

UNIVERZA V LJUBLJANI
FILOZOFSKA FAKULTETA
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Jure Bizjak

SLOVENSKI NACIONALNI INTERES IN EVROPSKA UNIJA

Diplomsko delo

Ljubljana, 2008

UNIVERZA V LJUBLJANI
FILOZOFSKA FAKULTETA
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Jure Bizjak

Mentor: red. prof.dr. Rudi Rizman
Mentor:izr. prof. dr. Marjan Brezovšek

SLOVENSKI NACIONALNI INTERES IN EVROPSKA UNIJA

Diplomsko delo

Ljubljana, 2008

Zahvaljujem se staršem za podporo v času študija ter mentorjema za strokovno vodenje v času pisanja diplomske naloge.

Diplomsko delo z naslovom
Slovenski nacionalni interes in Evropska unija
je izdelano s soglasjem obeh fakultet in
urejeno po pravilniku matične fakultete.

Slovenski nacionalni interes in Evropska unija

Diplomsko delo predstavlja razmere, v katerih se je znašla Slovenija po pristopu k EU. Opredeli pojme povezane z narodnim (nacionalnim), vključno z nacionalnim interesom, ki predstavlja temelj analize. V smislu boljšega razumevanja raziskovalnega problema je predstavljena kratka zgodovina slovenske narodne ideje od začetkov do današnjega časa. Predstavljene so tudi evropske institucije in njihova zgodovina. Analiza se osredotoča na možnosti uveljavitve nacionalnega interesa majhne nacionalne enote v sistemu kot je EU. Fokus je predvsem na dveh področjih. Na eni strani raziskuje procese odločanja in zastopanost nacionalnih predstavnikov v evropskih institucijah. Osredotoča se na primerjavo časa po Pogodbi iz Nice in časom pred ratifikacijo Lizbonske pogodbe ter ju na izbranih področjih primerja. Drugo področje je raziskovanje identitete in kulture v razmerah globalizacije. Ta področja poveže s pojmom "nacionalnega interesa" in možnostjo uveljavljanja le-tega na primeru Slovenije. Naloga se dotakne tudi problematike federalizma v EU. Predstavlja trenutno stanje ter navede, kaj bi dosledno uvajanje federalizma pomenilo za nacionalne enote.

Ključne besede: nacionalizem, evropske institucije, procesi odločanja, identiteta, globalizacija.

Slovenian national interest and European union

The work represents the conditions in Slovenia after joining the European union. It defines concepts connected with nationality, including national interest which is the basic of our research. To explain the researched problem better; the work represents the history of Slovenian national idea from the beginning until now. It also represents the structure and history of European institutions and analyses the ability of a small state to pursue its national interest. It focuses mostly on two distinct areas: Firstly it researches the procedures of decision-making and the numbers of representatives in European institutions. It concentrates on the period after the Treaty of Nice and before the ratification of the Treaty of Lisbon and tries to make a comparison. The second part is about identity and culture in a globalizing world. These areas of research connect with "national interest" in the Slovenian case. The work mentions also the problems of federalism in EU. It represents today's situation and tries to explain what would federalism bring to national units.

Key words: nationalism, European institutions, decision-making procedures, identity, globalization.

KAZALO

1. UVOD	7
2. ZNANSTVENA SMOTRNOST OBRAVNAVANE TEMATIKE	9
3. VIRI IN METODE RAZISKOVANJA	9
3.1 Postavitev hipoteze	10
4. OPREDELITEV POJMOV POVEZANIH Z ETNONACIONALIZMOM	10
4.1 Narod, (nacija), etnija	10
4.2 Nacionalizem.....	12
4.2.1 Kaj vse je lahko nacionalizem?.....	12
4.2.2 Definicije	13
4.3 Nacionalni interes.....	14
4.4 Nacionalna država.....	16
4.5 Nacionalna identiteta.....	19
5. SLOVENSKA POT OD ETNIJE DO NACIJE	21
6. ZGODOVINA EVROPSKE UNIJE	26
6.1 Od ideje do prvih formalnih povezav	26
6.2 Rimska pogodba	27
6.3 Francoska prevlada in Luksemburški sporazum	28
6.4 Haaški vrh in prva širitev	28
6.5 Neposredne volitve v Evropski parlament in novi širitvi	29
6.6 Enotni evropski akt.....	29
6.7 Maastrichtska pogodba	29
6.8 Širitev Evropske unije.....	31
6.9 Amsterdamska pogodba	31
6.10 Priprave na novo širitev in uvedba evra	32
6.11 Pogodba iz Nice in Deklaracija o prihodnosti Unije	32
6.12 Evropska konvencija	33
6.13 Lizbonska pogodba	33
6.14 Prihodnost Evropske unije.....	35
7. POLITIČNI SISTEM EVROPSKE UNIJE	36
8. INSTITUCIJE EVROPSKE UNIJE	37
8.1 Evropski parlament.....	38
8.2 Evropski svet.....	40
8.3 Svet.....	42
8.4 Evropska komisija	45
8.5 Sodišče Evropske unije	48
8.6 Evropska centralna banka.....	49
8.7 Računsko sodišče	51
9. FEDERALISTIČNA IDEJA V EU IN SLOVENSKI NACIONALNI INTERES	52
9.1 Opredelitev "federalizma"	52
9.2 Evropska unija in federalizem	53
9.3 Evropski federalizem in slovenski nacionalni interes.....	54
10. PROCESI ODLOČANJA IN SLOVENSKI NACIONALNI INTERES	55
10.1 Načelo subsidiarnosti	55
10.2 Evropski parlament.....	57
10.3 Evropski svet.....	62

10.4 Tehtanje glasov	63
10.5 Svet	66
10.6 Evropska komisija	68
10.7 Sklep in preverjanje prve hipoteze	69
11. EVROPSKO NASPROTI NACIONALNEM	71
11.1 O globalizaciji	71
11.2 Nacionalna država v razmerah globalizacije	73
11.3 Vlada in vladanje	74
11.4 Različni pogledi na mesto nacionalne države v sistemu Evropske unije	75
11.5 Nacionalna identiteta in evropska identiteta	77
11.6 Kultura v razmerah globalizacije.....	79
11.7 Sklep in preverjanje druge hipoteze	80
12. ZAKLJUČEK	80
Viri in literatura	82

SEZNAM TABEL

Tabela 6.1.....	30
Tabela 6.2.....	34
Tabela 8.1.....	44
Tabela 10.1.....	58
Tabela 10.2.....	59
Tabela 10.3.....	64

1. UVOD

Slovenski narod je v zadnjih dvajsetih letih preživel mnogo zgodovinskih trenutkov, ki so pripeljali do očitno drugačne situacije, predvsem glede odnosov z drugimi narodi v svoji okolici. Iz federalne ureditve v časih SFR Jugoslavije, smo prešli v politični sistem, ki je temeljil na liberalno-demokratski državi in kapitalističnem gospodarstvu. Politično smo bili obrnjeni proti jugozahodu, bili povezani s sorodnimi slovanskimi narodi, z osamosvojitvijo pa se je fokus obrnil predvsem proti severu in zahodu. Zgodovinsko gledano smo bili vključeni v različne kulturne kroge, k čemur je odločilno pripomogla tudi izrazito prehodna lega področja, ki ga že več stoletij naseljujejo Slovenci. Intenzivnejše politično povezovanje z Evropsko unijo (EU) in ostalimi »zahodnimi« povezavami so bili ena izmed glavnih želja in ciljev vseh političnih strank prav tako pa tudi večine prebivalcev, ki so vključitev v EU in NATO potrdili na referendumu. Iz zgornjih zgodovinskih dejstev lahko razberemo, da so nastale razmere močno spremenile položaj slovenske nacije glede na svoje bližnje in daljne sosede. Kar samo se nam začne postavljati vprašanje, v kakšnem položaju smo se znašli? Ali je pot, ki smo jo izbrali prava in kaj nam prinaša? Poskušali bomo osvetliti posamezne aspekte, ki bi nam lahko pomagali razumeti aktualni in prihodnji položaj Slovenije v evropskem prostoru.

Na začetku naloge predstavljamo osnovne pojme povezane z nacionalnim. To so pojmi, ki nam bodo pomagali pri razumevanju večnacionalne tvorbe, ki ji rečemo Evropska unija v povezavi z nacionalnim interesom. Nadaljevali bomo s predstavitvijo evropskih institucij, ki danes odločajo o stvareh, ki so bile nekdanj stvar nacionalne oblasti.

Evropska unija je zapleten in obsežen sistem. Nas zanimajo sistemi odločanja in možnosti majhne države, da uveljavi svoj nacionalni interes v evropskem zakonodajnem procesu. Ukvarjali se bomo z različnimi glasovalnimi sistemi in zastopanostjo Slovenije v evropskih institucijah. Zanima nas tudi, katera so tista področja, ki so predmet skupnih evropskih politik, kar pomeni, da o njih ne odločamo več sami in kaj to za nas pomeni. To so vprašanja, ki so povezana s spremembami v političnem sistemu in so nastala kot posledica priključitve EU. Na tem mestu torej govorimo o politični suverenosti.

Naslednji sklop vprašanj je povezan s kulturno suverenostjo v povezavi z nacionalnim interesom. Gre za vprašanja, ki se tičejo mešanja raznorodnih identitet, ki so posledica naddržavnega povezovanja in vse večje kulturne prepletenosti v razmerah globalizacije.

Omeniti velja dejstvo, da je EU sistem, ki se nenehno spreminja. Skušali bomo biti aktualni - navezovati se na aktualne pogodbe in razložiti, kaj nam prinašajo.

2. ZNANSTVENA SMOTRNOST OBRAVNAVANE TEMATIKE

Članstvo v Evropski uniji smo sprejeli z odprtimi rokami, čeprav o dejanskem delovanju EU velika večina prebivalcev naše države ni vedela veliko. Podpora vključitvi je temeljila predvsem na obljubah o boljši gospodarski prihodnosti, ki naj bi jo prinesla delitev skupnega trga z gospodarsko najmočnejšimi državami sveta. Predpostavljalo se je, da se vključujemo v družino držav, v kateri veljajo demokratična pravila igre in kjer se sliši tudi glas majhnih.

Že pred vključitvijo v EU smo lahko v slovenskem političnem prostoru večkrat slišali mnenja, ki so nasprotovala vključevanju v evropske integracije. Prihajala so iz strani populističnih nacionalistov, ki uporabljajo svoji usmerjenosti primerno govorico, za katero je bilo že večkrat ugotovljeno, da ji je za preverjena dejstva kaj malo mar, vendar poskuša igrati le na nizka negativna čustva ljudi, ki pa jih s tako govorico ni težko vzpodbuditi. Po priključitvi EU euroskeptični glasovi niso utihnil. Če so takšna mnenja neupravičena, ne koristijo ničemur in zato je pomembno, da o takšnih tematikah pišemo, jih raziskujemo in poskušamo podati argumente za ali proti. Pomembno je tudi, da se zavedamo, da nas ravno evroskepticizem napelje do razmišljanja o takšnih tematikah in nam omogoči globlji vpogled.

3. VIRI IN METODE RAZISKOVANJA

Naloga je analitično delo, v kateri se bomo posluževali predvsem sekundarnih virov v obliki pisanih virov (knjige, zborniki, članki, raziskave) in opravili poglobljeno analizo letih. Pomemben del virov predstavlja tudi internet, ki nam pomaga pristopiti do podatkov o institucijah EU in njihovem delovanju. Primarne vire predstavljajo predvsem evropske pogodbe.

Pretežno bo uporabljena metoda analize sekundarnih in primarnih virov. V delu, ki se ukvarja z zgodovino slovenskega naroda in zgodovino EU bo uporabljena zgodovinska metoda. Za analizo odločanja na ravni EU bomo uporabili metodo primerjalne analize na primerih Pogodbe iz Nice in Lizbonske pogodbe.

V nadaljevanju bomo postavili hipotezi, na kateri bomo s pomočjo zgoraj opisanih raziskovalnih metod poskušali odgovoriti.

3.1 Postavitev hipoteze

Hipoteza 1: Zaradi svoje majhnosti Republika Slovenija nima možnosti za uveljavitev svojega nacionalnega interesa v sistemih odločanja EU.

Osredotočili se bomo na glasovalne sisteme v zakonodajnih institucijah Evropske unije in poskušali ugotoviti, kaj to pomeni za Slovenijo. Predstavljena bo tudi zastopanost v pomembnejših institucijah. Izvedena bo primerjava glasovalnega sistema pred in po Lizbonski pogodbi.

Hipoteza 2: Slovenski narod s povezovanjem z drugimi evropskimi državami izgublja svojo nacionalno in kulturno identiteto.

Predstavili bomo mnenja posameznih avtorjev, ki se ukvarjajo s to problematiko in poskušali preveriti zgornjo hipotezo.

4. OPREDELITEV POJMOV POVEZANIH Z ETNONACIONALIZMOM

Slovenski pogovorni jezik ne razlikuje natančno med posameznimi pojmi, ki so pomembni za nadaljnje raziskovanje nacionalizma. Potrebna je opredelitev pojmov, ki nam bodo služili kot orodje in preprečevali že tako veliko zmedo na tem področju. Takšna opredelitev pa bo težavna, ker si tudi akademiki, ki delujejo na tem področju, niso enotni¹.

4.1 Narod, (nacija), etnija

Slovenščina se na področju terminologije etnonacionalizma loči od angleščine na primer po tem, da uporablja besede *narod* ter *nacija* in *etnija*, medtem ko gre v angleščini za besedi *nation* in *ethnicity*. V slovenščini imamo na nek način prednost, da z dvema besedama opredelimo pojma, ki sta v marsikaterem svetovnem jeziku označena z enim, in zato šele iz konteksta lahko ugotovimo, kdaj gre za *narod* in kdaj za *nacijo*.

¹ »Razlike so tako velike, da bi se tisti, ki se ukvarjajo z nacionalizmom, ob vsej svoji paradigmatični raznolikosti nemara lažje sporazumeli o minimalni skupni definiciji nacionalizma, kot pa o tem, kaj jim pomenita besedi narod in nacija.« (Kovačič 2005:15)

Pojem naroda – nacije izhaja iz latinskega preteklega deležnika glagola *nasci* (roditi se) oziroma samostalnika *nationem*, ki pomeni vrsto ali raso. Rizman pravi, da je »narod (nacija) politično ozaveščena etnija oziroma etnija, ki si na tej podlagi lasti pravico do državnosti«. (Rizman 1991b:15-18)

Temeljni pomen grške besede *ethnos* pomeni temeljno človeško skupino in ne poskupino, kljub temu ga mnogi uporabljajo v smislu kulturne, jezikovne, verske ali kake druge manjšine. Takšno razumevanje je najbolj razširjeno v ZDA. »Etnična skupina je kot taka spoznana po drugih (od zunaj), narodi pa se kot taki spoznajo sami.« (Rizman 1991b:18)

Giddens vidi »nacijo kot skupnost znotraj jasno razmejenega ozemlja, ki je podrejena enotni administraciji, vzajemno nadzorovani tako s strani notranjega državnega aparata kot s strani drugih držav«. (Giddens 1991:365) Giddens tako predstavi nacijo kot politično tvorbo, ki je posledica formiranja moderne države. Imetniki državljanstva posamezne države oziroma državljani tvorijo državno nacijo.

Podobno razmišlja tudi Smith. Angleška strokovna literatura nastanek nacije v modernem smislu neobhodno povezuje s procesi nastanka moderne birokratske države, z unifikacijo ekonomskih procesov, s teritorialno in upravno centralizacijo, z vzpostavljanjem egalitarnega pravnega sistema in predvsem javnega množičnega izobraževalnega sistema. Osrednja ali jedrna (core) skupnost si je v teh procesih podredila ostale in nastali sta enotna nacija in nacionalna država (primer Francije). Nacija je tako skupnost pripadnikov moderne politične teritorialne enote (države, tudi dežele ali regije), razumemo pa jo lahko tudi kot skupnost državljanov moderne demokratične, civilne (civic) države, kot politično ljudstvo (the people) s skupno kolektivno identiteto. (Smith v Kovačič 2000:193)

Smith skupno točko raziskovalcev nacionalizma najde v stavku: »Narod ni država in niti ni etnična skupnost.« V primeru države gre za »institucionalno dejavnost«, medtem ko gre pri etniji in narodu za neko vrsto skupnosti, ki pripadata isti vrsti pojavov – "kolektivnim kulturnim identitetam". (Smith 2005:22)

Tukaj smo se približali narodu, kot ga vidi Benedict Anderson: »narod je *zamišljena politična skupnost* – zamišljen je hkrati kot notranje omejen in kot suveren«. (Anderson 2003:14)

Kovačič ugotavlja, da Smith zavrača razlikovanje med kulturnim in političnim *nation*. (Kovačič 2005:217) Zavedati se moramo, da gre v tem primeru za angleški jezik, ki pozna samo izraza *ethnicity* in *nation*. V slovenskem jeziku so te stvari nekoliko drugačne. Na nek način torej bolj dorečene, lahko pa tudi bolj nejasne in komplicirane. Kovačič tako

ugotavlja: »Nacija je danes v prvi vrsti politična skupnost državljanov, etnija oziroma narod pa sta kulturna skupnost.« (Kovačič 2000:193)

Pri obravnavanju realnih primerov se kljub vsemu preliteму črnilu večkrat težko najdemo in klasificiramo posamezne narode, nacije in etnije.

4.2 Nacionalizem

4.2.1 Kaj vse je lahko nacionalizem?

Smith je temeljito in natančno opisal, kaj vse je lahko *nacionalizem*. Ta del je pomemben zato, da se zavemo, na katera področja posega pričujoče delo. Različne pomene, ki jih terminu nacionalizem pripisujemo danes, je v resnici dobil šele v zadnjem stoletju. Natančno je rabo besede nacionalizem opredelil Smith. Najpomembnejše so naslednje:

1. proces formiranja ali rasti narodov;
2. občutek ali zavest o pripadnosti narodu;
3. nacionalni jezik in simbolika;
4. družbeno in politično nacionalno gibanje;
5. nacionalna doktrina in/ali ideologija, tako splošna kot posebna. (Smith 2005:15)

Proces formiranja narodov je zelo splošna raba in vključuje vrsto drugih procesov, ki večkrat tvorijo objekt nacionalizma v drugih, ožjih pomenih tega termina.

Drugo rabo, *nacionalno zavest ali čustvo*, moramo pazljivo ločiti od ostalih treh, ki so med seboj dejansko tesno povezane, vendar ni nujno, da jih najdemo vedno nastopati skupaj. Skupina lahko na primer kaže visoko stopnjo nacionalne zavesti, hkrati pa nobene izrecne ideologije, kaj šele političnega nacionalnega gibanja, čeprav ima verjetno vsaj nekaj nacionalnih simbolov in mitov. (Smith 2005:15-16)

Po svojih organizacijah, dejavnostih in tehnikah se nacionalizem kot *družbenopolitično gibanje* ne razlikuje od drugih gibanj, z izjemo ene posebnosti: nacionalizem poudarja kulturno zasnovo in reprezentacijo. Nacionalistične ideologije zahtevajo potopitev v kulturo naroda – ponovno odkrivanje njegove zgodovine; oživljanje njegovega ljudskega jezika s pomočjo ved, kot sta filologija in leksikografija; gojenje

njegove književnosti, zlasti dramatike in pesništva; obnavljanje njegove ljudske umetnosti in obrti, pa tudi glasbe, skupaj z izvirnimi plesi in ljudskimi pesmimi. Nacionalistično gibanje se tipično ne začne s protestnim zborovanjem, izjavo ali oboroženim odporom, pač pa s pojavom književnih združenj, zgodovinskih raziskovanj, glasbenih festivalov in kulturnih revij. (Argyle in Hroch v Smith 2005:16-17).

Jezik in simbolika zaslužita veliko pozornost. Čeprav se jezik ali diskurz nacionalizma v veliki meri prekrivata s simboliko, ju ne moremo obravnavati ločeno, saj sta tesno povezana z ideologijami nacionalizma. Ključni pojmi posebnega jezika nacionalizma so sestavni deli njegove osrednje doktrine in njegovih značilnih ideologij. Na drugi strani simboliko nacionalizma redno najdemo po vsem svetu, da jo je smotrno izvzeti iz njenega ideološkega okvira, dejansko pa nacionalne simbolike – podobno kot nacionalnega gibanja ni mogoče ločiti od *ideologije nacionalizma*.

Ideologija nacionalizma krepi in usmerja tako simbole kot tudi gibanja. Ciljev družbenopolitičnega gibanja ne določajo dejavnosti ali osebe tega gibanja, pač pa temeljni ideali in načela ideologije, podobno pa značilne simbole in jezik nacionalizma oblikuje vloga, ki jo igrajo v pojasnjevanju in evociranju nacionalnih idealov in pri podpiranju ciljev, ki jih je postavila nacionalistična ideologija. (Smith 2005:17-19)

4.2.2 Definicije

Naslednje vrstice so namenjene prebijanju skozi goščavo definicij o *nacionalizmu* in se pomuditi pri zgodovini nastanka pojma. Vsi avtorji so si edini, da je nacionalizem relativno sodoben pojem. Prvi ga je omenil Johan Gottfried Herder v svojem delu iz leta 1774. V splošno jezikovno rabo pa je prišel šele v sredini devetnajstega stoletja. (Shafer v Alter 1991:223)

SSKJ ponuja tri razlage gesla nacionalizem. Prva govori o »prepričanju o večvrednosti lastnega naroda in prizadevanje za uveljavitev njegovih koristi ne glede na pravice drugih narodov«. (SSKJ) V tej definiciji je zajeto negativno pojmovanje nacionalizma. V tem pojmovanju se cilja na negativna čustva ljudi, ki so največkrat spodbujana s skrajnimi desnimi ideologijami. Takšno razumevanje nacionalizma je tudi najbolj razširjeno in prva stvar, na katero pomislimo, ko pride do omembe tega pojma. Navedeni sta še dve razlagi gesla in sicer o nacionalizmu kot »meščanski ideologiji in politiki, ki poudarja narod kot celoto in zagovarja njegove interese« ter kot »značilnosti kulture določenega naroda, ljudstva«. (SSKJ) Alter pravi, da se je v izogib slabšalni

konotaciji začela uporabljati beseda »patriotizem – ljubezen do svoje domovine«. (Alter 1991:223)

»Nacionalizem je ideologija, ki postavlja narod v središče svojega zanimanja in poskuša prispevati k njegovi blaginji.« Zaradi ohlapnosti zgornje definicije Smith nadaljuje, da ima nacionalizem tri generične cilje, ki morajo biti prisotni v zadostni količini zaradi preživetja naroda. To so: nacionalna avtonomnost, nacionalna enotnost in nacionalna identiteta.

Iz tega izpelje naslednjo definicijo: »Nacionalizem je ideološko gibanje za doseganje in ohranjanje samostojnosti, enotnosti in identitete prebivalcev, ki po mnenju nekaterih njenih članov tvorijo dejanski ali potencialni narod.« (Smith 2005:19)

Rizman svojo definicijo izpelje na podlagi razlikovanja med etnijo in narodom (nacija). »Narod (nacija) je politično ozaveščena etnija oziroma etnija, ki si na tej podlagi lasti pravico do državnosti. Ideologijo, ki postavlja ta zahtevek, moremo označiti z nacionalizmom.« (Rizman 1991:18)

Alter opozarja, da je zaradi raznovrstne narave nacionalizma, bolje govoriti o *nacionalizmih* v množini. »Nacionalizem kot tak ne obstaja, obstaja le kot množstvo pojavov, ki jih s to besedo označujemo.« V nadaljevanju zapiše, da je »pri nacionalizmu narod na najvišjem mestu in da ima samo narod to lastnost, da ljudi povezuje pri doseganju cilja in ga hkrati tudi opravičuje«. (Alter 1991:222)

4.3 Nacionalni interes

Kot smo lahko že ugotovili so izrazi povezani z narodnim (nacionalnim) izmuzljive in ambivalentne narave. Podobno je tudi pri poskusu definiranja interesa². Na to temo obstajajo razprave, ki se dotikajo različnih znanstvenih področij, vendar okvir te naloge ne zadošča za natančnejšo raziskavo različnih pogledov na sam interes. Grobo rečeno lahko raziskovalce interesa razdelimo v štiri skupine, ki se razlikujejo glede na njihov pristop:

1. interes kot subjektivno-psihološka kategorija;
2. interes kot objektivna kategorija;
3. subjektivni in objektivni interes sta dve različni kategoriji;
4. skupina, ki skuša preseči razlikovanja na subjektivno in objektivno. (Miletič 1978:20-22)

² **interes** - 1. kar je, predstavlja komu določeno vrednoto; korist, 2. kar daje, prinaša ugodne, pozitivne posledice; korist 3. (delati) v interes, 4. hotenje, želja po določenem udejstvovanju; zanimanje, nagnjenje. (SSKJ)

Glede na zgornjo razdelitev *nacionalni interes* Miletičeva razdeli na dve kategoriji in sicer na nacionalni interes kot: 1. objektivno in 2. subjektivno kategorijo. (1978:41) Za vsaj približno razumevanje zgornje kategorizacije lahko navedemo nekaj znanih pogledov in jih uvrstimo v zgornji kategoriji. Morgenthauov pogled spada med tako imenovane *realistične poglede*, ki jih uvrščamo v prvo kategorijo. Domneva, »da državniki razmišljajo v smislu interesa definirane kot moč, kar nam zgodovina tudi potrjuje«. »Koncept interesa definiran kot moč nalaga opazovalcu intelektualno disciplino in vnaša v politične zadeve racionalni red ter tako omogoča teoretično razumevanje politike. (Morgenthau 1998:77) »V končni fazi zvede vsebino nacionalnega interesa na problem nacionalne varnosti, oziroma samohranitve in s tem misli na ohranitev posamezne politične skupnosti (nacije) pri življenju.« (Morgenthau v Miletič 1978:43) Nasprotni pogled predstavlja razmišljanje Arona, ki ni povsem prepričan o obstoju nacionalnega interesa. Pravi, da je nemogoče priti do njegove "racionalne definicije". Razlog vidi v dvosmiselni zasnovi interesa in problemu opredelitve skupnega interesa. Problem vidi v »notranjih (neobstoj kolektivnega interesa zaradi njegove pluralnosti in neusklajenosti) in mednarodnih razlogih (ker mednarodni sistem ni homogen) ter zunanjepolitičnih ciljih države (so večvrstni in jih ni mogoče zreducirati na en sam interes)«. »Zato znanost ne more določiti politikom, kaj je nacionalni interes.« (Aron v Svetličič 2002:525)

Ko poslušamo politika, ki govori o nacionalnem interesu, se nam zazdi, da je popolnoma jasno, da nacionalni interes obstaja kot dejstvo, kot natančno določena in lahko opredeljiva kategorija. Tisti, ki to govori, nam da največkrat vedeti, da njegovi politični nasprotniki ne delujejo v korist nacionalnega interesa ali pa s tem opravičuje in zagovarja svoje pretekle ali bodoče akcije.

Nekateri avtorji vidijo vpeljevanje pojma nacionalni interes, kot posledico negativne konotacije, ki jo nosi nacionalizem. Alter vidi podobnost med »nacionalnim interesom in občutkom nacionalnega ponosa, ki jima je običajni jezik naklonjen, ker gre pri njiju za povsem legitimne stvari, ki niso nujno v sporu z nacionalizmom drugih narodov«. (1991:223)

Rosenau pravi, da se koncept nacionalnega interesa uporablja v dveh osnovnih pomenih: 1. kot sredstvo politične akcije in 2. kot sredstvo politične analize. V prvem primeru ga uporabljajo politiki in sicer kot sredstvo za opravičevanje ali nasprotovanje določeni zunanji politiki. Uporablja se tudi v bran stari ali za predlaganje nove zunanjepolitične orientacije ali akcije. V drugem primeru se nacionalni interes uporablja kot ogrodje za izgradnjo teorije, ki v obrambi in uresničevanju nacionalnega interesa vidi

bistvo zunanje politike in glede na to postavi tudi izhodišče za znanstveno analizo. (Rosenau v Miletić 1978:17) Za boljše razumevanje predmeta obravnave bomo z Rosenauovo pomočjo potegnili še naslednjo ločnico: »Kadar govorimo o zvezi z notranjimi zadevami, uporabljamo izraz *javni interes*, medtem ko je nacionalni interes omejen na cilje in vrste politike na mednarodni ravni.«. (v Oppenheim 1998:56-57)

Oppenheim nacionalni interes opredeli s pomočjo lastnega in skupnega interesa. Opozori, da ko govori o nacionalnem interesu, misli na interes države in ne naroda. Razume ga v pomenu socialnih ciljev; ciljev, katerih namen je doseči blaginjo in dobrobit ter ohraniti sistem vrednot. Razloži nam, kako naj razumemo nekoga, ki govori o nacionalnem interesu: »Trditev, da je izvajanje neke določene zunanje politike v nacionalnem interesu določene države, pomeni, da je za njeno vlado racionalno, da ravna tako zaradi skupnih socialnih ciljev.«. (Oppenheim 1998:53-57)

Tako teoretiki, ki se ukvarjajo z nacionalnim interesom. Kot je bilo že povedano, gre za pojem, katerega popolne definicije ni pričakovati. Zavedati se moramo, da v posamezni državi največkrat živi več narodov oziroma etnij, ki se le redko lahko strinjajo z enotnim državnim oziroma nacionalnim interesom. Tu so politične stranke in interesne skupine, ki v političnih sistemih, kjer velja pluralizem interesov predstavljajo svoje interese in le redko je, da bi bil interes dveh subjektov popolnoma identičen. Tako lahko nadaljujemo do posameznika, kjer se število subjektov in s tem tudi interesov še poveča.

4.4 Nacionalna država

Najprej se bomo pomudili pri definiciji države, kasneje pa bomo s pomočjo opredeljenih pojmov na prejšnjih straneh poskušali opredeliti še besedno zvezo "*nacionalna država*".

»Država je eden od mnogih politoloških konceptov, za katere pravimo, da so "tekmujoči" koncepti. Obstaja množica definicij in opredelitev, ki se med sabo pomembno razlikujejo.« (Pikalo, 2003:57)

Država praviloma obstaja na geografsko določenem ozemlju, nad katerim ima država legalno oblast. Znotraj tega ozemlja se nahajajo osebk, ki imajo status državljanov. Državljan, ki so vsi tisti, ki so rojeni v državnem pravem redu, ki so potomci državljanov ali so državljanstvo dobili z naturalizacijo. Država je v primerjavi z drugimi združenji na istem ozemlju statusno hegemon, ker zahteva, da so ji vse druge organizacije znotraj njenih meja podrejene.

Superiornost, ki izhaja iz hegemonskega statusa, je pravna in ni odvisna zgolj od muh vsakokratnega vladarja. Govorimo o sprejetih pravnih pravilih (pravnem redu), ki ga sprejema večino ljudi na ozemlju oziroma ga država na različne načine uvaja. Država pozna različne sisteme državnega upravljanja, od različnih oblik demokracije do tiranije. Ima popoln nadzor nad viri in silami, ki so ji na voljo. Ima monopol prisile, je edina, ki lahko znotraj ozemlja izvaja prisilne ukrepe proti svojim državljanom. Vsako drugo ukrepanje in druge oblike medsebojnega obračunavanja z izjemo državnega so pravno sankcionirane. Država je suverena, če ima popoln nadzor nad ozemljem in vsem dogajanjem v državi – država je notranje suverena, če ima nadzor nad notranjim dogajanjem in je zunanje suverena, če ji druge države priznavajo posebnost oziroma ločenost. Je vir pravnega reda, pravila njenega delovanja so kodificirana v pozitivnem pravnem redu, ki ne upošteva naravnega in običajnega nekodificiranega prava. Ključna naloga države je zagotavljanje skupnega dobrega za vse državljanke. (med nepregledno množico, npr. Mann, Shaw, Jessop, Weber, Giddens, Vincent, Langhorne v Pikalo 2003:58)

Potrebno je omeniti, da so te definicije evrocentrične, in da so nastale kot posledica raziskovanja liberalno-demokratske države, zato se jih ne da aplicirati na vsak tip države na našem planetu. Za potrebe pričujoče naloge bodo zgornje definicije zadostne, ker se bomo ukvarjali predvsem s področjem Evropske unije.

Zgodovinsko gledano »se je ustanavljanje nacionalnih držav odvijalo v treh različnih časovnih zaporedjih in geografskih središčih«. (Rizman 1990:29)

- Prvi je "*zahodnoevropski tip*" nacionalne države, ki je nastal na temeljih skupne politične zgodovine in revolucionarnega prehoda iz stanja, ki so ga zapustili absolutni vladarji.
- Drugi tip je nastal na podlagi "*kulturnega naroda (nacije)*" in je zaživel na prostoru Centralne in Južne Evrope. Primera sta Italija in nemška država (Reich), kot klasična primera večjega števila manjših držav z relativno dolgo zgodovino, ki sta uspeli v projektu oblikovanja nacionalne države.
- Tretji tip je nastal na podlagi "*cepitve velikih imperijev*" v Vzhodno-centralni in Jugo-vzhodni Evropi. Gre za cepitev otomanskega, habsburškega in ruskega imperija. (Rizman 1990:29-30)

»Moderna politična misel 19. in 20. stoletja je bila prepričana, da je obči politični ideal enotnost naroda in države, t.j. etnično homogena nacionalna država. Ta naj bi bila cilja ali pravica vsakega naroda ali vsaj vsakega "zgodovinskega naroda". ... Narod je vse do padca komunističnega bloka veljal za politični smoter, suverena nacionalna država pa za nujno sredstvo narodovega ohranjanja, razvoja in krepitev.« (Kovačič 2000:193) V razmerah globalizacije takšna podoba ni več aktualna. Van den Berghe ponudi utopično ureditev, ki je nasprotna zgornji, vendar prav tako daleč od realnosti. »Država naj ne bi bila le denacionalizirana, ampak bi morala poleg tega vključevati vse svoje državljane strogo kot posameznike, ki imajo enako pravice in kjer ne obstaja uradno pripoznanje pripadnosti katerikoli skupini. ... Etničnost bi morala biti v celoti del zasebne sfere, tako kot je veroizpoved v sekularnih državah.« (Van den Berghe 1992:1078)

Nacionalna država, po mnenju nekaterih raziskovalcev nacionalnega, v času globalizacije postaja manj in manj pomembna, zasledimo tudi komentarje, ki govorijo o izginotju nacionalne države in nacionalnega nasploh. Vsak je sposoben prepoznati primere mednarodnega povezovanja v postmoderni družbi. Nacionalne države se namreč rade odločajo za prenos svoje suverenosti na nadnacionalne institucije, pa naj bo to na političnem, kulturnem ali vojaškem področju. Rizman pravi, da so ugotovitve o izginjanju nacionalnega preuranjene in da gre v večini primerov za poenostavljanja. (cf. Rizman 1995, Rizman 2000)

Pri nacionalni državi je zmeda³ na področju terminologije že skoraj popolna. O nacionalnem smo pisali že zgoraj. Gre za termin ambivalentnega pomena, da pa stvari vsaj malo razjasnimo, lahko rečemo, da z nacionalnim mislimo na politično skupnost v okviru posamezne države. Na podlagi tega bomo v nadaljevanju poskusili opredeliti še nacionalno državo. Rizman vidi »nacionalno državo kot državo, ki jo sestavlja en sam narod ali bolje nacija«. (1991:18) Enako mnenje ima tudi Van den Berghe. Opozori tudi na dejstvo, da je pravih nacionalnih držav le peščica, kot so na primer »Japonska, Svazi in Somalija«. »Velika večina prebivalstva govori isti jezik, imajo enako kulturo in zgodovino in se imajo za enotno etnijo. Toda v preprostem izražanju je prišlo do tega, da danes pojem »nacionalna država« pomeni katerikoli državo: Nigerijo, Zaire, Švico, Jugoslavijo, Kanado, Trinidad. Izraz »nacija« je postal odvečen, nadomestil ga je izraz država.« (Van den Berghe 1992:1096)

Tukaj lahko spregovorimo še o večkrat omenjeni zmedi glede imena organizacije "Združeni narodi". Glede na zgoraj napisano nam mora biti jasno, da je ime terminološko

³ »Zmedenost glede razlike med državo in nacijo tako na področju družboslovnih ved kakor tudi v preprostem izražanju ni zgolj nedolžna intelektualna površnost, ampak služi interesom vladajočih elit.« (Van den Berghe 1992:1069)

zgrešeno, ker zgoraj omenjena organizacija združuje v prvi vrsti posamezne države in državne narode oziroma nacije. Takšni svetovni ureditvi je veliko pripomogla tudi ustanovitev takratne "Lige narodov" leta 1919. Glavna sprememba na področju narodov (nacij) je v tem, da so se začeli med seboj povezovati⁴. Najbolj očiten razlog za takšno predrugačenje mednacionalnih odnosov najdemo v ekonomskih razlogih; potrebi po večjem trgu in primanjkovanju delovne sile za delovanje zahodnih gospodarstev. Pa gre tu le za ekonomske interese? Omeniti je potrebno tudi novo podobo sodobnega sveta po padcu komunizma in kitajsko kombinacijo kapitalizma in socializma, ko je prišlo do izoblikovanja novih svetovnih supersil. Novonastale formacije si najbrž želijo več kot le ugoden ekonomski položaj, ki pa je seveda krona uspeha v današnji ureditvi sveta.

4.5 Nacionalna identiteta

Vprašanja o identiteti(ah) se nam lahko zdijo zelo preprosta, odgovori nanje pa največkrat samoumevni. Za raziskovanje so najbolj zanimivi mejni primeri, ki nam razkrivajo, da stvari nikakor niso tako črno-bele, kot bi morda na prvi pogled mislili. Posameznikova identiteta se začne razvijati že kmalu po rojstvu, ko se začne zavedati samega sebe. »Temu obdobju in oblikovanju posameznikove identitete pri svojem delu in proučevanju največ pozornosti namenjajo zlasti psihologi, psihiatri in pedagogi, ki pri tem pogosto izhajajo iz Eriksonovih teorij o identiteti, krizi identitete ter o psihosocialnem in seksualnem razvoju.« (Erikson v Žagar 2003:127)

Nacionalna identiteta sodi med kolektivne identitete. Smith ponudi koncept kolektivne identitete, ki temelji na treh točkah:

1. *nepretrganost, stalnost* (continuity) – zaporedne generacije posamezne populacije,
2. *spomini* (memories) – na skupno preteklost.
3. iz prvih dveh izhaja kolektivno prepričanje, da obravnavano populacijo čaka skupna *prihodnost* (destiny). (Smith 1992:58)

V smislu predmeta raziskave pričujoče naloge nas zanima, kakšne spremembe so nastale na področju kolektivnih identitet s priključitvijo Slovenije Evropski uniji. Žagar

⁴ »Na osnovi refleksije o katastrofi svetovnih vojn je v drugi polovici dvajsetega stoletja nastala zamisel nadsionalnih povezav, izhajajočih seveda tudi iz interesov, vendar pa so države in nacije te interese tako rekonstruirale in reinterpretirale, da so jih povezoval, recimo v ustanovo, ki se je iz jeklarske itn. skupnosti razvila v današnjo Evropsko unijo.« (Kermauner 2003:74)

ugotavlja, da so za »družboslovce in za naš prispevek zanimiva predvsem proučevanja oblikovanja, prisvajanja, pridobivanja in transformacije kolektivnih identitet ter njihova vloga v sodobnih pluralnih družbah«. (Žagar 2003:127) Zanimalo nas bo, če lahko govorimo o oblikovanju evropske identitete in morebitni transformaciji slovenske nacionalne identitete v novih razmerah, v katerih živi slovenski narod (nacija).

Zasledimo lahko več različnih mnenj o nastanku, naravi, družbenem pomenu in vlogi teh identitet. Večinoma pa se vsi strinjajo, da gre za zelo zapletene in kompleksne pojave in procese, ki imajo velik družben pomen in vpliv. Vsaj ko gre za etnične (pa tudi nacionalne identitete) bi večino uveljavljenih avtorjev, ki se s to tematiko ukvarjajo, pogojno, poenostavljeno in shematično razdelili v dve glavni skupini – primordialiste in instrumentaliste (oz. funkcionaliste); instrumentaliste bi v kontekstu oblikovanja etničnih identitet lahko označili tudi kot konstruktiviste . (npr.: Anderson 1998; Calhoun, ur. 1994; Deprez, Vos, ur. 1998; Jenkins, Sofos, ur. 1996; Isajiw 1993, Jenkins 1996, Kellas 1998, Schoepflin 2000, Smith 1986 in 1991; itd. v Žagar 2003)

Smitha bi glede na njegove ideje uvrstili med primordialiste. Skupno jim je to, da vidijo etnične identitete kot vrojene ter »močne in trajne, tudi ko precejšen del posameznikov ne čuti več njihove moči. To še posebej velja za religiozne in etnične identitete.« (Smith 1991:59) Druga skupina avtorjev so instrumentalisti, med katere lahko prištevamo Andersona. Če na kratko povzamemo še njegovo pojmovanje; pravi, da je narod proizvod tiska, ki je omogočil tiskanje literature in časopisov. Na podlagi tega so se posamezniki prepoznali kot del določene skupnosti – zamišljene skupnosti oziroma naroda. Od tod do izoblikovanja nacionalne identitete pa ni več daleč. (Anderson 2003)

Če nadaljujemo razmišljanje tam, kjer smo to poglavje začeli. Začeli smo govoriti o primerih, ko se posameznik znajde v položaju, ko ne ve, kateri kolektivni identiteti naj sledi. Po pomoč se lahko obrnemo na aktualno temo in sicer na zgodbo o kosovski neodvisnosti. Poskusimo se postaviti v kožo posameznika, ki je po etnični pripadnosti Srb, vendar ima slovensko državljanstvo, kar pomeni, da je tudi pripadnik slovenske nacije. Ugotovimo lahko, da gre za najmanj dve različni identiteti na področju etnične oziroma nacionalne pripadnosti, ki sta si v nasprotju. Slovenija namreč kot članica EU podpira dejansko že več let nazaj znano dejstvo o kosovski neodvisnosti. Kaj si v takih primerih lahko misli slovenski Srb?

Takšne primere teoretično razloži Smith. Govori o "*multiplih identitetah*", katerih število je naraščalo skupaj z večjo organiziranostjo družbe, medtem ko je bilo v preprostih in slabše organiziranih družbah število identitet še relativno omejeno. Pravi tudi, »da večina ljudi lahko srečno živi z multiplimi identitetami in uporablja adekvatno identiteto situaciji«. (Smith 1992:59)

Rizman opaža, da tudi pri primeru nacionalne identitete najdemo poenostavljanja, ki govorijo njenem skorajšnjem izginotju. (Rizman 2000:177) »Nekatere reakcije so se, namesto da bi sprejele izziv preudarnega redefiniranja dosedanjega razumevanja nacionalne države, nacionalne suverenosti in nacionalne identitete, raje zatekle k paniki in zvonjenju z vsemu zvonovi.« (Mitchell, Russel v Rizman 2000:178)

Opozorimo še na to, da imamo spet vsaj tri možnosti, ki govorijo o zelo podobni tematiki, vendar v različnem obsegu. Gre za besedo »identiteta«, ki ji spredaj lahko dodamo »nacionalna, narodna ali etnična«. V nadaljevanju bomo poskušali uporabljati pravilno besedno zvezo, ki bo v skladu z že zapisanim o narodu (naciji) in etniji.

5. SLOVENSKA POT OD ETNIJE DO NACIJE

Pri raziskovanju slovenskega naroda skozi zgodovino je še kako pomembno, da poznamo zgodovino narodnega boja za lastno državo, kulturo in jezik. To nam bo omogočilo globlji pogled na obravnavano tematiko. Na zgodovino bomo poskušali pogledati s pomočjo že predstavljene Smithove opredelitve nacionalizma, ki ga utemelji z naslednjimi pomeni: »proces formiranja ali rasti narodov, občutek ali zavest o pripadnosti narodu, nacionalni jezik in simbolika, družbeno in politično nacionalno gibanje, nacionalna doktrina in/ali ideologija, tako splošna kot posebna«. (Smith 2005:15) Osredotočili se bom tudi na družbeno in upravno ureditev v posameznih obdobjih.

Prvo naselitev slovanskega življa na ozemlju današnje Slovenije in vse do južnega brega Donave zgodovinarji opazijo po odhodu Langobardov. Ne vemo natančno, kdaj so se naselili na to področje, obstaja pa nekaj teorij o njihovem izvoru in naselitvi. »Viri pričajo le, da so Slovani med leti 580 in 590 zavzeli nekatera poznoantična mesta v tem prostoru – nekdanjem Noriku, in v zavezništvu z nomadskimi turkomongolskimi Avari leta 595 pri Agunatu (Lienzu v vzhodni Tirolski) premagali Bavarce.« (Prunk 2002:15)

Sčasoma se je začela razvijati tudi slovanska družba, izoblikoval se je nov družbeni stan s posebnim moralnim in političnim ugledom, vojaško spremstvo vrhovnega kneza (kosezi). Ta nov stan še ni imel ekonomskih privilegijev, kljub temu pa je predstavljal

osnove slovanske protodržave – Karantanije. Karantanci so živeli v pretežno rodovni družbi. Svobodni člani vaških sosesk, ki so predstavljali večino ob podložnikih (zajeti romanskokrščanski staroselci), so volili svojega kneza v posebnem obredu (potekal je v slovanskem jeziku) na knežjem kamnu na Krnskem gradu, ki je bil središče države, ki je obsegala današnjo avstrijsko deželo Koroško in mogoče še današnje štajersko Podravje. Karantanska država je kot samostojna tvorba živela do sredine 8. stoletja. (Prunk 2002)

Nekateri viri kažejo, da so v tem času tudi Slovani južno od Karavank, v porečju Save, imeli svojo samostojno kneževino Karniolo, kakor jo imenujejo langobardski kronisti. V 8. in 9. stoletju je sledil počasen propad Karantanije. Ker so bili prešibek igralec v tem srednjeevropskem prostoru so najprej za pomoč zaprosili Bavarce, ki so v zameno zahtevali priznanje njihove nadoblasti. Bavarce so si kmalu podredili Franke in pod njih je prišla tudi vazalna Karantanija. V prvi polovici 9. stoletja (819 – 823) so Franki zatrli upore Ljudevita Posavskega, ki sta se mu pridružili Karantanija in Karniola. Njihove notranje avtonomije je bilo tako konec. V deželi se je začel širiti frankovski fevdalni sistem, prihajala je frankovska fevdalna aristokracija, ki ji je frankovski vladar podeljeval zemljo. V ta frankovski fevdalni sloj so se utapljali predstavniki slovanskega višjega sloja, ki je ravno začel nastajati v bivših kneževinah Karantaniji in Karnioli. S tem je tukajšnje prebivalstvo izgubilo svoje višje socialne sloje. Svojo identiteto, ki se je razlikovala od germanske bavarsko-frankovske, je ohranjala predvsem množica slovanskega kmečkega, vse bolj podložnega prebivalstva s svojim slovanskim jezikom. (Prunk 2002:18-20)

Okoli leta 1000 je nastalo prvo znano besedilo v slovenskem jeziku – Brižinski spomeniki. Gre za nekaj molitev iz čase frankovske države Karla Velikega, ki jih je zapisala krščanska cerkev za svoje potrebe. Kasneje v srednjem veku je bil slovenski narod in tudi slovensko ozemlje politično razdeljeno. Vodilni fevdalci, mejni grofje, vojvode in drugi, so spreminjali krajine v svoja dinastična ozemlja, iz njih pa so se v okviru Svetega rimskega cesarstva oblikovale zgodovinske pokrajine, v katerih je v celoti ali v njihovih delih prevladovalo slovensko prebivalstvo. Iz našega vidika raziskovanja bi bilo iz tega časa potrebno omeniti nastanek številnih samostanov, kjer so nastajali prvovrstni dokumenti za slovenski zgodovino. (Prunk 2002:22-35)

Prunk piše, da je »čas od konca 15. do konca 16. stoletja čas velikih kmečkih uporov, obrambe pred Turki, nastanka novih mest, čas humanizma in protestantske reformacije, ki ima za razvoj slovenskega naroda odločilen pomen«. (Prunk 2002:39) Pomembno vlogo pri izoblikovanju slovenskega jezika je nosila reformacija, v okviru katere je potrebno omeniti tri imena. Primož Trubar, ki je napisal več šolskih in bogoslužnih tekstov in učil, da naj vsak kristjan Sveto pismo bere sam, kar je imelo pomembne

kulturnozgodovinske posledice. Adam Bohorič je v latinščini napisal slovnico slovenskega jezika *Arcticae horulae*, Jurij Dalmatin pa je prevedel celotno Sveto pismo. (Prunk 2002:44-64)

Tako se počasi bližamo začetku slovenskega narodnega gibanja. V drugi polovici 18. stoletja so bili Slovenci nerazvit narod z nekaj že opisane zgodovinske tradicije. Knjižni jezik je bil omejen na versko literaturo, pripadnost posameznim deželam pa je bila mnogokje večja kot jezikovna bližina. Slovensko narodno gibanje je nastalo v približno istem času kot pri mnogih drugih narodih. To je čas, ko izgublja latinščina svojo nekdanjo vlogo, ko se uvaja splošna šolska obveznost, ko je treba oblast približati prebivalstvu, ko se postavlja vprašanja uradnega jezika. Zgodovinarji štejejo za začetek narodnega gibanja knjigo (*Kraynska Grammatika*, 1768) bosonovega avguštinskega meniha, očeta Marka Pohlina, v kateri je stopil v bran slovenščini in izrazil željo, da bi se mladina slovenščine učila z enako vnemo kot nemščine. V tem času je večina ljudi na področju današnje Slovenije govorila slovenščino. Nemško se je govorilo večinoma v višji družbi, medtem ko je bilo v okviru te znanje slovenščine različno. V Primorju so višji sloji govorili italijansko, na Ogrskem pa madžarsko. (Melik 1997:41)

To dobo so poimenovali »*prva oziroma zgodnja doba modernega narodnega gibanja*, tako imenovano *narodno prebujenje ali narodni preporod*«. V tem času narodno gibanje sestavljajo posamezniki, navdušenci, ki pišejo slovensko ali se navdušujejo za ustvarjanje v slovenščini. Žiga (Sigismund) Zois je bil najbogatejši, po mnenju nekaterih sodobnikov pa tudi najbolj izobražen mož v tistem času. Okoli njega se je zbiral pisan krog izobražencev, iz katerega je izšlo nekaj najpomembnejših imen tistega časa. Eno izmed najpomembnejših imen je bil Anton Tomaž Linhart, ki je v svojem delu *Poskus zgodovine Kranjske in ostalih dežel južnih Slovanov Avstrije* menil, da so prebivalci prostora med Dravo in Jadranom po jeziku in izvoru eno samo ljudstvo in da jih zgodovinsko netočno delijo na Kranjce in Vinde. Iz istega kroga sta izšla tudi pesnik Valentin Vodnik in jezikoslovec Jernej Kopitar. (Vodopivec 2006:16-21)

Zelo pomembna za slovenski jezik je bila uvedba šolske obveznosti Marije Terezije. Pohlin je s sodelavci načrtno ustvarjal v slovenskem jeziku. Potrebno je bilo poskrbeti za učbenike in poljudno poučno literaturo za preprostega človeka, ki drugega jezika ni znal, na drugi strani pa izoblikovati slovenščino v jezik, ki bo primeren tudi za višjo družbo. Omeniti je potrebno tudi časnik, ki ga je izdajal Valentin Vodnik – *Lublanske novice* (1797).

V tem času so nastale Ilirske province. Sprva so imeli Slovenci zelo negativen odnos do francoske nadoblasti, kasneje pa so slovenski izobraženci vzljubili francosko dobo in videli v njej le pozitivne strani. Razvoja slovenskega jezika ni bilo več možno

zaustaviti. Tako dobimo v prvi polovici 19. stoletja prvo slovensko povest, ki jo je napisal župnik Janez Cigler (Sreča v nesreči), predvsem pa pesnika Franceta Prešerna, ki je močno presegel vse dotedanje poskuse. (Melik 1997:42-43)

Drugo obdobje se navadno zameji z letom 1848, vendar Melik meni, da bi našli več razlogov, da se ta mejnik prestavi na leto 1843, ko so začele izhajati Bleiweisove Novice. Kmetijske in rokodelske novice so izhajale v Ljubljani kar je pripomoglo k utrditvi Ljubljane kot glavnega mesta, Bleiweis pa je avtomatično postal politični vodja. Za ta čas so značilni novi pogledi na Slovane in južne Slovane, nastanek narodnega glasila ter pojem Slovenija, ki ga je sicer uporabil že Vodnik, pomembnejše vlogo pa je dobil, ko se je pojavil na prvi strani Novic. Z nastankom narodnega glasila pa je povezan tudi nastanek prve stranke. Med Slovenci sta se razširili dve ideji, slovanska in jugoslovanska, ki sta spremljali Slovence naslednje stoletje. Pojavil se je program Zedinjene Slovenije, ki so ga najbolj natančno opredelili graški Slovenci: »ukinitev zgodovinskega razkosanja na dežele in združitve našega slovenskega ozemlja po jezikovni meji v eno deželo in s tem koncentracijo nas vseh v en narod«. (Granda v Melik 1997:45) Ta program se ni uresničil do konca habsburške monarhije. Največjo priložnost je imel v letu 1848, ko pa slovenska politično prizorišče še ni bilo doraslo takšnim spremembam. Po revoluciji je bil za deset let obnovljen absolutizem. S šolsko reformo leta 1849 je bila slovenščina vpeljana kot obvezen predmet za slovenske dijake. (Melik 1997:45-46)

Padec absolutizma (1861) pomeni začetek novega obdobja. Slovenska stranka je leta 1867 zmagala v kmečki kuriji, medtem ko se v mestu v naslednjih dvajsetih letih dogaja nacionalna diferenciacija. Državnozborna volilna reforma je dala Slovincem 24 volilnih okrajev, kar je odgovarjalo deležu slovenskega prebivalstva v državi. Ozemlje okrajev ni bilo manjše od današnje Slovenije, obsegalo je Trst in okolico ter dele Koroške. Ne smemo pozabiti tudi na nemške otoke: kočevsko območje, Maribor, Celje, Ptuj... Ustavna doba je bila za Slovence čas izrednega kulturnega dviga. Vedno več je bilo literature in časopisov pisanih v slovenščini. Leta 1910 so Slovenci v pismenosti le malo zaostajali za najrazvitejšimi državami monarhije. (Melik 1997:46-48)

Leta 1909 je kranjski deželni zbor postavil skoraj enak program tistemu iz leta 1917, ko je nastala majniška deklaracija. Jugoslovanska ideja se je pred vojno širila v vseh strankah, v vsaki na nekoliko drugačen način, med vojno pa je situacija postala zrela za možnost zahteve po združitvi Slovencev, Hrvatov in Srbov v samostojno državno telo. Jugoslovanska ideja je prvotno zajemala vse južnoslovanske narode vključno z Bolgari, kar preneha biti aktualno po drugi balkanski vojni. Melik ugotavlja, da smo pri združevanju delali dve poglavitni napaki: nevednost o bodočih sodržavljanih in njihovi kulturi,

mentaliteti, političnih navadah ter samoponiževanje in samoodpovedovanje. Na koncu je bila združitev habsburških Slovanov s Srbi izsiljena, kasneje pa so pomembna mesta v vladah zasedali Srbi. (Melik 1997:48-51) »Dober mesec je država SHS upravopolitično delovala kot konfederativna republika.« (Perovšek v Vodopivec 2006:162) Srbi so kmalu stvari postavili na "svoje mesto". Najbolj tragično za Slovence je bilo, da so izgubili velik del ozemlja (Primorje, Koroška s plebiscitom). Pridobili pa so Prekmurje. Slovenščina je postala edini jezik v šolah in uradih. Nastajale so komične cepitve Slovencev na dve narodnosti, slovensko in jugoslovansko. Večina se jih je odločila za slovensko smer. (Melik 1996:48-52) Najpomembnejša ustanova, ki je nastala takoj po vojni (1919), je bila univerza v Ljubljani s petimi fakultetami. (Vodopivec 2006:203)

V drugi svetovni vojni so si slovensko etnično ozemlje razdelile Nemčija, Italija in Madžarska. Vsi so zatirali slovenski narod in slovensko besedo, vendar so bili nekateri bolj, drugi manj temeljiti pri tem početju. (Vodopivec 2006:266)

Svobodna Zedinjena Slovenija je bila po 2. svetovni vojni kratkotrajna stvarnost. Jugoslovanska armada z vključenimi slovenskimi partizani se je morala na zahtevo Angležev in Američanov kmalu umakniti s Koroške, zatem pa še iz Trsta za Morganovo črto. Tito je na obisku v Ljubljani obljubil, da bo Demokratična federativna Jugoslavija branila slovenske etnične meje pred interesi velikih sil, kar ji na žalost ni uspelo. Začela se je nacionalizacija privatnega premoženja. Kmalu so izpeljali volitve, kjer je nastopala samo lista ljudske fronte, nasprotniki OF pa so morali oddati kroglico v črno skrinjico. Novemu državnemu sistemu in političnemu sistemu je dajala temeljno podobo komunistično oblast, ki je zelo posnemala boljševiški sovjetski sistem z eno samo stranko – Komunistično Partijo Jugoslavije. Po sporu z Informbirojem 1948 je Jugoslavija pretrgala vse gospodarske in politične vezi s Sovjetsko zvezo. Takrat so se začele tudi prve čistke znotraj same stranke. Leta 1949 je Jugoslavija ubrala nekoliko drugačno pot kot njena nekdanja vzornica SZ z uvedbo delavskih svetov z določenimi samoupravljaljskimi pristojnostmi. (Prunk 2002:150-158)

Leta 1974 je Slovenska skupščina sprejela novo ustavo, ki je izhajala iz novih odnosov v federaciji in poudarjala bolj avtonomen položaj Slovenije, vendar je še vedno dajala prednost povezanosti z ostalimi republikami kot pa samoodločbi. (Prunk 2002:175) Naslednji pomemben korak je bila 57. številka Nove revije, ki je leta 1987 objavila slovenski narodni program. Suverenost so razumeli kot pogoj za to, da narod postane nacija, in vztrajali, da izvirna suverenost pripada narodom, ne federaciji. Poudarjali so tudi notranjo suverenost naroda, ki bi bila dosežena z odpravo enopartijskega sistema. V tem času se je izoblikovala tudi opozicija pod okriljem Socialistične zveze delovnega ljudstva

(SZDL). Leta 1989 so se posamezne opozicijske stranke povezale v Demokratično opozicijo Slovenije (Demos), da bi na volitvah lažje premagale Zvezo komunistov Slovenije (ZKS), SZDL in Zvezo socialistične mladine Slovenije (ZSMS), kar se je tudi zgodilo. Leta 1990 je Skupščina Republike Slovenije sprejela Deklaracijo o suverenosti Republike Slovenije. Ljudje so z visoko volilno udeležbo in plebiscitarnim rezultatom potrdili odločenost za svojo državo na plebiscitu 23.12.1990. 25.6.1991 so bile postavljene pravne osnove za delovanje Republike Slovenije, neodvisnost pa je bila slovesno razglašena naslednji dan zvečer. (Prunk 2002:175-190)

Ugotovimo lahko, da je odločilno vlogo pri formiranju naroda odigral slovenski jezik in njegovo postopno uveljavljanje na slovenskem etničnem ozemlju. Od prvih knjig iz obdobja reformacije, do ustanovitve družbenega in političnega gibanja, je preteklo več kot dvesto let. Razloge za to lahko iščemo v siloviti protireformaciji in politični klimi v tistem času. V 18. stoletju so dogajanje spodbudile reforme Marije Terezije in Jožefa II, ki so omogočile več prostora slovenskemu jeziku. Slovenska etnija je tako počasi ugotovila, da se na širšem področju govori zelo podoben jezik in se tako identificirala z ozemljem, na katerem se je uporabljala slovenščina. Narodna identiteta se je tako začela počasi krepiti, spoznanje, da imajo Slovenci neko skupno zgodovino oziroma spomine (*memories*), da jih čaka skupna prihodnost (*destiny*), vse skupaj pa se je dodatno utrdilo, ko so ugotovili, da gre za menjavanje generacij, kar ustvarja neko stalnost (*continuity*), če še enkrat uporabimo Smithov teoretski aparat. (1992:58)

6. ZGODOVINA EVROPSKE UNIJE

6.1 Od ideje do prvih formalnih povezav

Eden izmed ustanovnih očetov skupnosti držav, ki jo danes imenujemo Evropska unija, Robert Schuman, takratni zunanji minister Francije, je leta 1950 prvič spregovoril o svoji ideji povezovanja interesov na področju premoga in jekla. Na podlagi tega je leto kasneje nastala Evropska skupnost za premog in jeklo (ESPJ), ki je začela gospodarsko in politično povezovati nekatere evropske države (Belgija, Francija, Italija, Luksemburg, Nemčija in Nizozemska). Leto prej je bil ustanovljen Svet Evrope, ki je pomenil prvi korak v smeri povezovanja. V tistem času so bili spomini na 2. svetovno vojno še zelo živi. Nekateri politiki so se zavedali, da je potrebno preseči politično organiziranost Evrope, ki je

prinesla dve svetovni vojni. S pomočjo ESPJ je bila praktično gledano dosežena možnost medsebojne kontrole na področju izdelave orožja in tako se nobena članica ni mogla začeti oboroževati preko vseh meja. Po drugi strani je bila dana dobra osnova za nadaljnje politično in gospodarsko združevanje in sodelovanje. ESPJ je v prvih letih vodil še eden izmed idejnih vodij evropskega združevanja, Jean Monnet.

6.2 Rimska pogodba

Začenjala se je vojna v Koreji, ki je vzpodbudila razmišljanja o obrambnem povezovanju znotraj Evrope. Francoski zunanji minister René Pleven je predlagal načrt, po katerem bi nastala Evropska obrambna skupnost, poleg nje pa še Evropska politična skupnost. Velika Britanija je zavrnila sodelovanje v obrambni povezavi, kar je vplivalo tudi na glasovanje v francoskem parlamentu. Tako je Plevenov načrt propadel.

Čas, ki je sledil je bil potreben, da je dozorela ideja o razširjenem sodelovanju. Šesterica se je najprej sestala v Messini. Beneluška trojka se je zavzemala za uvedbo skupnega trga, Francija pa si je želela povezovanja na področju atomske energije. Predloge je bilo potrebno še uskladiti, s čimer se je ukvarjal Spaakov odbor, pod vodstvom kasnejšega belgijskega zunanjega ministra Paula-Henrija Spaaka. Nekatere vlade so bile do Spaakovih ugotovitev precej skeptične, kljub vsemu je to rezultiralo v podpisu Rimske pogodbe leta 1957. Dejansko gre za dve pogodbi, ki sta bili podpisani v Rimu v istem času – pogodba o Evropski gospodarski skupnosti (EGS) in pogodba o ustanovitvi Evropske skupnosti za jedrsko energijo (Euratom - European Atomic Energy Community).

Leta, ki so sledila podpisu Rimske pogodbe, so bila večkrat označena za »medene tedne« v razvoju skupnosti. Ratifikacija pogodbe v parlamentih držav članic je bila gladko izpeljana, kaj kmalu pa so dejanske učinke povezovanja začutile tudi članice same. Postopno, v treh štiriletnih časovnih obdobjih, sta se uveljavljali carinska unija in skupni trg. Carinsko unijo je Francija pogojevala s svojimi interesi v skupni kmetijski politiki in tako dosegala boljša pogojevalska izhodišča. Velika Britanija, ki je zavrnila članstvo v EGS, je začela iskati zaveznike drugje. Rezultat tega je bila ustanovitev nove organizacije leta 1960 – Evropske prostotrgovinske skupnosti (EFTA - European Free Trade Association), h kateri so pristopile Velika Britanija, Avstrija, Portugalska, Norveška, Švedska, Danska in Švica. Počasi se je omeščala tudi Velika Britanija, ki je leta 1961 izrazila željo za vstop v EGS. Francije je temu nasprotovali, tako da je Velika Britanija na vstop čakala še nadaljnjih enajst let. Obdobje šestdesetih let je označeno, kot obdobje, v katerem je prevladoval francoski vpliv.

6.3 Francoska prevlada in Luksemburški sporazum

Kmalu so opazili, da bi bila skupnost, ki je dejansko temeljila na temelju treh pogodb, lahko bolj učinkovita in racionalna, če bi o vseh treh področjih odločali na enem mestu. Nastali položaj so poskušali reševati z novo pogodbo, ki je predvidevala ustanovitev Evropske komisije in Sveta ministrov, izvajanje te pogodbe pa se je zavleklo v leto 1967. Tako so nastale Evropske skupnosti (ES).

Francija je za celih sedem mesecev celo bojkotirala sestanke na evropski ravni in tako onemogočala delovanje evropskih organov. Tako imenovana politika "praznega stola" je bila uveljavljena zaradi predloga, da bi EGS pridobivala neposredne prihodke s pomočjo carin. Kriza je bila razrešena z Luksemburškim sporazumom, po katerem je Francija zopet pristala v sodelovanje, v zameno pa zahtevala soglasno odločanje pri vprašanjih, ki zadevajo "ključne nacionalne interese". Zaradi zelo splošne opredelitve uporabe soglasja, se je to lahko zelo pogosto uporabljalo, kar je bila cena za francoski "da" v primeru širjenja pristojnosti komisije.

6.4 Haaški vrh in prva širitev

V Franciji je bil leta 1969 za novega predsednika izvoljen Georges Pompidou, ki je nasledil legendarnega generala Charlesa de Gaullea. Francoski pogledi na Evropske skupnosti so se tako močno spremenili in bili predstavljeni s tako imenovanim »Pompidoujevim triptihom: dovršitev, poglobitev, širitev«. (McAllister 1998:45) Haaški vrh, ob koncu leta 1969, je pomenil nekakšen preizkus, kako daleč lahko sežejo nova razmerja na Stari celini. Govorilo se je o novi širitvi, ki je predvidevala štiri nove članice; Veliko Britanija, Irsko, Dansko in Norveško. Pogovore o poglobljenem političnem sodelovanju ter gospodarski in monetarni uniji je zasenčila predvidena širitev.

Pomemben korak naprej je bila pogodba podpisana v Luksemburgu, ki je omogočala Evropskim skupnostim, da se vedno bolj financirajo iz lastnih sredstev – kmetijskih in carinskih dajatev, davka na dodano vrednost in drugih prihodkov. Poleg tega je Evropski parlament dobil večje pristojnosti.

Leta 1972 je bila v Bruslju podpisana pogodba, ki je predvidevala širitev na skupno deset članic. Naknadno je Norveška izvedla referendum, ki ni uspel in se zato z januarjem naslednjega leta ni pridružila Evropskim skupnostim.

6.5 Neposredne volitve v Evropski parlament in novi širitvi

Korenine parlamenta sodijo v petdeseta leta in v čas ustanovnih pogodb, vendar poslanci niso bili voljeni neposredno vse do leta 1979. Pogovori o neposrednih volitvah so tekli že dolgo, zeleno luč pa je dokončno prižgal Pariški vrh leta 1974. Tam se dogovorijo, da se bo Evropski svet sestajal trikrat letno.

Leta 1981 je se je ES pridružila Grčija, kasneje, leta 1986, pa še Portugalska in Španija. S tem je ES postala skupnost dvanajstih.

6.6 Enotni evropski akt

Vodenje Evropske komisije je v tem času prevzel Jacques Delors, ki je leta 1985 predstavil Belo knjigo, v kateri je pokazal na probleme, ki institucije ločijo od oblikovanja skupnega evropskega trga in ponudil rešitve, kako to doseči. V tem letu je bil sprejet tudi Schengenski sporazum, ki je imel namen odpravljati mejne kontrole med posameznimi državami in tako omogočati lažje in svobodnejše gibanje na področju ES.

Do leta 1986 so bila mnenja o skupnem evropskem trgu usklajena. Pomembno vlogo v tem primeru nosi Delorsjeva Bela knjiga, katere predlogi so bili v veliki meri vključeni v Enotni evropski akt, ki je bil podpisan v Luksemburgu in Haagu. Predvideval je uvedbo skupnega trga do konca leta 1993. Skupni trg je pomenil uveljavitev prostora brez carinskih meja, znotraj katerega naj bi bil omogočen prost pretok blaga, oseb, storitev in kapitala. Ta dokument pa je obenem tudi ukinil Luksemburški sporazum, s katerim je lahko posamezna država članica zahtevala soglasno odločanje o temah, za katere to res ni bilo potrebno. Z vzpostavitvijo prostega pretoka kapitala, blaga in storitev do leta 1993 je bil cilj do neke mere dosežen, medtem ko je bil prost pretok oseb omogočen le s posameznimi bilateralnimi sporazumi. (zadnjih šest podpoglavij povzetih po McAllister 1998, Juri 2006, Internet 1, Internet 2)

6.7 Maastrichtska pogodba

6. februarja 1992 je bila podpisana Pogodba o Evropski uniji (Maastrichtska pogodba), ki je začela veljati 1. novembra 1993. Gre za najpomembnejšo institucionalno spremembo skupnosti vse od njihovega nastanka. Uvaja pojem "Evropska unija", za katero so značilni trije stebri, ki se med seboj razlikujejo glede na pristojnosti posameznih

nivojev in subjektov odločanja. Medtem ko prvi steber predstavlja sistem Skupnosti, je za drugega in tretjega značilno bolj klasično medvladno sodelovanje med suverenimi državami, ki odločitve sprejemajo s soglasjem. Prvi steber je Evropska gospodarska skupnost, ki je bila z Maastrichtsko pogodbo preimenovana v Evropsko skupnost, drugi "skupna zunanja in varnostna politika" in tretji "sodelovanje na področju pravosodja in notranjih zadev". Stebri so nastali kot posledica nesoglasij v pogajanjih, ki so vodila k podpisu pogodbe. Nesoglasja so botrovala nastanku dveh dodatnih stebrov, za katera so nekateri menili, da posegata pregloboko v nacionalno suverenost držav, da bi se o teh politikah lahko odločalo na nivoju Evropske skupnosti. Uvrščanje posameznih politik je podrobneje predstavljeno v Tabeli 6.1.

Tabela 6.1

Prvi steber	Drugi steber	Tretji steber
<i>Evropska skupnost</i>	<i>Skupna zunanja in varnostna politika</i>	<i>Policijsko in sodno sodelovanje v kazenskih zadevah</i>
<ul style="list-style-type: none"> • Carinska unija in skupni evropski trg • Skupna kmetijska politika • Skupna ribiška politika • Konkurenčno pravo Evropske unije • Ekonomska in monetarna unija • EU državljanstvo • Izobraževanje in kultura • Transevropska omrežja • Varstvo potrošnikov • Javno zdravje • Raziskovanje • Varstvo okolja • Socialni protokol 	<p>Zunanja politika:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Človekove pravice • Demokracija • Tuja pomoč <p>Varnostna politika:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Evropska varnostna in obrambna politika • EU bojne skupine • Helsinški cilj - temeljne obrambne usmeritve EU • Ohranjanje miru 	<ul style="list-style-type: none"> • Mednarodna trgovina z mamili in orožjem • Terorizem • Trgovina z ljudmi • Mednarodni organizirani kriminal • Podkupovanje in goljufije

<ul style="list-style-type: none"> • Azilna politika • Schengenski sporazum • Imigracijska politika 		
--	--	--

Vir: Internet 24

S Pogodbo o EU je bilo uvedeno tudi novo področje pristojnosti, Evropska gospodarska in monetarna unija (EMU). (Internet 3) Gospodarska in monetarna unija dejansko pomeni:

- usklajevanje gospodarskih politik med državami članicami,
- usklajevanje fiskalnih politik, zlasti z omejitvami javnega dolga in primanjkljaja,
- neodvisno monetarno politiko, ki jo vodi Evropska centralna banka (ECB),
- enotno valuto in evroobmočje. (Internet 4)

6.8 Širitev Evropske unije

Medtem, ko so se nekatere članice ukvarjala z ratifikacijo Maastrichtske pogodbe, so v Bruslju potekala pogajanja o novi širitvi. Po dosegu dogovora o novih ravnotežjih med državami članicami so Avstrija, Finska, Švedska in Norveška leta 1994 podpisale pridružitve Uniji, naslednje leto pa vse razen Norveške, ki je članstvo zopet zavrnila na referendumu, postale polnopravne članice Unije. (Internet 2)

6.9 Amsterdamska pogodba

Amsterdamska pogodba je nastala kot odgovor na Maastrichtsko pogodbo. Želeli so dograditi in popraviti takrat aktualno pogodbo, da bi zmanjšali nastala tveganja. Oblikovala se je kot rezultat dvoletnih pogajanj in usklajevanj. Cilji Amsterdamske pogodbe so bili jasni: ustvariti institucionalne in politične pogoje, v katerih bi se bila EU sposobna spopasti z izzivi prihodnosti, kot so na primer hiter razvoj mednarodnih dogajanj, globalizacija gospodarstva in njen vpliv na delovna mesta, boj proti terorizmu, mednarodni kriminal in trgovina z drogami ter ekološki problemi in problemi zdravja ljudi.

Reforme predstavljene v Amsterdamski pogodbi lahko razdelimo na štiri vsebinske sklope:

- svoboda, varnost in pravosodje;
- Unija in državljan;
- učinkovito in koherentno delovanje navzven;
- institucionalna vprašanja.

Amsterdamska pogodba je bila podpisana leta 1997, v veljavo pa je stopila z majem 1999. (Internet 5)

6.10 Priprave na novo širitev in uvedba evra

Leta 1998 so se začele priprave na novo širitev Evropske unije. Pristopna pogajanje je začelo dvanajst držav, večinoma srednje in vzhodno evropskih. Dejanska širitev se je zgodila leta 2004. To je bila peta in do tedaj tudi največja enkratna širitev evropskih povezav, ki je vključevala deset držav (Ciper, Češka, Estonija, Latvija, Litva, Madžarska, Malta, Poljska, Slovaška in Slovenija). Evropska unija se je tako povečala za več kot 100 milijonov prebivalcev. Iz poročil, sprejetih oktobra 2004, je bilo zaključeno, da Bolgarija in Romunija izpolnjujeta politična merila za pristop, da pa morata za pristop 1. januarja 2007 izpolniti še nekatera gospodarska in pravna merila. (Internet 6)

Leto 1999 pomeni začetek izvajanja tretje stopnje EMU, enajst držav je sprejelo skupno evropsko valuto, evro, ki vstopa na denarne trge in nadomešča njihove valute za trgovinske in finančne transakcije. Evropska centralna banka prevzema odgovornost za denarno politiko. Leta 2001 se enajsterici pridruži še Grčija. (Internet 2, Internet 7, Internet 8)

6.11 Pogodba iz Nice in Deklaracija o prihodnosti Unije

Že Amsterdamska pogodba je v Protokolu o institucijah predvidevala, v kontekstu širitve EU, da je potrebno »vsaj eno leto preden članstvo EU preseže število dvajset, zbrati na konferenci predstavnike vlad članic in preučiti pogoje glede sestave in delovanja institucij, ki jih predpisujejo aktualne pogodbe«. (citirano iz Amsterdamske pogodbe na Internet 9) Evropski svet je v Koelnu, leta 1999, potrdil, da je to res potrebno in se odločil, da se na medvladni konferenci (IGC) pregleda velikost in sestavo Komisije, pretehta glasovanje v Svetu in ugotovi obseg glasovanja s kvalificirano večino. Poleg tega so se

strinjali, da je potrebno prilagoditi aktualne pogodbe v povezavi z zgornjimi vprašanji in omogočiti izvajanje Amsterdamske pogodbe.

Parlament in komisija sta potrdila nujnost medvladne konference, ki je začela delovati pod portugalskim predsedstvom in nadaljevala svoje delo pod francoskim predsedstvom. Rezultat tega je bila Pogodba iz Nice, ki je bila označena kot pogodba "tehnične narave" in "omejenega dometa".

V istem času so sprejeli Deklaracijo o prihodnosti Evropske unije, ki je bila dodana Pogodbi kot aneks. Namen je bilo vključiti nacionalne parlamente, javno mnenje in države kandidatke v pogovore, kar naj bi vodilo do nove medvladne konference v letu 2004. Nato je Evropski svet v Laeknu dogovoril, da se ustanovi Konvencijo, ki bi vodila debato do naslednje medvladne konference.

Pogodba iz Nice je bila dogovorjena na koncu leta 2000 in podpisana na začetku leta 2001. (Internet 9)

6.12 Evropska konvencija

Kot že rečeno je bila konvencija ustanovljena z Laekensko deklaracijo. Vodil jo je nekdanji francoski predsednik Valéry Giscard d'Estaing. Delovala je sedemnajst mesecev, namen njene ustanovitve pa je bil oblikovanje osnutka Ustave za Evropsko unijo. Konvencija je bila sestavljena iz predstavnikov vlad članic in kandidatk, predstavnikov parlamentov članic in kandidatk ter predstavnikov Evropskega parlamenta in Komisije. Konvencija je zaključila svoje delo, ko je predstavila osnutek Ustave na Evropskem svetu v Solunu.

Delo Evropske konvencije je služilo kot osnova za pogajanja na novi medvladni konferenci v letih 2003/2004. Medvladna konferenca je svoje delo dala v podpis šefom držav, zataknilo pa se je pri ratifikaciji, ki bi se izvedla glede na ustavni red posamezne države članice. Na Evropskem svetu julija 2005 so se odločili, da projekt še enkrat pretehtajo – začelo se je "obdobje premisleka". (Internet 9, Internet 10)

6.13 Lizbonska pogodba

Na Evropskem svetu, junija 2007, je bilo odločeno o sklicu medvladne konference, ki bi se posvetovala o reformni pogodbi Evropske unije. Kot vzrok za sprejetje pogodbe se navajajo novi izzivi današnjega sveta: globalizacija gospodarstva, demografski razvoj,

podnebne spremembe, oskrba z energijo in nove grožnje na področju varnosti. Pogodba želi Evropo modernizirati, za kar pa potrebuje nova orodja, ki bodo prilagojena razširjeni Evropski uniji 27-ih držav članic in hitrim spremembam v današnjem svetu. Osredotoča se tudi na prenovo aktualnih pogodb, vendar jih ne nadomešča.

Sestavljena je iz štirih vsebinskih sklopov:

- bolj demokratična in preglednejša Evropa;
- učinkovitejša Evropa;
- Evropa pravic in vrednot, svobode solidarnosti in varnosti;
- Vloga Evrope na svetovnem prizorišču. (Internet 10)

Ta pogodba se dokončno odpoveduje trostebrni shemi, ki je bila uvedena z Maastrichtom. Pogodba o delovanju Evropske unije⁵ predvideva tri različne vrste pristojnosti glede odločanja na posameznih področjih: 1. izključna pristojnost (exclusive competence), 2. deljena pristojnost (shared competence) in 3. izvajanje ukrepov za podporo, uskladitev ali dopolnitev (supporting competence). Uvrstitev politik v posamezna področja pristojnosti je prikazana v Tabeli 6.2.

Tabela 6.2

Izključna pristojnost	Deljena pristojnost	Izvajanje ukrepov za podporo uskladitev ali dopolnitev ukrepov držav članic
<ul style="list-style-type: none"> - carinska unija, - določitev pravil o konkurenci, potrebnih za delovanje notranjega trga, - monetarna politika držav članic, katerih valuta je euro, 	<ul style="list-style-type: none"> - notranji trg, - socialno politiko glede vidikov, opredeljenih v tej pogodbi, - ekonomsko, socialno in teritorialno kohezijo, - kmetijstvo in ribištvo, razen ohranjanja morskih bioloških virov, - okolje, 	<ul style="list-style-type: none"> - varovanje in izboljšanje človekovega zdravja, - industrijo, - kulturo, - turizem, - izobraževanje, poklicno

⁵ Dostopno na: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2007:306:0042:0133:SL:PDF>

<p>- ohranjanje morskih bioloških virov v okviru skupne ribiške politike,</p> <p>- skupna trgovinska politika.</p>	<p>- varstvo potrošnikov,</p> <p>- promet,</p> <p>- vseevropska omrežja,</p> <p>- energijo,</p> <p>- območje svobode, varnosti in pravice,</p> <p>- skupno skrb za varnost na področju javnega zdravja glede vidikov, opredeljenih v Lizbonski pogodbi.</p>	<p>usposabljanje, mladino in šport,</p> <p>- civilno zaščito,</p> <p>- upravno sodelovanje.</p>
--	---	---

Vir: Pogodba o delovanju Evropske unije⁶

Lizbonska pogodba bo začela veljati, ko jo ratificirajo vse države članice, predvideno do naslednjih volitev v Evropski parlament, ki bodo leta 2009. Skupaj z njo bo postala pravno zavezujoča tudi Listina Evropske unije o temeljnih pravicah, s čimer bodo državljani Unije dobili razumljiv katalog temeljnih pravic. (Internet 12)

6.14 Prihodnost Evropske unije

Dandanes ima Evropska unija 27 članic in 493 milijonov prebivalcev, njeno ozemlje pa obsega 4 milijone kvadratnih kilometrov. Skupno evropsko valuto (evro) uporablja že trinajst držav članic EU, med njimi tudi Slovenija, ki je skupno valuto prevzela z letom 2007. Ob koncu leta 2007 se je močno povečalo tako imenovano "schengensko območje", v katerega so vključene tudi nekatere nečlanice. To območje danes šteje 24 držav.

Še pred pristopom Bolgarije in Romunije so se uradno začela pogajanja še z dvema državama kandidatka Turčijo in Hrvaško (oktobra 2005). Pogajanja s Hrvaško se bodo lahko končala že v nekaj letih, pogajanja s Turčijo pa bodo verjetno trajala precej dlje. Voditelji EU so decembra 2005 uradno sprejeli tudi vlogo za članstvo, ki jo je marca 2004 vložila Nekdanja jugoslovanska republika Makedonija, vendar niso določili datuma za začetek pristopnih pogajanj. EU zdaj preučuje možnosti za nove širitve na Zahodnem Balkanu, ki bi morda vključile Bosno in Hercegovino, Srbijo, Črno goro, Albanijo. Prepričana je namreč, da se bodo te države pridružile EU, ko bodo pripravljene. Tu je še

⁶ Dostopno na: <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2007:306:0042:0133:SL:PDF>

novonastala država, Kosovo, ki jo članice EU v prihodnosti prav tako vidijo v svoji družbi. (Internet 2, Internet 11)

7. POLITIČNI SISTEM EVROPSKE UNIJE

Evropska unija je edinstveno zasnovan politični sistem, ki ga ne moremo uvrstiti v neko znano obliko. Takšno stanje nekaterim raziskovalcem povzroča sive lase, spet druge pa ravno to spodbuja k raziskovalnemu delu.

Prva avtorja, ki sta celostno definirala politični sistem, sta bila Almond in Easton (v Hix 2005:2). Ugotovimo lahko, da Evropska unija ustreza političnemu sistemu, kot ga vidita onadva vendar kljub temu predstavlja inovacijo. Moderno doumevanje političnega sistema je omejeno na teritorij nacionalne države, na primeru EU pa je bilo to preseženo.

Najbolje, da se najprej vrnemo do teoretične opredelitve liberalno-demokratske nacionalne države in poskušamo to aplicirati na EU. EU je entiteta, ki obsega točno določeno področje, vendar ne predstavlja edinega hegemonia na tem področju. Lahko bi rekli, da je hegemonika vloga razdeljena med nacionalnim članicam in EU, EU pa je takšne pristojnosti dobila, ker so se jim nacionalne enote odrekle s pogodbami.

Hix ugotavlja, da so se ob koncu prve polovice 20.st. začeli pojavljati pogoji za tak način povezovanja. Če je bilo prej možno učinkovito vladanje le skozi nacionalne vlade, visoko stopnjo »centralizacije, diferenciacije, univerzalnosti in institucionalizacije«, se je takrat ponudila možnost, da se situacija redefinira. Tako je nastala EU, ki je nasprotje zgornjim vrednotam. »Sistem Evropske unije je močno decentraliziran, atomiziran in temelji na prostovoljni obvezi držav članic in njihovih državljanov. Pri izvajanju nasilja in drugih oblastnih nalog se zanese na suborganizacije (nacionalne države).« (2005:5)

Kakšno vrsto države torej predstavlja EU? Rumford meni, da »se na EU gleda kot na neko novo vrsto države (supranational state, a quasi-federal state, a national state writ large, a network state) oziroma internacionalizacijo države«. (Rumford 2002:49) Bistvenega pomena pri razumevanju fenomena Evropske unije je opredelitev, ki jo prikaže Albrow:

1. opustitev ideje, da EU mora ustrezati nekemu znanemu tipu države;
2. kritika splošno sprejete težnje po integraciji;
3. trditev, da je potrebno za razumevanje Evropske unije v osredje postaviti globalizacijo. (v Rumford 2002:47)

Podrobna predstavitev evropskih institucij nam bo osvetlila nekatere aspekte delovanja evropskega političnega sistema.

8. INSTITUCIJE EVROPSKE UNIJE

Učinkovito delovanje institucij je temeljnega pomena za delovanje Unije. Peta širitev EU, do tedaj največja, je spodbudila k razmišljanju, da institucionalna ureditev, ki je bila pripravljena za šest ustanovnih članic, ne bo primerna in učinkovita v primeru petindvajsetih, sedemindvajsetih ali celo več članic. Prve premike je prinesla pogodba iz Nice, ki pa je ne moremo označiti kot nekakšen velik uspeh oziroma napredek v delovanju institucij. Dejansko je šlo le za tehnične popravke, ki so omogočili, da je razširjena unija sploh lahko normalno delovala. Pot se je nadaljevala z zaenkrat še neuresničenim projektom Ustave za Evropsko unijo, ki bi nadomestila Pogodbi. Lizbonska pogodba je tako nastopila, kot neka prehodna rešitev in vključila večino idej, ki so nastale kot predlog za novo Ustavo.

Nove pogodbe o EU so vedno spreminjajo prejšnje pogodbe, temu vzorcu sledi tudi Lizbonska, ki spreminja glavni pogodbi Evropske unije: Pogodbo o Evropski uniji in Pogodbo o ustanovitvi Evropske skupnosti. Slednja se bo preimenovala v Pogodbo o delovanju Evropske unije. Potrebno se je zavedati, da ureditev, ki jo predvideva Lizbonska pogodba, še ni potrjena v vseh državah članicah, kar je potrebno, da vstopi v veljavo. V tej luči moramo brati poglavje o institucijah. (Internet 10)

Lizbonska pogodba⁷ navaja naslednje institucije:

- Evropski parlament;
- Evropski svet;
- Svet;
- Evropska komisija;
- Sodišče Evropske unije;
- Evropska centralna banka;
- Računsko sodišče.

Gre samo za najpomembnejše institucije, ki se jim bomo v prihodnjih vrsticah nekoliko bolj posvetili. Omenili bi še dve, Ekonomsko-socialni odbor in Odbor regij, ki

⁷ Dostopno na: <http://eur-lex.europa.eu/JOHtml.do?uri=OJ:C:2007:306:SOM:SL:HTML>

opravljata svetovalno funkcijo in tako pomagata Evropskemu parlamentu, Svetu in Komisiji. Lizbonska pogodba tudi govori tudi o novih dolžnostih evropskih institucij, med drugim v 1. odstavku Člena 8b o tem, da »institucije dajejo državljanom in predstavniškim združenjem na ustrezen način možnost izražanja in javne izmenjave mnenj glede vseh področij delovanja Unije« in v drugem odstavku istega člena, da »institucije vzdržujejo odprt, pregleden in reden dialog s predstavniškimi združenji in civilno družbo«.

8.1 Evropski parlament

Evropski parlament (EP) je edini neposredno izvoljen večnacionalni parlament na svetu in tudi edina neposredno izvoljena institucija Evropske unije. Trenutno ga sestavlja 785 poslancev iz vseh 27 držav. Poslanci so voljeni za obdobje petih let. Parlament je v smislu formalne moči skozi čas pridobival največ glede na ostale institucije. Začetki segajo vse do Evropske skupnosti za premog in jeklo, v kateri je bilo osnovano telo, ki so ga imenovali Skupščina (Common Assembly). Imela je vlogo nadziranja glavnega telesa odločanja v ESPJ, Visokega odbora skupnosti (High Authority) in imela možnost razrešitve celotnega telesa z dvotretjinsko večino.

Pomembni premiki so se zgodili z Rimsko pogodbo. Odločeno je bilo, da se v prihodnosti organizira neposredne volitve, vendar ni bilo določenega natančnega časovnega plana do kdaj naj se izvedejo. Takrat so bili predstavniki nominirani iz strani držav članic. Do prvih neposrednih volitev v Parlament je preteklo še veliko časa in sicer več kot dvajset let. Spremembe v pogodbah leta 1970 in 1975 so dale Parlamentu pomembna pooblastila na področju proračuna; dobil je možnost zavrnitve celotnega proračuna, na posameznih področjih je imel možnost predložitve amandmaja in potrditve oziroma zavrnitve letnih izkazov. Tak scenarij je bil predvsem posledica odločitve iz 60-ih let, ko so je pojavila želja po finančni neodvisnosti Skupnosti, tako da bi se samostojno financirala in da ne bi bila odvisna samo od sredstev, ki jih prispevajo države članice kot določen delež BDP.

Naslednji korak je bil narejen na pariškem vrhu, ko je bilo dogovorjeno, da se po letu 1978 izvedejo neposredne volitve. Tlakovana je bila pot k večji legislativni moči EP. Pomemben mejnik je bila sodba imenovana "Isoglucose", v kateri je Sodišče Evropskih skupnosti razsodilo, da Svet ne sme sprejemati zakonodaje brez pridobitve mnenja Parlamenta.

Z Enotnim evropskim aktom, ki je uvajal skupni evropski trg, je postalo jasno, da bo potrebno dati večji poudarek na *glasovanju z večino* (majority voting). V tem kontekstu so države članice želele EP podeliti večjo zakonodajno moč. To so poimenovali *postopek sodelovanja* ("cooperation" procedure). EP je tako dobil možnost dveh branj predlagane zakonodaje, Svet pa je lahko zavrnil njegovo mnenje samo s *soglasjem* (unanimous vote). Od leta 1987 obstaja tudi *postopek soodločanja* (assent decision), po katerem mora Evropski parlament dati privolitev za mednarodne sporazume, o katerih se je pogajala Komisija. Privolitev se zahteva tudi za katerikoli predlog o širitvi EU.

Naslednja širitev pooblastil se je zgodila z Maastrichtsko pogodbo. Parlament je moral potrditi Komisijo preden je nastopila z delom, dobil je dodatne možnosti nadzora z možnostjo ustanavljanja preiskovalnih komisij, imenovanja ombudsmana in možnost, da povabi Komisijo k predstavitvi zakonodajnih predlogov. S tem je pridobil določeno zakonodajno iniciativo. Ta pogodba je uvedla tudi pomemben institut, ki ga sicer izrecno ne omenja. To je *postopek soodločanja* (co-decision) Sveta in Parlamenta (ne smemo ga zamenjati z zgornjim, ki ima zaenkrat v slovenščini enako ime). Obstaja celo možnost, da Parlament predlagano zakonodajo zavrne. Ostal pa je grenak priokus, ker EP ni imel možnost soodločanja na področju drugega in tretjega stebra.

Amsterdamska pogodba je razširila možnost soodločanja iz petnajstih na osemindeset področij, postopek pa je bil preoblikovan tako, da je bilo odločanje hitrejše. Parlament je dobil tudi možnost, da glasuje o predlaganem predsedniku Komisije. Ta pogodba, kot tudi naslednja, Pogodba iz Nice, nista prinesli nekih bistvenih sprememb v delovanju Parlamenta. (Shackleton 2002:95-99, Internet 14))

Nedavno podpisana Lizbonska pogodba želi vlogo parlamenta utrditi. Evropa naj bi postala bolj demokratična in preglednejša, ukrepi za doseg tega cilja pa so naslednji: Evropski parlament, ki ga neposredno izvolijo državljani Evropske unije, bo dobil pomembne nove pristojnosti pri sprejemanju zakonodaje in proračuna Evropske unije ter mednarodnih sporazumov. Predvsem zaradi pogostejše uporabe postopka soodločanja pri oblikovanju politik bo Evropski parlament na področju zakonodaje EU postal enakopraven z Evropskim svetom, ki je zastopnik držav članic. (Internet 10) Na novo je določena tudi razporeditev sedežev.

Pogodba⁸ v druge odstavku Člena 9a pravi takole:

»Evropski parlament je sestavljen iz predstavnikov državljanov Unije. Njihovo število ne sme preseči sedemsto petdeset, poleg predsednika. Državljanji so v

⁸ Dostopno na: <http://eur-lex.europa.eu/JOHtml.do?uri=OJ:C:2007:306:SOM:SL:HTML>

Evropskem parlamentu zastopani proporcionalno upadajoče, z najnižjim pragom šestih članov na državo članico. Nobena država članica nima več kot šestindevetdeset sedežev.»

Kaj takšna razporeditev pomeni za Slovenijo, bomo raziskali kasneje v tej nalogi. Lahko pa povemo, da se je Sloveniji povečalo število sedežev na osem.

Evropski parlament ima sedemnajst odborov specializiranih za posamezno politiko, frakcijsko so sestavljeni v podobnem proporcu kot Parlament. Zakonodajni predlogi se predložijo najprej pristojnemu odboru, ki je dolžan predlog pregledati in analizirati. Pri zasedanju celotnega Parlamenta so upoštevani samo amandmaji, ki jih predlaga pristojno telo. Ostali odbori lahko predlagajo amandmaje, vendar jih morajo najprej predložiti matičnemu telesu, ki o njih opravi glasovanje. Odbor imenuje poročevalca (*rapporteur*), ki posamezen predlog spremlja od začetka do konca. To je oseba, ki predstavlja katalizator mnenj dobljenih od različnih lobistov, vlad ali Sveta. Na podlagi dela poročevalca se sprejme pozicija, ki ponavadi prevlada na zasedanju celotnega Parlamenta. Odbori so dobro podprti z administrativnim osebjem.

Predsednik Parlamenta je voljen vsake dve leti in pol. Njegova naloga je voditi zasedanja s pomočjo štirinajstih podpredsednikov, predstavljati institucijo in nadzirati delovanje Parlamenta. Predsednik ima otvoritveni govor na Evropskem svetu in mandat, za predstavljanje celotnega Parlamenta. Njegova funkcija je še predsedovanje dvema telesoma; Predsedstvu EP (14 podpredsednikov) in Konferenci predsednikov političnih skupin. Funkcija slednjega je bolj politične narave, medtem ko se prvi ukvarja predvsem s financiranjem, organizacijo in upravljanjem. (Shackleton 2002:100-102)

8.2 Evropski svet

Formalno je Evropski svet opredeljen v Pogodbi o Evropski uniji⁹ v četrtem členu:

»Evropski svet daje Uniji nujno spodbudo za njen razvoj, za katerega določa tudi splošne politične smernice. V Evropskem svetu se sestajajo voditelji držav ali vlad držav članic in predsednik Komisije. Pomagajo jim ministri za zunanje zadeve držav članic in član Komisije. Evropski svet se pod predsedstvom voditelja države ali vlade države članice, ki predseduje Svetu, sestane vsaj

⁹ Dostopno na: http://europa.eu/eur-lex/pri/en/oj/dat/2002/c_325/c_32520021224en00010184.pdf, http://www.uradni-list.si/priloge/RS_-2004-027-00024-MP~P014-0000.PDF

dvakrat na leto. Evropski svet predloži Evropskemu parlamentu poročilo po vsakem sestanku in letno pisno poročilo o napredku Unije.«

Dolgo časa srečanja na najvišji ravni niso bila formalno urejena. Prav zato se niso odvijala redno. Vendar pa so dejansko že takratna vrhovna srečanja potekala zelo podobno kot potekajo danes. Pariški vrh leta 1974 je odločil, da postanejo srečanja redna. Prvo je bilo organizirano v Dublinu, od takrat naprej pa se srečujejo najvišji voditelji od dvakrat do štirikrat letno. De Schoutheete navaja dva poglobljena razloga za takšno odločitev. Skupnost ni delovala tako kot bi morala, k čemur je pripomogel predvsem Luksemburški sporazum, ki je onemogočal glasovanje z večino, prva širitev pa je obetala še težje odločanje. Drugi razlogi se nanašajo na zunanje ministre, ki so težko usklajevali svoje obveznosti, ki so prišle s prisotnostjo na različnih sestavah znotraj Sveta. Pojavila se je potreba po koordinaciji, če se je "Evropska unija", kot so jo začeli imenovati, želela razvijati v zeleno smer.

Izkazalo se je, da je Evropski svet dejansko dogodek, ki daje celotnemu dogajanju pospešek in nov zagon. »Komisija predloži svoje delo, poročila Sveta so odobrena, o parlamentarnih resolucijah se glasuje glede na ta ali oni Evropski svet. Kmalu je bil prepoznan kot institucija z največ politične avtoritete.« (Bulmer, Wessels v de Schoutheete, 2002:25)

Zasedanja potekajo po točno določenih protokolih in le redko kdaj se kaj prepusti naključju. Za vsakega prisotnega je natančno določeno kje je njegovo mesto in kje se lahko giblje. Tudi dnevi med zasedanji potekajo vsakič v enakem ritmu. Organizacija je v rokah takratnega predsedstva in Generalnega sekretariata Sveta. To so dogodki, ki se pripravljajo dolgo vnaprej. Coreper (Comité des représentants permanents – Odbor stalnih predstavnikov) in Svet za splošne zadeve poskušata koordinirati tematike in dokumente, ki nastanejo v različnih sestavah Sveta. Opravljeni pa so lahko tudi nekateri preliminarni sestanki o posameznih tematikah. Politično vodstvo je v rokah predsednika Evropskega sveta, pri usklajevanju mnenj pa mu pomaga generalni sekretar Sveta. Sekretariat Sveta v sodelovanju s Komisijo in predsedstvom vzporedno pripravlja osnutke zaključnih ugotovitev in se pogaja o potencialnih možnostih rešitev »težjih« tematik na dnevnem redu Evropskega sveta.

De Schoutheete strne funkcije Evropskega sveta v naslednje točke:

- splošno politično vodenje in zagon;
- zadnja instanca odločanja;
- razvidnost v zunanjih zadevah;

- slovesni podpisi pomembnih dokumentov;
- pogajanja o spremembi pogodb. (2002:34)

Evropski svet je dolgo deloval, ne da bi bil formalno urejen s pogodbo. To se je spremenilo z Lizbonsko pogodbo, ki ga jasno omenja kot eno izmed Institucij EU. Lizbonska pogodba¹⁰ Evropskemu svetu nalaga tudi nove obveznosti: »Evropski svet na pobudo Evropskega parlamenta in z njegovo odobritvijo soglasno sprejme sklep o sestavi Evropskega parlamenta ob upoštevanju načel iz prvega pododstavka.« Uvaja tudi novo funkcijo Predsednika Evropskega sveta, ki ga ta izvoli s kvalificirano večino za dve leti in pol z enkratno možnostjo ponovitve mandata. Njegova funkcija ni nacionalno vezana. V Pogodbi so tako opredeljene njegove naloge:

- (a) predseduje Evropskemu svetu in vodi njegovo delo,*
 - (b) skrbi za pripravo in kontinuiteto dela Evropskega sveta v sodelovanju s predsednikom Komisije in na podlagi dela Sveta za splošne zadeve,*
 - (c) si prizadeva za krepitev povezanosti in soglasja v Evropskem svetu,*
 - (d) po vsakem zasedanju Evropskega sveta Evropskemu parlamentu predloži poročilo.*
- V zadevah, ki se nanašajo na skupno zunanjo in varnostno politiko, predsednik Evropskega sveta na svoji ravni in v tej vlogi predstavlja Unijo navzven, ne da bi to posegalo v pooblastila visokega predstavnika Unije za zunanje zadeve in varnostno politiko.*

8.3 Svet

Svet je glavno odločevalsko telo EU, mesto, kjer posamezni predstavniki nacionalnih ministrstev artikulirajo, kopičijo in branijo interese. Tako kot v primeru Parlamenta, lahko zgodovino Sveta spremljamo vse od ustanovitve Evropske skupnosti za premog in jeklo v letu 1951, ki je imela organ, ki se je imenoval Posebni ministrski svet (Special Council of Ministers). Namen telesa, ki so ga sestavljali ministri držav članic, je bil zagotovo brzdanje nadnacionalnega Visokega odbora skupnosti (High Authority). Ko so tekla pogajanja o pogodbah o Evropskih skupnostih, so tekst iz prejšnje pogodbe primerno priredili in tako je bil ustanovljen Svet Evropskih skupnosti. Vloga Sveta se je z novimi pogodbami povečala. Naloženo mu je bilo zagotavljanje koordinacije med glavnimi

¹⁰ Dostopno na: <http://eur-lex.europa.eu/JOHtml.do?uri=OJ:C:2007:306:SOM:SL:HTML>

ekonomskimi politikami držav članic, poleg tega pa je dobil možnost odločanja. Skozi leta je Svet doživel še več sprememb, nalaga pa se mu tudi vedno več obveznosti, kar kaže na njegovo pomembnost v strukturi Institucij.

Svet si lahko predstavljamo kot triplastno tvorbo. Na vrhu je Evropski svet, vmesni nivo tvorijo Svet ministrov, Coreper in višje uradniške skupine, temelj pa tvori veliko število delovnih skupin. Vodenje je prepuščeno predsedstvu, Generalni sekretariat pa mu služi kot podporna služba. Celotni položaj se nekoliko spreminja z uvedbo že omenjene funkcije Predsednika Evropskega sveta, ki bo prevzel del dolžnosti Generalnega sekretariata. V Lizbonski pogodbi¹¹ o delu Sveta govori Člen 9c:

- 1. Svet skupaj z Evropskim parlamentom opravlja zakonodajno in proračunsko funkcijo. Opravlja funkcijo oblikovanja politike in usklajevanja v skladu s Pogodbama.*
- 2. Svet sestavlja po en predstavnik vsake države članice na ministrski ravni, pooblaščen za prevzemanje obveznosti v imenu vlade države članice, ki jo predstavlja, in za izvrševanje glasovalne pravice.*
- 3. Svet odloča s kvalificirano večino, če Pogodbi ne določata drugače.*
- 4. Od 1. novembra 2014 je kvalificirana večina najmanj 55 % članov Sveta, ki jo tvori najmanj petnajst članov in ki predstavljajo države članice, ki imajo skupaj najmanj 65 % prebivalstva Unije. Za manjšino, ki lahko prepreči sprejetje odločitve, so potrebni najmanj štirje člani Sveta, sicer se šteje, da je kvalificirana večina dosežena. Druge podrobnosti glasovanja s kvalificirano večino so določene v členu 205(2) Pogodbe o delovanju Evropske unije.*
- 5. Prehodne določbe o opredelitvi kvalificirane večine, ki se uporabljajo do 31. oktobra 2014, in prehodne določbe, ki se bodo uporabljale med 1. novembrom 2014 in 31. marcem 2017 so vključene v Protokol o prehodnih določbah.*
- 6. Svet zaseda v različnih sestavah, katerih seznam se sprejme v skladu s členom 201b Pogodbe o delovanju Evropske unije. Svet za splošne zadeve skrbi za doslednost dela različnih sestav Sveta. Skupaj s predsednikom Evropskega sveta in Komisijo skrbi za pripravo zasedanj Evropskega sveta in nadaljnje ukrepanje. Svet za zunanje zadeve v skladu s strateškimi smernicami Evropskega sveta oblikuje zunanje delovanje Unije in zagotavlja doslednost ukrepanja Unije.*

¹¹ <http://eur-lex.europa.eu/JOHtml.do?uri=OJ:C:2007:306:SOM:SL:HTML>

7. Za pripravo dela Sveta je odgovoren Odbor stalnih predstavnikov vlad držav članic.

8. Svet zaseda javno, ko odloča in glasuje o osnutku zakonodajnega akta. V ta namen ima vsako zasedanje Sveta dva dela, del namenjen razpravi o zakonodajnih aktih Unije in del namenjen dejavnostim, ki niso zakonodajne.

9. Sestavam Sveta, razen Svetu za zunanje zadeve, predsedujejo predstavniki držav članic v Svetu po načelu enakopravne rotacije pod pogoji, določenimi v skladu s členom 201b Pogodbe o delovanju Evropske unije.

Z Lizbonsko pogodbo se Svet Evropske unije razdeli v dve instituciji – Svet in Evropski svet. Osnovna funkcija sveta se ne spreminja. Nasprotno pa se precej sprememb pojavlja v načinu glasovanja in sicer reforma prinaša premike od soglasja h kvalificirani večini. Te spremembe bomo natančneje preučili kasneje.

Predsedovanje Svetu je bilo določeno s sklepom Sveta z dne 1. januarja 2007. Potrebno je bilo vključiti nove države članice, kot prva izmed njih je žezlo prevzela prav Slovenija. V posameznem letu sta dva termina predsedovanja – od januarja do konca junija in od začetka julija do konca decembra. Trenutno je določeno predsedovanje do sredine leta 2020.

Tabela 8.1: Red predsedovanja

Nemčija	januar–junij 2007
Portugalska	julij–december 2007
Slovenija	januar–junij 2008
Francija	julij–december 2008
Češka	januar–junij 2009
Švedska	julij–december 2009
Španija	januar–junij 2010
Belgija	julij–december 2010
Madžarska	januar–junij 2011
Poljska	julij–december 2011
Danska	januar–junij 2012
Ciper	julij–december 2012
Irska	januar–junij 2013
Litva	julij–december 2013
Grčija	januar–junij 2014
Italija	julij–december 2014
Latvija	januar–junij 2015
Luksemburg	julij–december 2015
Nizozemska	januar–junij 2016
Slovaška	julij–december 2016

Malta	januar–junij 2017
Združeno kraljestvo	julij–december 2017
Estonija	januar–junij 2018
Bolgarija	julij–december 2018
Avstrija	januar–junij 2019
Romunija	julij–december 2019
Finska	januar–junij 2020

Vir: Internet 20

Predsedovanje Svetu vključuje in vpliva na veliko število javnih uslužbencev države članice. Ponavadi se glavno koordinacijsko enoto vzpostavi v glavnem mestu države članice. Slednja mora zagotoviti skladnost vseh diskusij, ki se zgodijo v pol leta. Obseg dela se poveča tudi na nacionalnih predstavništvih v Bruslju. Velike države več dela opravijo v svojih prestolnicah, medtem ko manjše države te možnosti nimajo, ker ne razpolagajo z dovolj resursi. Manjše države so tako bolj odvisne od bruseljskega uradništva, posebno od Generalnega sekretariata Sveta. Dobro povezanost z uradništvom nekateri štejejo za glavni pogoj za uspešno predsedovanje. Kljub prepričanju, da so manjše države bolj uspešne pri predsedovanju, empiričnih dokazov za to ni. Res pa je, da imajo manjše države tudi manj interesov in večjo spodbudo za doseganje konsenza.

Glavna funkcija Sveta je odločanje, ki se izvaja glede na notranja proceduralna pravila. Ta pravila so se skozi leta mnogokrat spreminjala in so še vedno predmet sprememb. Vsaka država ima v Svetu določeno število glasov. Glasovi so razdeljeni glede na število prebivalcev, vendar je število glasov ponderirano v dobro majhnih držav. Trenutno skupno število glasov je 345, Slovenija jih ima štiri. Svet ima pravico odločati o vseh treh stebrih, ki tvorijo politiko EU. Njegova naloga je zbrati interese posameznih nacionalnih vlad. Znotraj Sveta se na nepretrganih pogajanjih poskuša zgladiti konfliktne interese, ki nastanejo kot posledica predložene zakonodaje s strani Komisije. Nacionalna stališča se lahko jasno predstavi in argumentira, nato pa je čas za tvorjenje koalicij in predloge kompromisnih rešitev. (Hayes-Renshaw 2002:47-56, Internet 13)

8.4 Evropska komisija

Začetki Komisije segajo v že predstavljeno strukturo institucij v Evropski skupnosti za premog in jeklo. Institucija, katere naslednica je Evropska komisija, se je imenovala Visoki odbor skupnosti (High Authority), ki mu je kot prvi predsedoval eden izmed očetov Evrope, Jean Monnet. Prizadeval si je, da je takratni organ dobil možnost samostojnega odločanja na področju trgovine z jeklom in premogom. Novi ustroj institucij je bila ena

izmed najtežje izpogajanih tem pred Rimsko pogodbo. Nizozemski predlog je predvideval, da bi novi organ imel večjo samostojnost, čemur pa je nasprotovala predvsem Francija. Novi organ je bil tako pod precej večjo politično kontrolo s strani Sveta ministrov, dobil pa je novo ime – Evropska komisija. Rimski pogodba je predvidevala tri glavne funkcije Komisije: 1. nadzor nad izvajanjem politik, 2. predstavljanje Skupnosti v trgovskih pogajanjih navzven in 3. predlaganje novih politik. Prvo Komisijo, ki je imela 9 članov, je vodil Walter Hallstein, ki se je dosledno nazival kot »evropski premier«.

Francosko nasprotovanje sistemu za financiranje skupne kmetijske politike s prihodki, ki bi bili pridobljeno neposredno in ne kot prispevki članic, je prineslo uvedbo soglasja (unanimity), ki je bilo zelo ohlapno urejeno, tako da se je lahko pogosto uporabljalo. Leta 1967 je Komisija postala enoten organ za vse tri skupnosti, leta 1970 pa je bilo s podpisom pogodbe omogočeno financiranje iz lastnih sredstev. Ob koncu sedemdesetih nihče ni mogel več ugovarjati uspehu Skupnosti.

V naslednjih letih je bil največji premik narejen z začetkom pogajanj o Evropski monetarni uniji 1988, ko je hannovrski Evropski svet dal takratnemu predsedniku Komisije, Jacquesu Delorsu, mandat, da zbere okoli sebe odbor, ki so ga v glavnem sestavljali uslužbenci centralnih bank. Namen odbora je bila razprava o EMU. Te procese je zaustavilo politično dogajanje ob koncu osemdesetih let. Delorsov naslednik, Jacques Santer, ki sicer ni označen kot uspešen predsednik, je nadaljeval njegovo delo. Vrhunec pa je Komisija dosegla z uvedbo evra 1999. Marca istega leta je Santerjeva Komisija odstopila zaradi obtožb o prevarah, slabemu upravljanju in nepotizmu.

Vse to se je dogajalo v trenutkih, ko bi bilo potrebno sprejeti pomembne odločitve glede proračuna, strukturnih skladov in reforme kmetijske politike, poleg tega pa se je zaostrovalo dogajanje na Kosovu. Nemško predsedstvo je doseglo hiter in učinkovit dogovor, da bo novi predsednik Komisije nekdanji italijanski premier Romano Prodi. Pri sestavi nove ekipe je imel Prodi več besede kot njegovi predhodniki. Poskušal se je opirati na nove možnosti Komisije zagotovljene z Amsterdamsko pogodbo. Zagotovljeno mu je bilo, da lahko od nominirancev za komisarja zahteva pisno obljubo, da bi v primeru predsednikove želje, komisar dejansko odstopil. V času pogajanj, ki so vodila k podpisu Pogodbe iz Nice, je bila Komisija potisnjena na stran. Generalni sekretar Komisije David O'Sullivan je priznal, da je bila Komisija zatirana s strani francoskega predsedstva, ki ga je vodil Jacques Chirac in je le stežka ohranjala vlogo odkritega pogajalca in varuha Pogodb. V medije so pricurjale ocene vrha v Nici, ki jih je pripravil O'Sullivan. V njih je bilo jasno zapisano, da je Komisija izšla iz maratonskih pogajanj kot poraženec. Sistem glasovanja s kvalificirano manjšino se ni razširil na željena področja, poleg tega pa je bil sam sistem

tako oblikovan, da so se manjšine, ki so lahko preprečile sprejetje odločitve (blocking minority), lažje oblikovale. Prav tako ni bila določena velikost Komisije (mora biti manjša od 27 članov). Na teh področjih so bili doseženi napredki pod aktualnim predsednikom Komisije Joséjem Manuelom Barrosom, čigar Komisija je prispevala k podpisu Lizbonske pogodbe. (Peterson 2002:73-84)

Izraz "Komisija" pomeni dvoje. Najprej pomeni ekipo moških in žensk (po en predstavnik iz vsake države EU), ki so imenovani za vodenje institucije in odločanje. Poleg tega izraz "Komisija" pomeni tudi samo institucijo in njeno osebje.

Nova Komisija se imenuje vsakih pet let, in sicer v šestih mesecih od volitev v Evropski parlament. Uporablja se naslednji postopek:

- Vlade držav članic se dogovorijo, koga bodo imenovale za novega predsednika Komisije.
- Parlament potrди kandidata za predsednika Komisije.
- Potrjeni kandidat za predsednika Komisije, v pogovoru z vladami držav članic, izbere ostale člane Komisije.
- Svet s kvalificirano večino sprejme seznam predlaganih oseb in ga predloži Evropskemu parlamentu v odobritev.
- Parlament opravi razgovore z vsako predlagano osebo in izglasuje celotno ekipo.
- Ko Evropski parlament z glasovanjem potrди novo Komisijo, jo Svet uradno imenuje s kvalificirano večino.

Komisija ostaja politično odgovorna Parlamentu, ki jo lahko v celoti razpusti z izglasovanjem nezaupnice. Če to zahteva predsednik, mora posamezni član Komisije odstopiti, in to pod pogojem, da se s tem strinjajo drugi komisarji. Komisija se udeležuje vseh sej Parlamenta, na katerih mora razložiti in utemeljiti svoje politike. Prav tako redno odgovarja tudi na pisna in ustna vprašanja evroposlancev. Vsakodnevno delo Komisije opravljajo upravni uradniki, strokovnjaki, prevajalci, tolmači in pisarniško osebje. Teh evropskih javnih uslužbencev je približno 25000. Morda to zveni veliko, vendar je število pravzaprav manjše od števila zaposlenih v navadnem srednje velikem mestnem svetu v Evropi. Poleg sedeža v Bruslju ima Komisija pisarne tudi v Luksemburgu.

Evropska komisija ima štiri glavne naloge:

1. predlaga zakonodajo Parlamentu in Svetu;
2. upravlja in izvaja politike in proračun EU;
3. uveljavlja evropsko zakonodajo (skupaj s Sodiščem Evropskih skupnosti);

4. zastopa Evropsko unijo na mednarodnem prizorišču, na primer s tem, ko se pogaja o sporazumih med EU in drugimi državami.

Predsednik Komisije odloča, kateri komisar bo odgovoren za katero področje politike in (po potrebi) v času mandata Komisije te odgovornosti prerazporedi. Komisija se sestane enkrat na teden, ponavadi ob sredah v Bruslju. Vsako točko na dnevnem redu predstavi komisar, ki je odgovoren za zadevno področje, potem pa celotna ekipa sprejme skupno odločitev o tej točki. Osebe Komisije je razdeljeno na oddelke, ki se imenujejo "generalni direktorati" (GD) in "službe" (na primer Pravna služba). Vsak generalni direktorat je odgovoren za določeno politično področje, vodi pa ga generalni direktor, ki odgovarja enemu od komisarjev. Za splošno usklajevanje je odgovoren Generalni sekretariat, ki organizira tudi tedenske seje Komisije. Slednjo vodi generalni sekretar, ki je neposredno odgovoren predsedniku Komisije. (Internet 15)

8.5 Sodišče Evropske unije

Sodišče Evropskih skupnosti (pogosto imenuje preprosto "Sodišče") je nastalo leta 1952 v skladu s Pogodbo ESPJ. Njen sedež je v mestu Luksemburg. Naloga Sodišča je zagotavljati, da se zakonodaja EU v vseh državah EU razlaga in uporablja na enak način. Zakon je tako enak za vse. Sodišče skrbi na primer za to, da državna sodišča v istih zadevah ne razsojajo različno. Sodišče prav tako zagotavlja, da države članice in institucije EU upoštevajo zahteve zakona. Sodišče je pristojno za poravnavo pravnih sporov med državami članicami EU, institucijami EU, podjetji in posamezniki. Sodišče sestavlja po en sodnik iz vsake države članice, tako da je zastopanih vseh 27 državnih pravnih sistemov EU. Vendar pa zaradi učinkovitosti Sodišče le redko zaseda na občni seji. Ponavadi zaseda v "velikem senatu" trinajstih sodnikov ali v senatih treh ali petih sodnikov. Sodišču pomaga osem "generalnih pravobranilcev". Njihova vloga je podati utemeljena mnenja o zadevah, predloženih Sodišču. Njihovo delo mora biti javno in nepristransko. Nepristranskost sodnikov in generalnih pravobranilcev se predpostavlja. Ti pravniki imajo izobrazbo in sposobnosti, potrebne za imenovanje na najvišje sodne položaje v svojih državah. Sodniki Sodišča Evropskih skupnosti so imenovani na podlagi skupnega dogovora med vladami držav članic EU. Vsak od njih je imenovan za obdobje šestih let, ki ga je mogoče podaljšati.

V pomoč Sodišču Evropskih skupnosti in zaradi boljše pravne zaščite državljanov, je bilo leta 1989 ustanovljeno Sodišče prve stopnje. To sodišče, ki je del Sodišča

Evropskih skupnosti, je odgovorno za odločanje o nekaterih vrstah zadev, zlasti o tožbah zasebnikov, podjetij in nekaterih organizacij. Odloča tudi o zadevah povezanih s konkurenčnim pravom. Sodišče Evropskih skupnosti in Sodišče prve stopnje imata vsako svojega predsednika, ki ga izberejo njegovi kolegi sodniki za mandat treh let, ki ga je mogoče obnoviti. Grk Vassilios Skouris je bil leta 2003 izvoljen za predsednika Sodišča Evropskih skupnosti. Predsednik Sodišča prve stopnje je Bo Vesterdorf z Danske. Ustanovljen je bil tudi nov sodni organ, Sodišče za uslužbence Evropske unije, za odločanje v sporih med Evropsko unijo in njenimi javnimi uslužbenci. To rzsodišče sestavlja sedem sodnikov in je del Sodišča prve stopnje. (Internet 17)

8.6 Evropska centralna banka

Pogovori o enotnem monetarnem prostoru so potekali že davno v zgodovini EU, vendar je dolgo ostajalo samo pri pogovorih. Razlogi za razvoj v začrtani smeri so bili tako ekonomski kot tudi politični.

Najprej se ustavimo pri ekonomskih razlogih. Več trgovinske in investicijske dejavnosti bi pomenilo večjo zaželenost skupne valute. Še en pomemben razlog za je ugotovitev, »da samo skupna valuta lahko omogoči, da bi se izkoristilo vse potencialne in koristi skupnega trga«, kar je potrdilo tudi poročilo Komisije One Market, One Money. (Emerson et al. V McNamara 2002:167) Ena izmed prednosti skupne valute naj bi bilo tudi minimiziranje transakcijskih stroškov pri poslovanju, ki jih prinašajo različne valute. Po drugi strani obstaja le malo empiričnih dokazov, da bi »negotovost zaradi tečajnih razlik in stroški transakcij zavirala trgovinske tokove«. (Dixit, Chowdhury, Bini-Smaghi, Gagnon v McNamara 2002:167) Možno je tudi, da bi bili stroški ukinitve stare valute precej večji kot pa koristi, ker nadnacionalna monetarna skupnost ne gleda samo na potrebe posamezne države temveč na celotni trg, in ker ne obstaja možnost, da bi prikrojili vrednost valute znotraj posamezne države, da bi bili proizvodi konkurenčnejši za izvoz na druge trge.

Politični razlogi, ki se zdijo bolj odločilnega pomena za oblikovanje Evropske monetarne unije, so naslednji. McNammara vidi kot enega izmed razlogov za uvedbo skupne valute v podrejenosti francoskega franka nemški marki, uvedba skupne valute pa bi tako prinesla prednosti predvsem Franciji. Naslednji pomemben razlog, če ne celo najpomembnejši, je združevalna moč skupne valute, ki bi pripomogla k politični integraciji. Znano je tudi, da valute nekaterih držav članic niso bile ravno najbolj stabilne (primer Italije), ECB pa bi po mnenju nekaterih lahko bila učinkovitejša institucija kot nekatere nacionalne predhodnice.

Prve debate o skupni valuti so se začele že na začetku šestdesetih, prvi resnejši koraki v to smer pa so bili napravljeni na haaškem vrhu konec leta 1969, ko so pooblastili skupino, ki jo je vodil luksemburški premier Pierre Werner, da ugotovi kako doseči ta cilj. Predstavili so tristopenjski načrt, ki pa je neslavno propadel zaradi naftnih kriz, gospodarske nestabilnosti in inflacije.

Nov zagon je ideja dobila v drugi polovici osemdesetih, glavni protagonist pa je bil tokrat Jacques Delors. Maastrichtska pogodba (1991) je predvidevala tristopenjski načrt. Prva faza je pomenila ukinitve kontrolnih politik, zmanjševanje inflacije in razlik v obrestnih merah in obsežnejšo koordiniranost politik. Druga faza (1994) je bila posvečena prehodu na EMU. V tem času je bil ustanovljen Evropski monetarni inštitut (EMI), predhodnik ECB, ki je pripravljajl teren za njeno popolno uveljavitev v tretji fazi (1999), ko je bil uveden tudi evro. Nacionalne banke niso bile ukinjene in bile vključene v Evropski sistem centralnih bank in izvajale politike ECB. (McNamara 2002:164-170)

Ena izmed glavnih nalog Evropske centralne banke je vzdrževanje stabilnosti cen na območju evra, da inflacija ne bi spodkopala kupne moči evra. V praksi to pomeni, da se ECB trudi zagotoviti, da je rast cen življenjskih potrebščin letno nižja od dveh odstotkov. To ECB počne na dva načina:

- z nadzorovanjem denarne ponudbe;
- s spremljanjem gibanja cen in presojo tveganja, ki ga ta gibanja predstavljajo za stabilnost cen na območju evra.

Nadzorovanje denarne ponudbe med drugim pomeni tudi določanje obrestnih mer na celotnem območju evra. To je verjetno najbolj znana dejavnost ECB-ja. Poleg opisane denarne politike, pa je ECB odgovorna še za:

- opravljanje deviznih poslov;
- hranjenje in upravljanje uradnih deviznih rezerv držav članic območja evra;
- podpiranje nemotenega delovanja plačilnih sistemov;
- ima izključno pravico, da dovoli izdajo bankovcev v območju evra;
- v sodelovanju z nacionalnimi centralnimi bankami od nacionalnih oblasti ali neposredno od gospodarskih subjektov pridobi statistične podatke, ki so potrebni za izpolnjevanje nalog;
- prispeva k nemotenemu izvajanju politik pristojnih organov glede skrbnega nadzora kreditnih institucij in stabilnosti finančnega sistema;

- nadzira likvidnost z nakupom in prodajo vrednostnih papirjev ali s kreditnimi posli z bankami ali udeleženci denarnega trga ali z določitvijo obveznih rezerv, ki jih morajo imeti kreditne ustanove v nacionalnih centralnih bankah ali v ECB;
- sodeluje z ustreznimi ustanovami, organi in forumi, tako v okviru EU kot izven njega;
- izvaja nadzor skrbnega in varnega poslovanja kreditnih ustanov.

ECB ima tudi posvetovalno in zakonodajno vlogo, saj se z njo - o zadevah v njeni pristojnosti - posvetujejo evropske institucije ali oblasti držav članic pri izvajanju svojih zakonodajnih nalog. Institucijam EU tudi predstavlja mnenja o vprašanih, ki zadevajo njena področja delovanja. ECB ima tudi pravico do zakonodajne pobude na področjih monetarne politike in celo sprejema uredbe, v kolikor so potrebne za izvedbo nalog, ki so ji zaupane.

Evropska centralna banka pri opravljanju svojih nalog sodeluje z Evropskim sistemom centralnih bank (ESCB), ki zajema vseh 27 držav EU. Do današnjega dne je le trinajst od teh držav uvedlo evro. Te skupaj tvorijo "območje evra", njihove centralne banke pa skupaj z Evropsko centralno banko tvorijo Evrosistem. Evropska centralna banka ob tesnem sodelovanju z nacionalnimi centralnimi bankami pripravlja in uresničuje odločitve, ki so jih sprejeli organi odločanja v Evrosistemu; Svet ECB, Izvršilni odbor in Razširjeni svet. (Internet 18)

Ker odločitve ECB o obrestnih merah globoko vplivajo na gospodarstvo, ima prepoved investiranja in posojanja denarja. Na tem področju delujeta drugi dve "evropski" banki – Evropska investicijska banka in Evropska banka za obnovo in razvoj. (McNamara 2002:165)

8.7 Računsko sodišče

Računsko sodišče je bilo ustanovljeno leta 1975. Njegov sedež je v mestu Luksemburg. Računsko sodišče preverja ali so sredstva EU, ki prihajajo od davkoplačevalcev, ustrezno zbrana in porabljena zakonito, gospodarno in za predvideni namen. Namen sodišča je zagotoviti, da davkoplačevalci dobijo največ za svoj denar in ima pravico revidirati vsako osebo ali organizacijo, ki upravlja sredstva EU. Sodišče ima po enega člana iz vsake države EU, ki ga Svet imenuje za mandat šestih let, ki ga je mogoče podaljšati. Člani iz svojih vrst izvolijo predsednika za mandat treh let z možnostjo

podaljšanja. Januarja 2008 je bil za predsednika izvoljen Vítor Manuel da Silva Caldeira s Portugalske.

Glavna vloga Računskega sodišča je preverjati, ali se proračun EU pravilno izvršuje, t.j. ali so prihodki in odhodki EU zakoniti in pošteni, ter zagotavljati dobro finančno poslovanje. Tako s svojim delom pomaga jamčiti, da sistem EU deluje učinkovito in odprto. Sodišče za izvajanje svojih nalog preveri dokumentacijo vsake osebe ali organizacije, ki upravlja prihodke ali odhodke EU. Pogosto izvaja preglede na kraju samem. Izsledki sodišča so zapisani v poročilih, ki Komisijo in vlade držav članic opozorijo na vsak problem. Za učinkovito opravljanje svojega dela mora Evropsko računsko sodišče ostati popolnoma neodvisno od drugih institucij, hkrati pa mora biti v stalnem stiku z njimi. Ena od njegovih ključnih funkcij je pomagati Evropskemu parlamentu in Svetu tako, da jima vsako leto predloži revizijsko poročilo o predhodnem finančnem letu. Preden se Parlament odloči, ali bo potrdil gospodarjenje Komisije s proračunom, podrobno prouči poročilo Računskega sodišča. Če je Evropsko računsko sodišče zadovoljno, pošlje Svetu in Parlamentu tudi izjavo o zanesljivosti, da je bil denar evropskih davkoplačevalcev ustrezno porabljen. Poleg tega Računsko sodišče predloži tudi svoje mnenje o predlogih za finančno zakonodajo EU in ukrepih EU za preprečevanje goljufij.

Računsko sodišče ima približno 800 zaposlenih, tako prevajalcev in uradnikov kot revizorjev. Revizorji so razdeljeni v „revizijske skupine“. Pripravljajo osnutke poročil, na podlagi katerih Računsko sodišče sprejema odločitve. Revizorji pogosto obišejo in preverijo druge institucije EU, države članice in vse države, ki prejemajo pomoč EU. Čeprav delo Sodišča v veliki meri zadeva denar, za katerega je odgovorna Komisija, dejansko 90 odstotkov teh prihodkov in odhodkov upravljajo nacionalni organi. Računsko sodišče samo po sebi nima nobenih pravnih pooblastil. Če revizorji odkrijejo goljufije ali nepravilnosti, o tem obvestijo Evropski urad za boj proti goljufijam (OLAF). (Internet 19)

9. FEDERALISTIČNA IDEJA V EU IN SLOVENSKI NACIONALNI INTERES

9.1 Opredelitev "federalizma"

Beseda "*federalizem*" izhaja iz latinske besede "foedus", ki pomeni dogovor oziroma sporazum. Kot oče moderne federalistične misli je največkrat omenjan Johannes Althusius, ki je v svoji knjigi *Politica Methodice Digesta* iz leta 1603 pisal v prid večji

avtonomiji mesta Emden, v katerem je živel. Za njim se je zvrstilo še mnogo znamenitih osebnosti, ki so pisale o tej problematiki. (Internet 32)

Pojem zelo lucidno opredeli Weary, ki pravi; »da je federalizem oblika vladavine, v kateri so funkcije razdeljene tako, da odnos med zakonodajo, ki velja za celoten teritorij in zakonodajo, ki velja samo za dele celotnega teritorija, ni odnos močnejšega in podrejenega, temveč gre za odnos usklajenosti v procesu vladanja«. (v O'Neill 1996:24) »V federalni ureditvi je v nasprotju z unitarno državo suverenost ustavno razdeljena na vsaj dva teritorialna nivoja in sicer tako, da imajo enote na vsakem nivoju možnost samostojnega odločanja na določenih področjih. ... Tipično je, da ima center v svojih rokah odločanje na področju obrambe in zunanje politike, vendar je podenotam prav tako lahko dovoljeno mednarodno delovanje.« (Internet 32)

Na tem mestu opredelimo še pojem "*konfederalizem*". Brezovšek ugotavlja, da »so zadnje resnične federacije zapustile zgodovinsko sceno že pred več kot sto leti oziroma so se preoblikovale v trdnejše sisteme«. (Brezovšek 1994b:257) Stopnja centralizacije je v konfederacijah manjša. Razlike s federacijo so naslednje:

1. podenote lahko legalno izstopijo,
2. center izvaja le oblast, ki mu jo delegirajo podenote,
3. center je večkrat podvržen vetu s strani podenot,
4. odločitve centra vežejo samo podenoto ne pa tudi državljanov direktno,
5. centru primanjkuje fiskalne in volilne baze in/ali
6. podenote ne prenašajo oblasti permanentno na center. (Internet 32)

»Propad starega konfederalizma gre prej pripisati demokratizaciji in razvoju konstitucionalizma kot pa neuspešnosti delovanja po načelu soglasja. Konfederacije so izginile v modernem obdobju zato, ker konfederalni ureditvi ni uspelo dovolj mobilizirati politične podpore za svoj obstoj v obdobju izključnega nacionalizma in nacionalne države.« (Brezovšek 1994b:258)

9.2 Evropska unija in federalizem

V primeru EU gre za naddržavno tvorbo, ki je ne moremo kvalificirati kot federalno ali konfederalno, vendar pa lahko prepoznamo značilnosti obeh oblik vladavine. Skozi zgodovino EU smo priča postopni integraciji in postopnem prenosu funkcij na naddržavne

institucije. Burgess pravi »EU ni federacija, ker ni država. Prav tako ni konfederacija, ker ji je podeljena moč, da izvaja oblast nad slehernim posameznikom v vsaki izmed držav članic.« (1998:20)

Henig je poskuša definirati federalizem v kontekstu EU: »Glavne karakteristike federalizma so v dvonivojski vladi – vlada celotne federacije in vlade posameznih delov federacije (v tem primeru države članice). Moč je razdeljena med oba nivoja z ustavo ali pogodbo. Vsak izmed nivojev je avtonomen in se ne more odmakniti ali vmešavati na področje drugega. Vsak ima samostojen vir dohodka, s katerim lahko izpolnjuje svojo vlogo.« (1997:100-101)

Elazar meni, da federalizma ne gre enačiti s federalno državo. »Uporaba federalnega načela ne pomeni nujno oblikovanja federalnega sistema v običajnem pomenu moderne federalne države. Bistvo federalizma ni v posebni vrsti institucij, ampak v institucionalizaciji posebnih odnosov med udeleženci v političnem življenju. (v Brezovšek 1994b:257)

Brezovšek ugotavlja, da so bile »prve zgodovinske konfederacije (unije), predvsem obrambnovarnostne ali obrambnovarnostne skupaj z blaginjo. V 19. in 20. stoletju so nastale nove oblika federalnih zvez, katerih vsebina je (bila) skoraj izključno blaginja«. (Brezovšek 1994b:258)

9.3 Evropski federalizem in slovenski nacionalni interes

EU je danes skupnost, v kateri lahko najdemo tako konfederalne kot tudi federalne lastnosti. Tako se EU pomika od soglasja k večinskem glasovanju ter poskuša doseči sprejetje in podpis nekega enotnega akta, ki bi nadomestil pogodbe. Ta primera kažeta na premik od konfederalnega k federalnemu, vendar seveda ne gre v nobenem primeru za čisto obliko politične vladavine. Na drugi strani se ohranjajo vzvodi, ki omogočajo državam članicam, da v primeru nestrinjanja s posameznimi odločitvami poskušajo uveljaviti svoj interes, ter da v skrajnem primeru lahko tudi izstopijo iz Unije.

Večjo spremembo glede na današnje stanje bi pomenila uvedba federalizma. Možnost uveljavitve nacionalnega interesa in stopnja suverenosti nacionalne države bi se tako še močno zmanjšali. Majhna država kot je Slovenija, bi v takšni ureditvi še posebej izgubila, ker bi predstavljala manjši, manj pomemben člen. Sistem EU je edinstven v tem, da »poskuša uravnotežiti teritorialne in neteritorialne zahteve«. (Brezovšek 1994b:262) Postavlja se nam vprašanje, do katere mere bi bilo takšno "uravnoveženje" prisotno v federalizmu.

V primeru federalne ureditve bi tako dobili novo "super državo", ki bi se lahko postavila ob bok največjim. Kaj bi prinesel tak scenarij? Država bi na tak način lahko postala učinkovitejša, ker se ji ne bilo potrebno ozirati na posamične interese in bi imela vse možnosti, da bi lahko delovala bolj avtokratsko in manj demokratično iz vidika nacionalnih enot. Napovemo lahko tudi močnejšo evropsko identiteto, ki bi se krepila s pomočjo močnejših (državnih) evropskih institucij.

10. PROCESI ODLOČANJA IN SLOVENSKI NACIONALNI INTERES

Omenili smo že, da z Lizbonsko pogodbo dolgo napovedane spremembe glasovalnih sistemov dobivajo pravno podlago in dejanske časovne roke, v katerih bodo izvedene spremembe. V tem delu bomo torej analizirali glasovalne sisteme pred in po Lizbonski pogodbi, se osredotočili na spremembe in naredili primerjavo ter izsledke interpretirali na primeru Slovenije. Osredotočili se bomo na glavne institucije, ki smo jih opisali v prejšnjem poglavju. Vse to nam bo pomagalo, da bomo lahko ustrezno zavrnil ali potrdili prvo hipotezo. Najprej pa opredelimo še načelo subsidiarnosti.

10.1 Načelo subsidiarnosti

Pomembno določilo z vidika nacionalnih držav v EU je načelo subsidiarnosti. Poskušajmo najprej terminološko opredeliti ta izraz. »*Subsidiarnost* ima dva različna čepprav povezana pomena. Oba izhajata iz latinske besede "subsidium". En pomen se nanaša na "dodatni", "rezervni", t.j. nekaj, kar se uporablja samo, če manjkajo nekateri temeljni pogoji. Drugi se nanaša na koncept pomoči (subsidy).« (Brezovšek 1994a:24) V prvem primeru gre za to, da morajo biti funkcije, ki jih lahko manjša enota opravi bolje, prepuščene v opravljanje njej, ker manjša enota med drugim skrbi samo za sebe in tako ne more škodovati drugim. »V drugem primeru se subsidiarnost nanaša na pomoč: družbe posameznikom ali bolj zaokroženih skupin manjšim skupinam, npr. države skupinam ali prostovoljnim združenjem.« (Utz v Brezovšek 1994a:24-25)

V zvezi s subsidiarnostjo se pogosto omenja papeža Pija XI., ki naj bi formuliral to načelo. Gre za njegov nagovor z naslovom "Quadragesimo anno", ki je nastal ob štirideseti obletnici enciklike Rerum Novarum. Njegove ideje o subsidiarnosti so nastala kot odgovor na vzpon totalitarnih režimov po Evropi v času pred 2. svetovno vojno. Brezovšek meni, da je to »preozko pojmovanje«. »Klasično razumevanje je sorodno ideji,

ki jo je oblikoval npr. Aristotel, o prednosti neodvisnosti pred združevanjem (poenotenjem) in so jo uporabljali tudi Tomaž Akvinski, Proudhon, Tocqueville in drugi.« (Brezovšek 1994a:25)

Načelo subsidiarnosti je dolgo časa veljalo za politično načelo, vendar se je v praksi »federalnih držav začela razvijati tudi kot pravno načelo«. (Šabič, Rejec Longar 2003:79) Šabič in Rejec Longarjeva navedeta primer ZR Nemčije. Nell-Breuning povezuje subsidiarnost in federalizem. »Načelo subsidiarnosti je sicer vključeno, ni pa identično s federalizmom, ker konkretno federalizem ne zahteva, da bi bila država urejena v skladu z načelom subsidiarnosti«. (v Brezovšek 1994a:25)

V sistem EU je bilo načelo subsidiarnosti vključeno z Maastrichtsko pogodbo, njegov velik zagovornik pa je bil takratni predsednik Komisija Jacques Delors. Ideja o vpeljavi tega načela je sicer nastala že prej, vendar ga formalno pravno niso uspeli sprejeti. »Subsidiarnost naj bi pomirila tiste, ki so se bali, da bi konverzija Skupnosti v Unijo spodkopala preostalo oblast nacionalnih vlad in parlamentov.« (Brezovšek 1994a:28)

Brezovšek ugotavlja, da je Maastrichtska pogodba »precej nejasna pri formuliranju subsidiarnosti«. (1994a:29) Nadaljnji korak v jasnejši opredelitvi tega načela je pomenila Amsterdamska pogodba, v okviru katere je bil sprejet tudi Protokol o izvajanju načel subsidiarnosti in proporcionalnosti¹², ki pa kot ugotavljata Šabič in Rejec Longarjeva, »še vedno ne ponuja ustreznega mehanizma za izvajanja subsidiarnosti«. (2003:80) Protokol uvaja t.i. "test subsidiarnosti", skozi katerega mora iti vsaka zakonodaja.

Novosti na tem področju prinaša Lizbonska pogodba, ki poskuša povečati demokratičnost tudi z na novo definiranim načelom subsidiarnosti. To načelo se po Lizboni ureja v Členu 5 Pogodbe o Evropski uniji ter v Protokolu o uporabi načel subsidiarnosti in proporcionalnosti¹³, ki je dodan tej pogodbi.

Člen 5

1. Za razmejitev pristojnosti Unije velja načelo prenosa pristojnosti. Za izvajanje pristojnosti Unije veljata načeli subsidiarnosti in sorazmernosti.

2. V skladu z načelom prenosa pristojnosti Unija deluje le v mejah pristojnosti, ki so jih s Pogodbama nanjo prenesle države članice za uresničevanje ciljev, določenih v Pogodbah. Države članice ohranijo vse pristojnosti, ki niso s Pogodbama dodeljene Uniji.

¹² Dostopno na: <http://www.europa.eu.int/eur-lex/lex/en/treaties/dat/11997D/htm/11997D.html#0105010010>

¹³ Oboje dostopno na: <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/st06655.sl08.pdf>

3. V skladu z načelom subsidiarnosti Unija deluje na področjih, ki niso v njeni izključni pristojnosti, le če in kolikor države članice ciljev predlaganih ukrepov ne morejo zadovoljivo doseči na nacionalni, regionalni ali lokalni ravni, temveč se zaradi obsega ali učinkov predlaganih ukrepov lažje dosežejo na ravni Unije. Institucije Unije uporabljajo načelo subsidiarnosti v skladu s Protokolom o uporabi načel subsidiarnosti in sorazmernosti. Nacionalni parlamenti spoštujejo načelo subsidiarnosti v skladu s postopkom, določenim v tem protokolu.

4. V skladu z načelom sorazmernosti ukrepi Unije vsebinsko in formalno ne presegajo tistega, kar je potrebno za doseganje ciljev Pogodb. Institucije Unije uporabljajo načelo sorazmernosti v skladu s Protokolom o uporabi načel subsidiarnosti in sorazmernosti.

Iz tega torej sledi, da bi Unija lahko delovala po načelu subsidiarnosti, v primerih, ko gre za področja, ki niso v njeni izključni pristojnosti, kar je natančneje opredeljeno v Tabeli 6.2. Omenjeni Protokol natančno določa vlogo nacionalnih parlamentov, ki jim bo pripadla pomembnejša vloga in bodo lahko aktivno sodelovali v upoštevanju načela subsidiarnosti, s tem, ko jim bodo zakonodajni osnutki poslani istočasno kot evropskima zakonodajalcema. Nacionalni parlamenti bodo lahko v določenih primerih (glasovalni način je določen v Členu 7 omenjenega Protokola) dosegli, da se osnutek ponovno preuči. Evropska komisija ima možnost osnutek ohraniti, spremeniti ali umakniti, vendar mora svojo odločitev obrazložiti. To torej pomeni, da bodo nacionalne države imele možnost, da povejo svoje mnenje, v primeru, da bi EU posegala na področja, na katera ne bi bilo potrebno. Glede na sistem, nacionalni parlamenti nimajo direktnih možnosti za zavrnitev zakonodajnih predlogov, vendar imajo možnost posredovanja mnenja, ki se upošteva v postopku.

10.2 Evropski parlament

Slovenija ima trenutno v parlamentu 6 sedežev, celoten parlament pa šteje 785 poslancev, ki so voljeni 27 državah članicah Evropske unije. Pogodba iz Nice določa, da so sedeži razdeljeni sorazmerno glede na število prebivalstva v državi. Zastopanost posameznih držav v Parlamentu nameravamo raziskati, da bi s tem pokazali na možnosti posamezne države v procesih odločanja. Trenutna razporeditev sedežev je prikazana v tabeli 10.1. Vsaka država članica ima določeno število sedežev, največ 99 in najmanj 5.

Tabela 10.1

Država	Sedeži	Država	Sedeži
Nemčija	99	Švedska	19
Francija	78	Avstrija	18
Velika Britanija	78	Bolgarija	18
Italija	78	Slovaška	14
Španija	54	Finska	14
Poljska	54	Danska	14
Romunija	35	Litva	13
Nizozemska	27	Irska	13
Belgija	24	Latvija	9
Grčija	24	Slovenija	7
Češka	24	Ciper	6
Madžarska	24	Luksemburg	6
Portugalska	24	Malta	5
		Skupaj	785

Vir: Internet 21

Od leta 1979 se poslanci volijo na splošnih neposrednih volitvah za 5-letni mandat, pri čemer vsaka država članica določi svoj način volitev, povsod pa veljajo skupna demokratična pravila: volilna pravica pri 18 letih, enakost glede na spol, tajnost glasovanja, splošne neposredne volitve, pravilo sorazmernosti in mandat, ki traja 5 let, z možnostjo podaljšanja. S Pogodbo iz Nice določeno maksimalno število poslanskih sedežev, 732, je trenutno preseženo zaradi pristopa Bolgarije in Romunije, ki sta izvedli naknadne volitve v EP. Državljeni so v Evropskem parlamentu zastopani *proporcionalno upadajoče*, kar pa ni bilo določeno v primarni zakonodaji EU. Zato Evropski parlament v Poročilu o novi sestavi EP (Lamassoure-Severinovo poročilo¹⁴) ugotavlja, da je to potrebno urediti, da bi se izognili mogočim težavam v prihodnosti. Lizbonska pogodba¹⁵ tako natančno določa način, po katerem se bodo delili sedeži v naslednji sestavi Parlamenta. Maksimalno število poslancev omejuje na 750, najmanjše število poslancev je po novem 6. Izrecno opredeli tudi način glasovanja – *proporcionalno upadajoče*.

Naslednja sestava Parlamenta je prikazana v naslednji tabeli.

¹⁴ Dostopno na: http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2004_2009/documents/pr/681/681717/681717en.pdf

¹⁵ Dostopno na: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2007:306:0010:0041:SL:PDF>

Tabela 10.2

Država	Sedeži	Država	Sedeži
Nemčija	96	Švedska	20
Francija	74	Avstrija	19
Velika Britanija	73	Bolgarija	18
Italija	72(+1)	Finska	13
Španija	54	Slovaška	13
Poljska	51	Danska	13
Romunija	33	Litva	12
Nizozemska	26	Irska	12
Belgija	22	Latvija	9
Grčija	22	Slovenija	8
Češka	22	Ciper	6
Madžarska	22	Luksemburg	6
Portugalska	22	Malta	6
		Skupaj	750

Vir: Internet 22, Internet 23

Manjšim državam je torej naklonjeno več poslanskih sedežev, kot bi jim jih dejansko pripadalo glede na število prebivalcev. Tako se poskuša nekoliko blažiti velika razlika v zastopanosti posamezne države. Glede na razporeditev sedežev, lahko ugotovimo, da tudi velike države ne morejo samovoljno sprejemati odločitev, ne da bi sklepale koalicije.

Evropski parlament soodloča skupaj s Svetom v približno dveh tretjinah zadev, medtem ko se v posebej občutljivih zadevah opravi le posvetovalni postopek (consultation procedure). Postopek soodločanja se zaenkrat uporablja na področju prvega stebra evropskih politik.

Parlament nima možnosti soodločanja na področju kmetijstva, ribištva, davkov, Evropske monetarne unije, konkurence, trgovine in večine mednarodnih sporazumov. Lizbonska pogodba je preimenovala postopek soodločanja, znanega tudi kot postopek po 251. členu, v redni zakonodajni postopek. Poleg tega se bo t.i. *redni zakonodajni postopek* začel uporabljati za domala vse evropske politike, kar pomeni, da bosta imela Parlament in Svet enakovredno vlogo. Staro trostebno zgradbo bo zamenjal sistem pristojnosti glede odločanja po posameznih področjih, kar smo že predstavili v Tabeli 6.2. S tem je grobo

razdeljena pristojnost glede odločanja za nekatere politike. Ostale politike in odločanja so natančneje opredeljeni v nadaljevanju Pogodbe o delovanju Evropske unije, kar ni v povezavi samo s Parlamentom ampak s celotnim obsegom odločanja na nivoji Evropske unije. Skladno z 2.a členom Pogodbe¹⁶ naj bi odločanje potekalo po naslednjih treh domenah:

Izključna pristojnost;

Če ima Unija po Pogodbah na določenem področju izključno pristojnost, lahko samo Unija izdaja zakonodajne in sprejema pravno zavezujoče akte; države članice lahko tako ukrepajo same le, če jih Unija za to pooblasti, ali za izvajanje aktov Unije.

Deljena pristojnost;

Če ima Unija po Pogodbah na določenem področju deljeno pristojnost z državami članicami, lahko Unija in države članice na tem področju izdajajo zakonodajne in sprejemajo pravno zavezujoče akte. Države članice izvajajo svojo pristojnost, kolikor Unija svoje pristojnosti ne izvaja. Države članice ponovno izvajajo svojo pristojnost, kolikor se je Unija odločila, da bo svojo pristojnost prenehala izvajati.

Izvajanje ukrepov za podporo, uskladitev ali dopolnitev ukrepov držav članic;

Unija je na nekaterih področjih in pod pogoji, določenimi s Pogodbama, pristojna za izvajanje ukrepov za podporo, uskladitev ali dopolnitev ukrepov držav članic, ne da bi s tem nadomestila pristojnost držav članic na teh področjih.

Na določenih področjih Lizbonska pogodba dopušča uporabo *posebnega zakonodajnega postopka*, v katerem ima Parlament možnost odobritve ali zavrnitve posamezne odločitve Sveta, medtem ko na nekaterih področjih omogoča uporabo starega posvetovalnega postopka, kar pomeni, da se mora Svet pred glasovanjem posvetovati s

¹⁶ Dostopno na: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2007:306:0042:0133:SL:PDF>

Parlamentom, ni pa nujno, da to vpliva na samo glasovanje. (Internet 25, Shackleton 2002)

Kaj vse te spremembe pomenijo za Slovenijo? Število glasov, ki jih prinašajo slovenski evroposlanci, nam ne omogoča uveljavitve nacionalnega interesa po nacionalni liniji. Zavedati pa se moramo, da nacionalni nivo v Parlamentu ni odločilnega pomena. Pomembnejša je namreč politična pripadnost, kar ugotavlja tudi Hix, ki je s kolegi izvedel raziskavo med evropskimi poslanci: »Naše delo je pokazalo, da politika v Evropskem parlamentu bolj in bolj bazira na strankarski pripadnosti in ideologiji. Glasovi so vedno bolj in bolj razdeljeni na leve in desne, močno pa je narasla tudi povezanost znotraj posameznih strank, kar je razvidno predvsem v četrtem in petem parlamentu.« (na Internetu 26) Iz tega lahko sklepamo, da je pomembnejše aktivno udejstvovanje poslancev znotraj evropskih politični strank. Na takšen način lahko vplivajo na glasovanje svojih kolegov iz iste stranke, z razumljivi in jasno predstavljeni argumenti v razpravi pa tudi na glasovanje kolegov iz drugih strank. Odbori odsevajo približno sestavo Parlamenta. Poslanci, ki aktivno sodelujejo v delu odborov, lahko pripomorejo tudi v nacionalnem vidiku. Kot najbolj izpostavljeno bi omenili vlogo poročevalca (rapporteur), ki sledi zakonodajni pobudi od začetka do konca in tako pride v stik z interesnimi skupinami, ki se zanimajo za področje, za katerega je zadolžen. Izbirni način je naslednji:

»Izvolitev poročevalca poteka v skladu s prefinjenim točkovnim sistemom. Sedem političnih skupin v Evropskem parlamentu, ki prejme določeno število točk glede na svojo velikost, se poteguje za poročilo kot na dražbi. Najlažje je, pa tudi stane manj točk, da predlagajo znanega strokovnjaka na področju predlagane zakonodaje. Prav tako se je možno z ostalimi političnimi skupinami dogovoriti o prihodnjih poročilih. V izjemnih primerih je mogoče določiti dva sodelujoča poročevalca za določeno poročilo. Za redno ponavljajoča se poročila, kot je na primer letno proračunsko poročilo EU, pa je rotacijski sistem že urejen.« (Internet 27)

V tem primeru je torej pomembna predvsem poslančeva strokovna usposobljenost in ne samo njegov politični kapital.

Če bo, in ko bo Lizbonska pogodba stopila v veljavo, se bomo odpovedali odločanju na določenih področjih, ki so bila prej domena nacionalne oblasti. Evropski parlament bo soodločal o vedno večih področjih skupaj s Svetom.

10.3 Evropski svet

Kot smo že omenili, postaja z Lizbonsko pogodbo Evropski svet formalna institucija EU, medtem ko je bil do tega časa omenjen v pogodbah le kot najvišje politično telo. Skozi leta je Evropski svet sprejel veliko pomembnih odločitev, kljub temu da ga države članice nikoli niso videle v tej funkciji. Vzrok za nujnost posredovanja Evropskega sveta kot arbitra de Schoutheete vidi v »nezmožnosti Sveta za splošne zadeve, da bi koordiniral aktivnosti ostalih sestav Sveta«. (2002:36) Takšno posredovanje je tudi formalno opredeljeno v Pogodbi iz Nice¹⁷ (2. odstavek, 23. člen, PEU). Odločanje na ravni Evropskega sveta je odločanje na najvišji ravni, ki pa ima tudi svoje slabosti. Obstaja namreč velika napak. Slabosti odločanja na ravni Evropskega sveta, ki je mimogrede vedno politično obarvano, so najbolj vidne v primeru sklepanja in dopolnjevanja temeljnih pogodb. Tako so na primer lingvisti in pravni eksperti pod vodstvom Coreper-ja rabili dva meseca po sklenitvi Amsterdamske pogodbe, da so vse skupaj "priredili" v pravno primerno obliko. Ena izmed slabosti je prav gotovo tudi to, da se Evropski svet srečuje relativno redko, k čemur pripomorejo tudi že povsem tehnične okoliščine organizacije takšnega mastodontskega dogodka. S takšnimi težavami je poskušala opraviti Pogodba iz Nice, ki v pripeti deklaraciji št. 22 določa, da se srečanja od takrat naprej organizira v Bruslju (Palača Justus Lipsius), medtem ko je prej o lokaciji odločala država, ki je predsedovala Evropskemu svetu. Končno pa tudi to telo odloča na bazi konsenza in lahko si predstavljamo, da odločitev sprejetih na tak način, ni lahko izpogajati. (de Schoutheete 2002:40-44, Internet 28)

Kot politično in najvišje telo odločanja, je imel v preteklosti Evropski svet velik vpliv na drugi in tretji steber, torej na skupno zunanjo in varnostno politiko ter na policijsko in varnostno sodelovanje. Z Lizbonsko pogodbo so posamezne funkcije odločanja opredeljene natančneje v dveh novih členih Pogodbe o delovanju Evropske unije¹⁸.

Člen 201a

1. Pri glasovanju se lahko na vsakega člana Evropskega sveta prenese glasovalna pravica največ enega drugega člana.

Člen 9c(4) Pogodbe o Evropski uniji in člen 205(2) te pogodbe se uporabljata za Evropski svet, kadar odloča s kvalificirano večino. Kadar Evropski svet odloča z glasovanjem, njegov predsednik in predsednik Komisije ne glasujeta.

¹⁷ Dostopno na: http://europa.eu/eur-lex/pri/en/oj/dat/2002/c_325/c_32520021224en00010184.pdf

¹⁸ Dostopno na: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2007:306:0042:0133:SL:PDF>

Vzdržani glasovi navzočih ali zastopanih članov Evropskemu svetu ne preprečujejo sprejetja aktov, za katere se zahteva soglasje.

2. Predsednik Evropskega parlamenta je lahko povabljen k besedi pred Evropskim svetom.

3. Evropski svet z navadno večino odloča o postopkovnih vprašanjih in sprejetju poslovnika.

4. Evropskemu svetu pomaga generalni sekretariat Sveta.

Člen 201b

Evropski svet s kvalificirano večino sprejme:

(a) sklep o določitvi seznama sestav Sveta, razen Sveta za splošne zadeve in Sveta za zunanje zadeve iz člena 9c(6) Pogodbe o Evropski uniji;

(b) sklep o predsedovanju sestavam Sveta, razen Svetu za zunanje zadeve iz člena 9c(9) Pogodbe o Evropski uniji.

Vsi ti ukrepi in tudi vzpostavitev nove funkcije Evropskega sveta naj bi pripomogli k večji učinkovitosti. Z novo pogodbo se pojavljajo tudi precejšnje razlike za doseganje določenega soglasja (npr. kvalificirane večine) pri glasovanju, kar je potrebno natančneje razložiti in se navezuje tako na Evropski svet kot tudi na Svet.

10.4 Tehtanje glasov

Nova razdelitev glasov bi morala biti razrešena že z Amsterdamsko pogodbo, s tem, ko je postalo jasno, da se bodo Uniji pridružile nove članice pa je to postala nuja. Uvedlo se je sistem *glasovanja s kvalificirano večino* (Qualified Majority Voting).

Glasovanje s kvalificirano večino (Qualified Majority Voting)

To vprašanje ureja Deklaracija št. 20¹⁹, ki je bila podpisana kot aneks k Pogodbi iz Nice. Določa razdelitev glasov v EU s 25 članicami in predvideva razdelitev glasov tudi po priključitvi Bolgarije in Romunije.

Za sprejetje posameznega predloga glasovanje s kvalificirano večino zahteva doseženo določeno večino na treh področjih: **večina držav**, **večina glasov** in **62%**

¹⁹ Dostopno na: http://europa.eu/eur-lex/en/treaties/dat/C_2001080EN.007001.html

populacije²⁰ Unije. Za zagotovitev večine med državami je dovolj navadna večina (50%), razen ko se sprejema predlog, ki ni prišel iz strani Komisije. Takrat je potrebno doseči dvotretjinsko večino (67%). Celotno število glasov je 345, Slovenija jih ima 4. Večina glasov za sprejetje posameznega predloga je postavljena na 255, kar je približno 73,9%. Tak sistem je v veljavi sedaj, predstavili pa bomo še, kako naj bi bilo po ratifikaciji Lizbonske pogodbe. (Internet 29)

Spremembe so predstavljene v spodnji pregledni tabeli.

Tabela 10.3

	Pogodba iz Nice	Lizbonska pogodba
Večina držav	50% / 67%	55% / 72%
Večina glasov	73.9%	/
Večina populacije	62%	65%

Vir: Pogodba iz Nice, Lizbonska pogodba, Deklaracija št. 20

Določila Lizbonske pogodbe se bodo uveljavljale z zamikom, kar pomeni, da kljub morebitni ratifikaciji ostanejo v veljavi določila, ki jih določa Pogodba iz Nice.

Nova določila²¹:

- »1. Kadar Svet odloča z navadno večino, odloča z večino svojih članov.
2. Z odstopanjem od člena 9c(4) Pogodbe o Evropski uniji je od 1. novembra 2014 in ob upoštevanju določb iz Protokola o prehodnih določbah, kadar Svet ne odloča na predlog Komisije ali visokega predstavnika Unije za zunanje zadeve in varnostno politiko, kvalificirana večina najmanj 72 % članov Sveta, ki predstavljajo države članice, ki imajo skupaj najmanj 65 % prebivalstva Unije.
3. Od 1. novembra 2014 in ob upoštevanju določb iz Protokola o prehodnih določbah se v primerih, ko v skladu z uporabo Pogodb ne glasujejo vsi člani Sveta, kvalificirana večina opredeli na naslednji način:
 - (a) kvalificirana večina je najmanj 55 % članov Sveta, ki predstavljajo udeležene države članice, ki imajo skupaj najmanj 65 % prebivalstva teh držav.
 Manjšina, ki lahko prepreči sprejetje odločitev, mora vključevati najmanj minimalno število članov Sveta, ki predstavljajo več kot 35 % prebivalstva

²⁰ Ta odstotek je določen v Protokolu o širitvi, ki je del Pogodbe iz Nice. Dostopno na: http://europa.eu/eur-lex/pri/en/oj/dat/2002/c_325/c_32520021224en00010184.pdf

²¹ Dostopno na: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2007:306:0042:0133:SL:PDF>

udeleženih držav članic, in dodatnega člana, sicer se šteje, da je kvalificirana večina dosežena;

(b) z odstopanjem od točke (a), ko Svet ne odloča na predlog Komisije ali visokega predstavnika Unije za zunanje zadeve in varnostno politiko, je zahtevana kvalificirana večina najmanj 72 % članov Sveta, ki predstavljajo udeležene države članice, ki imajo skupaj najmanj 65 % prebivalstva teh držav.«

Ugotovimo lahko, da se sistem glasovanja z novimi pravili poenostavlja. Če je prej doseganje zakonodajne večine temeljilo na doseganju večine na treh področjih, se bo po novem lahko zakonodajno večino doseglo z večino na dveh področjih; *sistem glasovanja z dvojno večino* (Double Majority Voting). Majhnim državam nov sistem omogoča večjo moč, ukinja se namreč sistem doseganja večine z glasovi članic, ki so bili razdeljeni glede na velikost posamezne države, po katerem so manjše države dobile ustrezno manjše število glasov. Pri glasovanju za doseganje večine držav ima vsaka država svoj glas in tako vsaka enako vlogo. Še vedno pa ostaja večina populacije, kjer so manjše države razumljivo manj pomembne, vendar se prag za doseganje te večine povečuje. Slednje vodi k potrebi po iskanju širšega konsenza.

Z Lizbonsko pogodbo se glasovanje z kvalificirano večino širi na dodatnih štirideset področij, ki ne bodo več predmet glasovanja s soglasjem. Pravila glasovanja so torej morala biti spremenjena, ne samo zaradi preprostejšega in učinkovitejšega odločanja, temveč tudi zaradi možnosti uveljavitve interesov majhnih držav.

Navadna večina (Simple Majority)

Navadna večina se uporablja za proceduralna vprašanja. To pomeni, da ima vsaka država članica po en glas in je večina dosežena, ko se doseže več kot 50% glasov držav članic.

Manjšina, ki lahko prepreči sprejetje odločitev (Blocking Minority)

Novost, ki jo prinašajo nova pravila o glasovanju, je tudi možnost preprečitve sprejetja določene odločitve. Opredeljena je v tretjem odstavku zgoraj navedenega 205. Člena. Ta člen onemogoča, da bi lahko tri velike članice, ki imajo skupaj več kot 35% prebivalstva Unije, dosegle preprečitev sprejema posamezne odločitve. Potrebno je, da se jim pridruži še dodatna članica, da bi bila njihova blokada uspešna. (Internet 30)

To je še eno izmed določil, ki pomaga majhnim članicam uveljavljati svoj nacionalni interes, kar pomeni pozitiven premik za državo kot je Slovenija.

Soglasje (Unanimity)

Pogodba iz Nice določa, da je glasovanje s kvalificirano večino potrebno uporabljati na področju prvega stebra oziroma na področju politik Evropske skupnosti, medtem ko se na področju drugega in tretjega stebra (Skupna zunanja in varnostna politika ter Policijsko in sodno sodelovanje v kazenskih zadevah) odloča na podlagi medvladnega sodelovanja in soglasja, na določenih področjih pa se uporablja tudi glasovanje s kvalificirano večino. (Internet 31)

Soglasje pri odločanju se po Lizbonski pogodbi uporablja na manj področjih, kot je bilo to določeno prej. Uporabljalo naj bi se le na »najbolj občutljivih temah, kot so na primer: davki, socialna varnost, državljske pravice, jeziki, zastopnost v institucijah in glavna področja skupne zunanje, varnostne in obrambne politike«. (Duff, 2008:5)

Zavedati se moramo, da države s prehodom z odločanja s soglasjem na kvalificirano večino izgubljajo svojo težo pri odločanju, ker so lahko preglasovane.

10.5 Svet

Potek glasovanja v Svetu je v večjem delu opisan že v prejšnjem poglavju. Spomnimo še na predrugačen zakonodajni postopek, ki smo ga obravnavali že v okviru Parlamenta. Z Lizbonsko pogodbo in preimenovanjem postopka s soodločanjem v redni zakonodajni postopek, ki v zakonodajnem dvojcu – Svet in Parlament – daje Parlamentu precej bolj enakovredno vlogo.

Predstaviti je potrebno še vlogo že večkrat omenjenega Coreper-ja, katerega delo je skrito očem javnosti vendar zato nič manj pomembno. Delo tega odbora je enako urejeno v trenutno še aktualni Pogodbi o ustanovitvi Evropske skupnosti²² in v prihodnji Pogodbi o delovanju Evropske unije²³.

²² Dostopno na: http://europa.eu/eur-lex/pri/en/oj/dat/2002/c_325/c_32520021224en00010184.pdf

²³ Dostopno na: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2007:306:0042:0133:SL:PDF>

Člen 207

1. Za pripravo dela Sveta in za izvajanje nalog, ki mu jih dodeli Svet je odgovoren odbor, ki ga sestavljajo stalni predstavniki vlad držav članic. Odbor lahko v primerih, predvidenih v poslovniku Sveta, sprejema postopkovne sklepe.

Coreper je torej zadolžen za pripravo dela sveta in za izvajanje nalog, ki mu jih dodeli svet. V njegovih rokah je, da se dogovori o gladkem poteku odločanja na posameznih področnih Svetih ministrov. Ker se ministri srečujejo bolj poredko, mandat za odločanje pa je v okviru Sveta podeljen samo njim, je potrebno, da se do dejanskega Sveta ministrov dogovori, kakšna so mnenja posameznih članic, ki so v nenehnem kontaktu s stalnimi predstavništvi pri Evropski uniji, le-ti pa preko vodje stalnega predstavništva in njegovih namestnikov poročajo o nacionalnih interesih v Coreper-ju. Tako je pripravljen teren za učinkovito odločanje v okviru Sveta ministrov. Lewis pravi, »da je Coreper tisto mesto v odločanju na področju EU-ja, kjer se nacionalni interesi in evropske rešitve srečujejo najpogosteje in najbolj intenzivno in kjer se odloča o temah iz največ različnih področij«. (Lewis 2002:278)

V Coreper-ju ni dviganja rok, vendar obstajajo bolj subtilne tehnike, ki zagotavljajo preverjanje "ozračja" okoli posamezne zadeve. Uporablja se na primer *indikativno glasovanje* (indicative vote), ki nakaže podporo posameznemu predlogu ali pa se debato preprosto zaključi, ko predstavnik predsedstva Sveta ugotovi, da je podpora zadostna. Ker seje Odbora stalnih predstavnikov pri Evropski uniji potekajo za zaprtimi vrati, ni nekih pravih podatkov o dejanskem dogajanju, vendar naj bi vladalo vzdušje, ki teži h konsenzu. Na Svet ministrov sta iz strani Coreper-a posredovani dve vrsti predlogov: "A-point" in "B-point". "A-point" predlogi so sprejeti v paketu brez diskusije, medtem ko "B-point" predlogi zahtevajo nadaljnjo diskusijo. Coreper predstavlja anomalijo za teoretike, ki poskušajo potegniti jasno črto med nacionalnim in nadnacionalnim. Lewis (2002:287,288,294)

Tukaj se začnejo torej nacionalne in nadnacionalne vloge posameznikov mešati. To pripisujemo dejstvu, da v tem procesu sodelujejo predstavniki stalnih predstavništev, ki se po eni strani počutijo vezane nacionalnim interesom, kar je tudi njihova formalna vloga, vendar so po drugi strani tako globoko vključeni v evropsko birokracijo, da se te meje v njihovem delovanju zabrišejo. Coreper predstavlja torej nekakšno sito predlogov in tako omogoča ministrom, da v najkrajšem času sprejmejo čim več dobro pripravljenih in premišljenih predlogov. Z nacionalnega vidika tukaj pomembno vlogo igra kvalitetna sestava predstavništva, ki bi jo morali voditi in sestavljati najbolj izkušeni diplomati.

10.6 Evropska komisija

Pogodba o ustanovitvi Evropske skupnosti določa²⁴, da ima vsaka država članica v Komisiji svojega predstavnika. Takšen način dodelitve komisarskih mest postavlja manjše države članice v boljši položaj, ker imajo vse države, ne glede na velikost in število prebivalstva, enako število komisarjev in tako lahko tudi majhna država s pomočjo svojega človeka na komisarskem mestu nadzoruje pomembno področje in tako poskuša vplivati na aktivnosti, ki jih Komisija izvaja na tem področju. Že v času Prodijeve komisije, pred podpisom Pogodbe iz Nice, je bila izražena težnja, da bi se komisija reorganizirala zaradi učinkovitejšega delovanja. Takrat je bilo namreč že jasno, da se bo Unija kmalu širila na vzhod, kar bi pomenilo, da bi Komisija postala prevelika za učinkovito delo. Te želje v Nici niso bile upoštevane, tako da imamo danes 27 člansko Komisijo. Nov veter je prinesla Lizbonska pogodba, ki predvideva nov pristop pri oblikovanju Komisije. Tukaj bomo poskušali ugotoviti, kaj to pomeni za Slovenijo.

Sistem določanja članov Komisije v prihodnje je določen v Pogodbi o delovanju Evropske unije²⁵. V Pogodbi so predstavljene okvirne omejitve, iz katerih še ni mogoče povsem natančno razbrati, kaj bo to dejansko pomenilo v praksi. V Členu 211a je zapisano takole:

»Člani Komisije so v skladu s členom 9d(5) Pogodbe o Evropski uniji izbrani po sistemu rotacije, ki ga soglasno vzpostavi Svet in temelji na naslednjih načelih:

(a) države članice so pri določanju vrstnega reda in trajanja mandatov njihovih državljanov kot članov Komisije obravnavane popolnoma enakopravno; posledično razlika med skupnim številom mandatov, ki jih imajo državljani dveh poljubnih držav članic, nikoli ne sme biti več kot eden;

(b) ob upoštevanju točke (a) je vsaka zaporedna Komisija sestavljena tako, da se zadovoljivo izrazi demografski in geografski razpon celote držav članic.«

Peti odstavek Člena 9d Pogodbe o ustanovitvi Evropske skupnosti²⁶ predvideva nekoliko manjšo Komisijo, ko Predstavnik za skupno zunanjo in varnostno politiko vključi v Komisijo:

»Komisijo, imenovano med dnem začetka veljavnosti Lizbonske pogodbe in 31. oktobrom 2014, sestavlja po en državljan vsake države članice, vključno z

²⁴ Dostopno na: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/en/oj/2006/ce321/ce32120061229en00010331.pdf>

²⁵ Dostopno na: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2007:306:0042:0133:SL:PDF>

²⁶ Dostopno na: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2007:306:0010:0041:SL:PDF>

njenim predsednikom in visokim predstavnikom Unije za zunanje zadeve in varnostno politiko, ki je eden od njenih podpredsednikov.«

Četrty odstavek istega člana pa govori o temeljitejšem preoblikovanju Komisije do leta 2014:

»Komisijo, imenovano med dnem začetka veljavnosti Lizbonske pogodbe in 31. oktobrom 2014, sestavlja po en državlján vsake države članice, vključno z njenim predsednikom in visokim predstavnikom Unije za zunanje zadeve in varnostno politiko, ki je eden od njenih podpredsednikov.«

Vrnimo se nazaj k rotacijskemu sistemu in ga poskušajmo nekoliko podrobneje analizirati. Zapisano je, da se države pri določanju članov Komisije obravnava enako, medtem ko je pod naslednjo točko napisano, da mora sestava Komisije izražati demografski in geografski razpon celote držav članic. Enako obravnavanje držav članic, ki je zapisano v pogodbi, poskuša zadovoljiti predvsem manjše države članice, medtem ko naslednje določilo daje podlago, da bi večje države glede na velikost in števila prebivalstva uveljavljale večjo zastopanost v Komisiji. Prevelike razlike med podeljenimi mandati pa poskuša blažiti določilo, ki govori, da razlika med skupnim številom članic ne sme biti večja od ena. To določilo do neke mere zavaruje majhne članice pred neenakovrednim obravnavanjem. Odločanje znotraj komisije se z Lizbonsko pogodbo ne spreminja. Komisija namreč še vedno odloča z večino svojih članov.

10.7 Sklep in preverjanje prve hipoteze

Preverjali smo stanje na primeru štirih institucij: Evropskega parlamenta, Evropskega sveta, Sveta in Evropske komisije. Ugotavljali smo, da so spremembe v sestavi posameznih organov in na področju sistemov odločanja potrebne, ker se je Unija nedavno močno razširila, na vrata pa trka tudi še nekaj kandidatk. Na novo opredeljeno načelo subsidiarnosti omogoča, da se sliši glas nacionalnih parlamentov, kadar gre za neupravičeno poseganje v zadeve, ki jih lahko urejajo nižji nivoji.

V primeru Evropskega parlamenta lahko ugotavljamo, da je predvidena sestava prihodnjega Parlamenta ugodnejša za Slovenijo. Prinaša ji večje število sedežev in večji odstotek glasov znotraj Parlamenta. Poleg tega se vloga Parlamenta v zakonodajnem postopku vse bolj izenačuje s Svetom, kar povečuje možnosti za preglasovanje.

Na področju Evropskega sveta posebnih premikov ne opazimo. Za določena proceduralna vprašanja, določanja sestav sveta in predsedovanje le-tem, se bo namesto soglasja uporabljalo glasovanje z navadno večino oziroma s kvalificirano večino. Nova funkcija predsednika Evropskega sveta naj bi omogočala boljše in učinkovitejše delovanje, vendar njegove pristojnosti še niso dovolj jasno določeno, da bi o tem lahko podrobneje razpravljali.

Teme, ki so nekoč spadale v drugi in tretji steber in o katerih se je odločalo izključno soglasno v okviru Sveta ter se jih usklajevalo na medvladni ravni, so zdaj v veliki meri prešle pod t.i. redni zakonodajni postopek, kar pomeni soodločanje. Sistem dvojne večine daje manjšim državam boljšo pozicijo. Razširitev odločanja s kvalificirano večino na nova področja pomeni, da je posamezna država lahko preglasovana in tako ne more uveljaviti svojega interesa. Soglasje je pomenilo, da ima posamezna nacionalna članica večjo moč in boljša pogajalska izhodišča. Tako bi lahko rekli, da smo oddali še del svoje suverenosti na nadnacionalno raven. Zagovorniki teh sprememb trdijo, da je prihodnost Unije v odločanju s kvalificirano večino in da soglasno odločanje predstavlja coklo v razvoju.

Tudi pri sestavi Evropske komisije se na majhne članice ne pozablja, vendar je potrebno počakati, kaj bodo ta določila pomenila v praksi.

Ideja Evropske unije temelji na konsenzu med državami članicami, ki bi iz takšnega sodelovanju lahko pridobile kar največ in to z vidika EU kot celote, prav tako pa tudi z vidika nacionalnih članic kot posameznih enot. Težko si predstavljamo, da bi majhne države članice samostojno lahko tako močan položaj v mednarodnih krogih, kot jim ga omogoča delovanje znotraj EU. Sodelovanje v tako veliki skupnosti lahko seveda v določenih primerih pomeni tudi podrejanju interesu večine, ki v danem trenutku ni najboljši za nacionalno enoto, vendar se lahko v naslednjem trenutku situacija obrne.

Poskušajmo vpeljati še pojem nacionalnega interesa in ga aplicirati na dani situaciji. Če razmišljamo o nacionalnem interesu in ga pojmuje kot moč, ki nam pomaga pri doseganju nacionalnih ciljev in sami ohranitvi nacije, lahko ugotovimo, da ima Slovenija dovolj vzvodov, ki ji omogočajo izvajanje svoje moči v evropskem prostoru. Lahko bi celo rekli, da je položaj Slovenije močnejši, ker je članica EU.

Hipoteza 1: Zaradi svoje majhnosti Republika Slovenija nima možnosti za uveljavitev svojega nacionalnega interesa v sistemih odločanja EU.

Ugotovili smo torej, da sodelovanje v razširjeni Uniji prinaša nove procese odločanja, ki pa se ozirajo tudi na interese majhnih držav in poskušajo ustvariti

okolje, v katerem bi bile tudi manjše države zadovoljne s svojo pozicijo in bi lahko uveljavljale svoje interese do zadovoljive mere. Zato lahko prvo hipotezo **zavrnamo**.

11. EVROPSKO NASPROTI NACIONALNEM

Vsak lahko vidi, da so se razmere na področju Evrope v zadnjih desetletjih močno spremenile. Po drugi svetovni vojni se je namreč Evropa začela povezovati in tako uspela do neke mere preseči nacionalne in etnične meje. Zanima nas proces, kateremu smo priča. Poskušali bomo razložiti, kaj je spodbudilo takšen proces in kakšne so novonastale razmere. Osredotočili se bomo na evropsko raven in nacionalno raven na primeru Slovenije in Evropske unije.

Kje torej tičijo glavni vzroki za takšne spremembe? Zgodovinsko gledano je bila Evropa priča dvema vojnama, ki sta za sabo potegnili celoten svet. Število življenj, ki sta jih zahtevali vojni, vojna škoda ter razdrobljena in razdeljena evropska družba so tisti vzroki, ki so dovolj jasno kazali, da načrtana pot zadnjih stoletij ni šla v pravo smer, ter da bo potrebno meddržavne odnose postaviti na nove temelje.

11.1 O globalizaciji

Kot smo že omenili v tem delu, je Albrow kot nujno za razumevanje Evropske unije v osredje postaviti globalizacijo, zato je pomembno, da si ta fenomen ogledamo nekoliko bližje. (v Rumford 2002:47) Živimo v svetu, ki je priča izrednemu tehnološkemu napredku, ki spreminja razmere v družbi. Tehnološke rešitve svetovno prebivalstvo načeloma zblížujejo, vendar ne smemo pozabiti, da je ravno taista tehnologija tudi razlog za vse večjo socialno neenakost, kar prebivalstvo po drugi strani oddaljuje. Urry uporabi izraz "*kompresirani čas*" (compressed), ki je posledica inovacij. Nekatere so se zgodile že stoletje nazaj – »telegram, telefon, potovanja s parniki, kolo, avtomobili, tovornjaki, nebotičniki, rentgenski aparati in greenwiški srednji čas« – in spremenile takratno dožemanje časa in razdalje. »Danes se nam dogajajo nekako podobne spremembe. V devetdesetih se je začel vzpon interneta, ki se razvija hitreje kot do sedaj znane tehnologije«. (Urry, 2003:1) Iz tega bi lahko sklepali, da vidi začetke globalizacije že v odkritjih, ki so se zgodila stoletje nazaj. Rizman ugotavlja, da kljub temu da »globalizacija predstavlja relativno novejši ("mlad") zgodovinski pojav«, so mnenja o tem zelo različna:

»Medtem ko eni zatrjujejo, da je z globalizacijo že " konec", drugi trdijo, da je že star pojav, ki ga je prekinila prva svetovna vojna.«. (Rizman 2005:582)

Beck navede osem razlogov, ki globalnost naredijo za nekaj »nepreklicnega«:

1. Geografska razprostranjenost in vse večja interakcijska zgoščenost mednarodnega trgovanja, globalna razmreženost finančnih trgov in porast moči transnacionalnih koncernov.
2. Trajna informacijsko- in komunikacijskotehnološka revolucija.
3. Univerzalno uveljavljanje zahteve po človekovih pravicah – torej načelo (verbalne) demokracije.
4. Tokovi podob globalnih kulturnih industrij.
5. Postinternacionalna, policentrična svetovna politika – poleg vlad nastopajo tudi transnacionalni akterji (koncerni, nevladne organizacije, Združeni narodi), katerih število in moč naraščata.
6. Vprašanje globalne revščine.
7. Globalno uničevanje okolja.
8. Transkulturni konflikti na enem samem kraju. (2003:25)

Castells razmišlja zelo podobno kot Beck in opazi, da se vzpostavlja drugačna družba – "*mrežna družba*" (network society), kar pomeni »epohalne transformacije na področju tehnologije, ekonomije, kulture in države«. (v Rumford 2002:47)

Globalizacija vpliva na različna družbena področja. Glede na to so jo interpretirali nekateri avtorji, med njimi tudi Hoffman, ki pravi, da lahko vidimo učinke globalizacije predvsem na treh področjih: ekonomskem, kulturnem in političnem.

Ekonomska globalizacija je posledica revolucije, ki se je zgodila na področju tehnologije, informacij, trgovine, tujih investicij in mednarodnega poslovanja. Glavni akterji tega področja so podjetja, investitorji, banke in privatna storitvena industrija ter države in mednarodne organizacije. Specializacija in povezovanje podjetjem omogočata večje zasluške, kar pa ni v korist socialni pravičnosti.

Kulturna globalizacija je rezultat ekonomske globalizacije, ki skupaj s tehnološko revolucijo omogočata pretakanje kulturnih dobrin. Izbiramo lahko med uniformizacijo in

različnostjo. Težnja k različnosti je rezultirala v renesansi lokalnih kultur in jezikov ter nasprotovanju zahodni kulturi.

Politična globalizacija nastane kot posledica zgornjih dveh. Karakterizira jo prevlada ZDA in njenih politični institucij in veliko število mednarodnih in regionalnih organizacij ter medvladnih omrežij. (Hoffman 2002)

11.2 Nacionalna država v razmerah globalizacije

Held je poskušal definirati tri glavne teoretske poglede vpliva globalizacije na nacionalno državo: »1. *globalistični* – opozarjajo na ekonomske in politične spremembe, ki načenjajo substanco in povzročajo fragmentacijo nacionalnih držav, 2. *tradicionalistični* – razumejo globalne spremembe – te se jim ne zdijo zgodovinski precedens – kot dejavnike, ki krepijo moč države, 3. *transformacijski* – globalizacija s produkcijo novih ekonomskih in političnih pogojev narekuje transformacijo konstitutivnih moči države in tudi samega širšega konteksta, v katerem država deluje. (v Rizman 2005:582)

»"Globalizacija", strašljiva beseda, ki je danes nepogrešljivi del sleherne javne izjave, namreč ne nakazuje konca politike, temveč to, da je politično prebilo kategorialni okvir nacionalne države, še več, celo shematiko vlog tistega kar velja za "politično" in "nepolitično" delovanje.« (Beck 2003:13) Beck meni, da »globalizacija pomeni procese, v sosledju katerih nacionalne države in njihova polnomočja spodkopujejo in navzkrižno povezujejo oblastne možnosti, orientacije, identitete in omrežja transnacionalnih akterjev«. (2003:24) Nadaljuje, da nacionalna država ni več tista, ki bi zajemala celoto odnosov znotraj "svetovne družbe". »Predstava o zaprtih prostorih je postala fiktivna. Nobena država se ne more zapreti pred drugimi.« (Beck 2003:24) Beck je skeptičen do razmišljanj, ki govorijo o koncu nacionalne države in s tem demokracije. »Država ni samo zastarela, ampak tudi neizogibna, in to ne le kot garant notranje politike in geopolitike, temeljnih političnih pravic itn., temveč tudi zato, da bi politično oblikovala in transnacionalno regulirala proces globalizacije. Transnacionalne države so torej trdne države, katerih oblikovalna moč izrašča iz kooperativnih odgovorov na globalizacijo.« (Beck 2003:144) Mitchell in Russell prav tako svarita pred prehitrimi sodbami o izginjanju nacionalne države. »Namesto, da bi sprejeli izziv preudarnega redefiniranja dosedanjega razumevanja nacionalne države, nacionalne suverenosti in nacionalne identitete, se nekateri zatekajo k paniki in zvonjenju z vsemi zvonovi.« (v Rizman 2000:178)

Castells razmišlja o EU kot posledici globalizacije, ki je poskrbela za primerno spodbudo za povezovanje. Nacionalne države po njegovem mnenju niso bile več sposobne, da bi samostojne nastopale v svetovnem gospodarstvu. Poleg globalizacije navede tudi druge razloge, ki so pospešili procese integracije: »globalizacija, kriza identitete in kriza nacionalne države oblikujejo evropsko unifikacijo«. (v Rumford 2002:23) Nadalje pa opozarja tudi na probleme, ki jih je združevanje prineslo, kljub temu da EU kot igralec v svetovni ekonomiji pridobiva na moči: »naraščajoči socialni problemi – brezposelnost, neenakost, nezanesljiva zaposlitev – skupaj s percepcijo demokratičnega deficita so vodile državljane do sklepa, da nacionalne države postajajo ujetniki evropske nadnacionalnosti«. (v Rumford 2002:23)

Ugotovimo lahko, da avtorji s svojimi analizami poskušajo opozoriti na spreminjajoče se razmere, ki smo jim priča tudi na področju EU. Zavedanje realnega stanja je pomembno zaradi težnje k vzpostavljanju omrežij komunikacije med svetovnimi igralci, pa naj bodo to nacionalne države, nadnacionalne tvorbe ali privatne korporacije. Tak primer je zagotovo EU, ki ima urejeno, institucionalizirano obliko odločanja in komunikacije znotraj enote in navzven. Takšno povezovanje, kot nam namignejo recimo Mitchell, Russel in Beck, ne pomeni konca nacionalne države in vsega kar je povezano z njo. Lahko bi rekli, da gre samo za smiselno reakcijo v danih razmerah in poskus, ki bi lahko vodil do možnosti institucionaliziranega reševanja težav v prihodnje.

11.3 Vlada in vladanje

V okviru nacionalne države je bilo nekdanj jasno, da je nacionalni državi in njenim institucijam podeljena izključna pravica za izvajanje oblasti. Danes lahko vidimo, da temu ni več tako. Nacionalne države so vpete v mednarodni krog odločanja, v katerem nastopa več igralcev. McGrew tako zapiše: »Če je devetnajsto in dvajseto stoletje predstavljajo "*nacionalizacijo demokracije*", si lahko v enaindvajsetem stoletju kot v obdobju globalizacije obetamo "*globalizacijo demokracije*".« (McGrew 1997:15)

Nekdanj je bila torej "*vlada*" (government) tista, ki je obvladovala področje nacionalne države, v razmerah globalizacije pa s tem pojmom ne bi opisali celotne stvarnosti. Zato se je začel uvajati pojem "*vladanje*", za katerega Scholte pravi, da »obsega več kot vlada in tako lahko zagotavlja celoten obseg societalne regulacije«. "Način vladanja" primerja z "načinom produkcije", ki prav tako skozi zgodovino doživlja spremembe (od fevdalizma h kapitalizmu...). (2005:141)

»V splošnem lahko rečemo, da izraz "vlada" lahko povezujemo s tem kar počnejo (nacionalne) države, medtem ko "vladanje" povezujemo s širokim nizom državnih in nedržavnih agencij.« (Rumford 2002:52) Hirst in Thompson gledata na razliko med tema dvema izrazoma zelo podobno in opozarjata, da »politika postaja "policentrična", in da države v tem kompleksnem sistemu predstavljajo samo eno izmed prekrivajočih se in pogosto tekmujočih agencij vladanja«. (v Rumford 2002:53)

Kljub nekaterim pomislekom Rumford meni, da je »ideja "večnivojsko (evropsko, nacionalno, regionalno) vladanje/vlada" najboljše izhodišče za sociološko študijo politične vladavine, ki presega državo«, ker »vključuje odločen trud, da bi presegli dihotomijo "medvladno/nadnacionalno"«. (2002:55)

11.4 Različni pogledi na mesto nacionalne države v sistemu Evropske unije

Do sedaj smo ugotovili, da globalizacija spodjeda tradicionalno poimenovano, nacionalno državo "westfalskega" tipa. V središče tega raziskovanja smo postavili globalizacijo, kot tisti proces, ki je predstavljal nujo, za nekatere tudi glavno gonilo silo za povezovanje na področju Evrope in tudi drugod po svetu. Ugotavljali smo, da moč v današnjem času postaja razpršena med različne igralce na svetovnem odru, in da nacionalna država izgublja izključni primat na področju vladanja znotraj svojega teritorija. Znotraj Evropske unije se pojavljajo različne možnosti izgleda Evropska unije v prihodnje. Ta vprašanja so zaključek doživela s pred kratkim podpisano Lizbonsko pogodbo, ki je nadomestila Ustavo za Evropo. Ta bi pomenila še globlji poseg, ker bi bil to enoten akt, ki bi ga podpisale vse države, tako da skupnost ne bi več temeljila na podpisih različnih pogodb med državami.

V tem delu nameravamo predstaviti tri ideje o ustroju Unije, o katerih slišimo najpogosteje.

Evropa nacionalnih držav

Kot nam pove že samo ime, gre tu za model, ki vidi v glavni vlogi nacionalno državo, ki jo je potrebno zavarovati pred naddržavnimi institucijami, ki bi imele možnost sprejemanja EU politik. Če bi prišlo do sodelovanja v skupnih institucijah, bi bilo to izključeno zaradi vzajemnega koristoljubja. Takoj, ko takšni pogoji ne bi bili več vzpostavljeni, bi država članica Unijo zapustila. Zastopniki takšnega modela vidijo v Uniji, kakršni smo priča sedaj, grožnjo in nezmožnost delovanja v nacionalnem interesu.

Prihodnost EU vidijo v zmanjševanju pristojnosti nadnacionalne enote in predaji pristojnosti nazaj na nacionalne enote. (Goodman 1997:178)

Procese odločanja, v povezavi z nacionalnim interesom, smo natančneje pregledali že v prejšnjem poglavju in ugotovili, da se z novimi spremembami EU oddaljuje od tega modela, ker po novem večji del politik spada v pristojnost EU. Poleg tega imajo države manj možnosti za uveljavljanje nacionalnega interesa, ker je postopek soodločanja Sveta in EP postal t.i. "redni zakonodajni postopek". Kot smo ugotovili je Svet tista institucija v kateri se nacionalno kaže najbolj izrazito, z razširitvijo soodločanja pa se vloga Sveta v primerjavi z EP manjša, tako da se s tem izgublja tudi nacionalno. Poleg tega se obseg odločanja s soglasjem zmanjšuje, uvaja pa se sistem odločanja z dvojno večino. Zavedati se moramo, da je takšen sistem enak za vse države članice, in da se je vsaka odpovedala enakemu delu suverenosti. Poleg tega se z Lizbonsko pogodbo poskuša doseči večjo demokratičnost odločanja in preglednost delovanja EU. Na ta način bi se državljanom nacionalnih enot lahko zmanjšala odtujenost od dogajanja v Bruslju. Eden izmed takšnih ukrepov zapisanih v omenjeni pogodbi, je tudi povečana vloga nacionalnih parlamentov, ki se jih intenzivneje vključuje v delo.

Federalna Evropa

V federalnem modelu gre za oblikovanje vseh institucij na ravni EU. Če zdaj nacionalni parlamenti podeljujejo legislativno sposobnost EU, bi se v federalnem modelu ta proces obrnil v drugo smer. V nasprotju s konfederalnim modelom tu države ne bi ohranile svoje suverenosti in ne bi imele možnosti za izstop. Zdajšnje stanje se giblje med federalnim in konfederalnim modelom. Po mnenju kritikov aktualne ureditve takšno stanje ne koristi ne EU kot tudi ne nacionalnim enotam, ker spodkopuje legitimnost enih in drugih. Medtem ko nekateri vidijo edino pravo pot v utrjevanju federalizma, ki bi ga bilo potrebno uvesti, ker procesi globalizacije zmanjšujejo moč nacionalnih držav, spet drugi trdijo, da je takšno stanje iluzija, ker bi bila federalna Evropa deležna enakih pritiskov, kot so jih sedaj deležne države članice. Ravno v tem pa se skriva nesmisel, ker bi dejansko stopili korak nazaj. (Goodman 1997:179-182)

Korak naprej k federalni ureditvi bi pomenil podpis Ustave za Evropo, ki je sicer neslavno propadla. Takšna enota bi potrebovala enoten dokument, ki bi bil podpisan in ratificiran s strani vseh držav in nadomestil posamezne pogodbe. Sam podpis takšnega akta pa še ne bi pomenil, da Evropa s tem dejansko postaja federacija. Pomembna bi bila seveda vsebina tega akta, ki pa je bila kasneje uporabljena v Lizbonski pogodbi. Po njej

lahko sodimo, da je EU naredila korak naprej proti federalizmu, s tem, ko je povečala obseg pristojnosti in način odločanja v institucijah, kar zmanjšuje pridih nacionalnega.

Evropa regij

Ta model predvideva Evropo z vsemi institucijam v povezavi s subdržavnimi regijami. Nekateri so mnenja, da bi lahko tako pomahali v slovo nacionalizmom, ki danes še kako oblikuje življenje znotraj EU. Prednost bi tako dobile regionalne oblasti, ki so bližje in bolj dostopne ljudem, medtem ko bi na tronu sedele EU institucije in regulirale celotno zadevo. Po mnenju nekaterih bi bila taka oblika dober odgovor globalizacijskim pritiskom. Da bi takšen model lahko zaživel, bi bile potrebne velike spremembe v sestavi in delovanju institucij. Tako kot federalni model tudi ta podcenjuje vlogo nacionalnih držav, ki jih za enkrat še nikakor ne moremo odpisati. (Goodman 1997:181-182)

Ugotovimo lahko, da sta federalna Evropa in Evropa regij precej utopična projekta in kar težko si predstavljamo, da bi kaj takega zaživel v praksi. V sedanjem modelu se že zdaj uporablja prvine obeh, medtem ko je čista oblika le na papirju. V okviru regionalizma je potrebno omeniti Odbor regij, ki je organiziran kot posvetovalno telo, v njem pa se lahko izraža regionalne in lokalne interese.

11.5 Nacionalna identiteta in evropska identiteta

Nacionalno identiteto smo teoretično definirali že v prvem poglavju in ugotovili, da gre za vrsto kolektivne identitete, ki v današnjem času ni več tako strogo dorečena, kot je bila nekoč, ko je nacionalna država imela primat v vlogi oblikovanja le-te. Rizman ugotavlja, da je »nacionalna država z iznajdbo tiska, dobila močno orodje poenotenja (nacionalne) identitete«. (2003:115) Tako nacionalna država kot tudi identiteta sta v zadnjem času pod pritiski procesov globalizacije. Danes imamo tako na voljo najrazličnejše medije pretoka informacij, ki prihajajo iz različnih virov. Ti mediji (tisk, telefon, radio, televizija, internet...) so neusahljiv vir informacij, s katerimi se lahko preoblikuje obstoječe in izoblikuje nove identitete. Smith pravi, da je na identitete najbolje gledati kot na mnogotere – "multiple identite". (1991:59) Omeniti je sicer potrebno, da so viri informaciji izpostavljeni centralizaciji in korporacijskemu združevanju, kar pomeni, da je vse več medijskih hiš, ki si danes lastijo vse od tiskanih medijev do interneta, v rokah istih ljudi. To pomeni, da bi informacije lahko bile tudi bolj raznorodne, kar bi najverjetneje

pomenilo, da bi se lažje izoblikovale nove in še bolj različne identitete. Rizman ugotavlja, da je »samoumevnost, da je naš svet v glavnem omejen na nacionalno družbo, močno načeta, z njo pa si deli usodo tudi nacionalna in sploh vsakršna kolektivna identiteta in sicer v tem smislu, da postajajo te dislocirane in decentrirane«. (2003:115)

Na področju EU smo lahko priča poskusom, ki bi si želeli trdnejše in bolj izoblikovane identitete na ravni EU, poleg tega pa seveda tudi neposredne koristi za njene državljane. Navedli bomo samo dva najbolj v oči bijoča primera. Eden izmed takih poskusov je bila vpeljava državljanstva Unije, kar je prva urejala Maastrichtska pogodba. S tem, ko so bile državljanom dane določene pravice (npr. prosto gibanje in bivanje znotraj EU, volilna pravica in pravica biti voljen, možnost peticije...²⁷) je bila podana možnost, da se prepoznajo kot Evropejci, kar lahko pomeni izoblikovanje in utrjevanje t.i. "evropske identitete." Evropsko državljanstvo je mišljeno kot državljanstvo, ki dopolnjuje in ne nadomešča nacionalnega. Simbolno vrednost v tem projektu je imela tudi vpeljava enotnega potnega lista. Naslednji, nam vsem znani projekt, ki bi ga omenili, je vpeljava enotne evropske valute, ki je nastala predvsem kot sredstvo za večjo ekonomsko uspešnost držav EU. Ne smemo pozabiti tudi na simbolno vrednost "evra", ki bi ga prav tako lahko opisali kot sredstvo za utrjevanje evropske identitete.

Raziskave Eurobarometra, ki so bile opravljene ob koncu prejšnjega tisočletja, v katerih je sodelovalo takratnih petnajst članic EU, so raziskovale tudi mnenje o evropskem državljanstvu in evropski identiteti. Ugotavljajo, da »ob koncu dvajsetega stoletja še ne moremo govoriti o obstoju prave evropske identitete«. (Evropska komisija, 2000) Opozoriti moramo, da se mnenje med posameznimi državami močno razlikuje, povprečje obravnavane petnajsterice pa je naslednje: 4% jih meni, da je njihova identiteta samo evropska, 6% jih meni, da je njihova identiteta evropska in nacionalna, 42% jih meni, da je njihova identiteta nacionalna in evropska in 45% jih meni, da je njihova identiteta samo nacionalna.

Podatki zgornje raziskave nam razkrivajo, da je identifikacija z nacionalnim odločno močnejša. Rizman ugotavlja, da »razkorak med pripadnostjo Evropski uniji in nacionalni državi ne pomeni, da gre med njima za konfliktno razmerje«. »V tem pogledu je na najbolj realnih tleh trditev, da bosta obe identiteti koeksistirali na način, ki bo obogatil obe in ne v smislu igre ničelne vsote (zero sum game).« (2003:121)

Če smo do sedaj razmišljali o vplivu povezovanja v nadnacionalne enote, pojemanju moči nacionalne države in nacionalne identitete, predstavimo še ugotovitve

²⁷ Natančna ureditev državljanstva Unije je razvidna iz Pogodbe o ustanovitve Evropske skupnosti, ki je dostopna na: http://europa.eu/eur-lex/pri/en/oj/dat/2002/c_325/c_32520021224en00010184.pdf

Smitha, ki je razmišljal v drugi smeri. Ukvarjal se je z »nacionalno identiteto ali politično solidarnostjo, ki jo od spodaj ogrožajo zahteve manjših kulturnih skupin«. (Smith 2005:158) Želel je preveriti tezo o "hibridizaciji identitet", ki naj bi bila posledica imigracije. Ugotavlja, da je potrebno biti pazljiv pri trditvah o hibridizaciji nacionalnih identitet. »Moderni narodi imajo več kot en obraz in stopnja mešanih zakonov morda spodbuja bolj kulturno mešano prebivalstvo, kot smo bili navajeni v nedavni preteklosti, toda mnoge države, o katerih govorimo ohranjajo svoje dominantne etnije z dolgo zgodovino in večina pripadnikov dominantne etnije zunaj velikih mest ohranja svoje domačinske, četudi spreminjajoče se kulture, spomine, simbole in mite izvoru. (Smith, 2005:161)

Kaj torej to pomeni za slovensko nacionalno identiteto? Izogibati se moramo pogledom, ki svarijo pred izginotjem nacionalnih identitet. Bolj na mestu je trditev, da se na področju identitet, kjer ena ne izključuje druge, dogajajo spremembe, ki pa ne vodijo v izginjanje in slabljenje moči nacionalnih identitet. Ugotovimo lahko, da nismo priča izginjanju naše nacionalne identitete, vendar le redefiniciji razmer na tem področju. V takšnih razmerah lahko pričakujemo tudi, da se ljudje vse bolj zanimajo za svojo nacionalno identiteto.

11.6 Kultura v razmerah globalizacije

V središče raziskovanja sprememb na področju kulture moramo postaviti globalizacijo. Gre za to, da so bile nekdanje kulture relativno izolirane enote, ker sredstva transporta in komunikacije niso bila tako razvita. Vse to je omogočilo nekaterim podjetjem, da so se razvili v ogromne korporacije, ki jim glede na njihovo področje delovanja danes pravimo multinacionalke. Govori se o "pretakanju med kulturami", kar lahko razumemo, da to pretakanje poteka večsmerno. Spet drugi uporabljajo izraz "kulturni imperializem", ki cilja predvsem na istosmerne procese, največkrat od močnejšega k šibkejšemu.

Več avtorjev opozarja, da ne gre samo za nekakšno unifikacijo na kulturnem področju – v smislu nastajanja globalne kulture – vendar je potrebno opozoriti tudi na procese, ki potekajo na lokalnem področju. Robertson tako uporabi pojem "glokalizacija", ki je zloženka iz globalizacije in lokalizacije. »Lokalno in globalno se ne izključujeta. Nasprotno. Lokalno moramo razumeti kot aspekt globalnega.« (v Beck 2003:74) Hofmann govori o kulturni globalizaciji, ki ima za posledico »renesanso lokalnih kultur in jezikov ter napadov na zahodno kulturo«. (Hofmann 2002) Tudi Rizman ugotavlja, da »nekaj desetletij navala ameriške komercialne in množične kulture ni upravičilo prvotnih bojzani – lokalne in nacionalne alternative so v porastu skoraj povsod po svetu«. (2001:27)

Evropska unija je skupnost, ki temelji na spoštovanju kultur držav članic, kar je zapisano tudi v Pogodbi o delovanju Evropske skupnosti²⁸, kjer je Skupnosti celo naloženo, da naj prispeva h krepitvi kultur držav članic, ob enem pa naj spoštuje njihovo nacionalno in regionalno različnost. Poudarja tudi zavedanje skupne kulturne dediščine. Do velike mere EU spoštuje tudi različne jezike, ki se govorijo v državah članicah. S tem mislimo na možnost in pravico njihove uporabe v okviru institucij, vendar si prav tako ne smemo zatiskati oči pred primatom velikih evropskih jezikov.

V kulturnem smislu bi bilo slovensko članstvo v EU najbolje razumeti kot priložnost za obogatitev kultur. Povezovanje v tvorbe kot je EU lahko razumemo tudi kot odziv na globalizacijo in v tem smislu primeren odgovor na svetovne razmere.

11.7 Sklep in preverjanje druge hipoteze

Nacionalna identiteta in kulturna različnost od drugih evropskih narodov sta pomembna elementa, ki sta močno vplivala na izoblikovanje lastne države. V to, da je dobro, da imamo lastno nacionalno državo, najbrž ne dvomimo. Le-ta bo prispevala k nadaljnjemu ohranjanju slovenske kulture v evropskem prostoru in poskrbela za uveljavljanje naših interesov v evropski politiki. S tega vidika lahko rečemo, da je ohranjanje nacionalne identitete in slovenske kulture v nacionalnem interesu.

Ugotavljali smo, da se srečujemo z napovedmi o zmanjševanju vloge nacionalne države, vendar smo poudarili tudi njeno ključno vlogo v času povezovanju na nadnacionalni ravni. Kar se tiče nacionalne identitete smo ugotavljali, da ima še vedno zelo močno vlogo, vendar so si ji pridružile še nove identitete (npr. evropska). Na področju kulture ugotavljamo, da se marsikje zanimanje za kulture v razmerah globalizacije povečuje.

Hipoteza 2: Slovenski narod s povezovanjem z drugimi evropskimi državami izgublja svojo nacionalno in kulturno identiteto.

Glede na zgoraj napisano lahko drugo hipotezo **zavrnamo**.

²⁸ Dostopno na: http://europa.eu/eur-lex/pri/en/oj/dat/2002/c_325/c_32520021224en00010184.pdf

12. ZAKLJUČEK

Tako zaključujemo s pričujočim delom, ki nam je osvetlil posamezna področja, kjer se v današnjem času križa evropsko in nacionalno. V splošnem lahko ugotovimo, da strah o izgubi nacionalne identitete in dokončni oziroma preveliki izgubi suverenosti, nima trdnih temeljev. Ugotavljamo, da obstoječi glasovalni sistemi ter njihove morebitne spremembe in zastopanost nacionalnih predstavnikov v evropskih institucijah, ne kažejo na upravičenost za bojazen, da Slovenija ne bi mogla uveljaviti svojega nacionalnega interesa. Pri oblikovanju glasovalnih sistemov kot tudi pri številčni zastopanosti v institucijah se upoštevajo številne majhne države članice EU, ki predstavljajo njen pomemben sestavni del.

Po Lizbonski pogodbi bi sestava Parlamenta imela v skladu z načelom padajoče proporcionalnosti več slovenskih poslancev, s čimer se blaži velike razlike med številom prebivalstva v posameznih državah članicah in neposredno povezanim številom pripadajočih poslanskih sedežev. Trenutna sestava Komisije postavlja manjše članice v boljši položaj, ker ima vsaka država, ne glede na teritorialno obsežnost in število prebivalstva, v Komisiji enega predstavnika. Lizbonska pogodba sestavljenost Komisije določa le okvirno, iz česar morebitne nove sestave ne moremo natančno predvideti.

Na področju procesov odločanja gre najprej omeniti načelo subsidiarnosti, ki mu predlagana Lizbonska pogodba daje neko novo veljavo, ker ga natančneje definira. Če je področje odločanja v skladu z dodeljeno pristojnostjo nacionalne države, omogoča aktivno sodelovanje nacionalnih parlamentov pri preverjanju upoštevanja načela subsidiarnosti. Potrebno je še enkrat opozoriti, da bi se z novim sistemom t.i. "pristojnosti" obseg odločanja na nacionalnem nivoju zmanjšal, vendar se v zameno ponuja pregleden in učinkovitejši sistem z možnostjo aktivnega sodelovanja nacionalnih akterjev. V zameno za sistem trojne večine se ponuja sistem dvojne večine, ki je ugodnejši za manjše države članice.

Naslednji raziskovalni sklop je posvečen spremembam na področju identitete in kulture v razmerah globalizacije. Ugotavljamo, da smo priča spremembam na področju tradicionalno pojmovane "westfalske države" na eni strani ter spremembe na področju identitete in kulturne raznolikosti na drugi strani. Kljub naporom in prizadevanjem evropskih institucij za oblikovanje trdnejše skupne identitete, o tem zaenkrat še ne moremo govoriti. V ospredju je še vedno nacionalna identiteta. Kulturna raznolikost s stoletno zgodovino, ki krasi evropsko družbo se kljub znakom, ki kažejo na kulturno

unitarizacijo, uspešno upira tem pritiskom. Zaznati je celo trend poudarjanja tradicionalne kulturne identitete v novih preoblikah, kar lahko pripišemo ravno zavedanju možnosti unitarizacije in potrebi ljudi po razlikovanju od drugih.

Kot smo že ugotavljali ima Slovenija tako v rokah vse vzvode za obvladovanje in uveljavljanje nacionalnega interesa na zgoraj omenjenih področjih. Kljub težnjam za trdnejšo skupnost v smeri federalistične ureditve, se moramo zavedati, da Evropa na to še ni pripravljena. To bi pomenilo resnejši zasuk v smeri izgube nacionalne suverenosti, ki je v danem trenutku pomemben resnega premisleka in analize.

Živimo v družbi evropskih držav, ki so se začele povezovati na ekonomski osnovi, da bi s skupnim nastopom na evropskem trgu lahko "iztisnile" več in se enakovredno kosale z ostalimi velikimi trgi. To sodelovanje se je poglobilo na tistih področjih, kjer so države članice utemeljeno pričakovale doseganje koristi v primeru skupnega delovanja, medtem ko so ostale stvari ostale v nacionalni pristojnosti.

Na začetku 21. stoletja EU predstavlja edinstven sistem nacionalnih držav, ki si prizadeva, da bi svojo formo kar najbolje prilagodil trenutnim svetovnim razmeram in si tako zagotovili učinkovito delovanje. Vse to se kaže v epizodnem prilagajanju primarne zakonodaje, čemur smo priča tudi sedaj.

Viri in literatura

Primarni viri:

- Amsterdamska pogodba, dostopno na:

http://www.svz.gov.si/fileadmin/svz.gov.si/pageuploads/Primarna_zakonodaja/Amsterdamska.pdf

- Consolidated texts of the EU treaties as amended by the Treaty of Lisbon, dostopno na:

<http://www.fco.gov.uk/resources/en/pdf/pdf1/consolidated-eu-treaties>

- Consolidated versions of the Treaty on European Union and of the Treaty establishing the European Community (2002), dostopno na:

http://europa.eu/eur-lex/pri/en/oj/dat/2002/c_325/c_32520021224en00010184.pdf

- Declaration on enlargement of the European union #20, dostopno na:

http://europa.eu/eur-lex/en/treaties/dat/C_2001080EN.007001.html

- Draft report on the proposed amendment of the provisions of the Treaty concerning the composition of the European Parliament, dostopno na:

http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2004_2009/documents/pr/681/681717/681717en.pdf

- Lizbonska pogodba, dostopno na:

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2007:306:0001:0010:SL:PDF>

- Prečiščeno besedilo pogodb, kakor sta bili spremenjeni z Lizbonsko pogodbo, dostopno na:

<http://www.europa.eu.int/eur-lex/lex/en/treaties/dat/11997D/htm/11997D.html#0105010010>

- Protocol on the application of the principles of subsidiarity and proportionality, dostopno na:

<http://www.europa.eu.int/eurlex/lex/en/treaties/dat/11997D/htm/11997D.html#0105010010>

Sekundarni viri:

Alter, Peter (1991): *Kaj je nacionalizem? V Rizman, Rudi (ur.): Študije o etnonacionalizmu*, 221-237. Ljubljana: Založba Krt.

Anderson, Benedict (2003): *Zamišljene skupnosti : O izvoru in širjenju nacionalizma*. Ljubljana: Studia Humanitatis.

Beck, Ulrich (2003): *Kaj je globalizacija?* Ljubljana: Knjižna zbirka Krt

Berghe, Pierre L. Van den (1992). "Moderna država: oblikovalka nacije ali uničevalka nacij." *Teorija in praksa* **29**(11-12): 1068-1079.

Brezovšek, Marjan (1994a). "Federalizem in subsidiarnost (primer Evropske unije)." *Teorija in praksa* **31**(1-2): 24-32.

Brezovšek, Marjan (1994b). "Uravnoteženje evropskega federalizma." *Teorija in praksa* **31**(3-4): 256-266.

Burgess, Michael (1989): *Federalism and European Union: Political Ideas, Influences and Strategies in the European Community, 1972-1987*. London, New York: Routledge.

Castells, Manuel (1997): *The Power of Identity*. Malden, Oxford: Blackwell Publishing.

David Held, Anthony McGrew (2002): *Globalization/Anti-Globalization* Cambridge, Oxford: Polity Press, Blackwell Publishing.

Duff, Andrew (2008): *True Guide to The Treaty of Lisbon*. Brussels: Alliance of Liberals and Democrats for Europe.

Dostopno na: <http://www.alde.eu/fileadmin/files/Download/True-Guide-NEW.pdf>

Giddens, Anthony (1991): *Nacionalna država, narod, nacionalizem*. V Rizman, Rudi (ur.): *Študije o etnonacionalizmu*, 365-370. Ljubljana: Založba Krt.

Goodman, James (1997): *The European Union: reconstituting democracy beyond the nation-state*. V McGrew, Anthony (ur.): *The Transformation of Democracy?*, 171-182. Cambridge: The Open University, Polity Press.

Hayes-Renshaw, Fiona (2002): *The Council of Ministers*. V John Peterson, Michael Schackleton (ur.): *The Institutions of the European Union*, 47-70. Oxford: Oxford University Press.

Henig, Stanley (1997): *The Uniting of Europe* London, New York: Routledge.

Hix, Simon (2005): *The Political System of the European Union*. Houndmills, Basingstoke, Hampshire: Palgrave MacMillan.

Hobsbawm, Eric J. (2007): *Nacije in nacionalizem po letu 1780*. Ljubljana: *cf.

Hoffman, Stanley (2002). "Clash of Globalizations." *Foreign Affairs* **2002**(July/August). Dostopno na: <http://www.cfr.org/publication.html?id=4763>

Horvat, Ksenija (1995): *Nacionalna država in Evropska unija : diplomatska naloga*. Ljubljana: Filozofska fakulteta.

John Peterson, Michael Schackleton, ur. (2002): *The Institutions of the European Union*. Oxford: Oxford University Press.

Juri, Luka (2006): *Dezintegracijski elementi v političnih sistemih Socialistične federativne republike Jugoslavije in Evropske unije : magistrsko delo*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Dostopno na: http://dk.fdv.uni-lj.si/delamag/mag_Juri-Luka.PDF

Kermauner, Taras (2003): *Nacionalni interes in nacionalna identiteta*. V Neda Pagon, Mitja Čepič (ur.): *Nacionalna identiteta in kultura*, 73-78. Ljubljana: Inštitut za civilizacijo in kulturo.

Kjell Goldmann, Karin Gilland, ur. (2001): *Nationality versus Europeanisation: The National View of the Nation in Four EU Countries*. Stockholm: Department of Political Science Stockholm University.

Kovačič, Gorazd (2000). "Etničnost in nacionalnost v času globalizacije." *Dvatisoč* **2000**(127/128): 190-204.

Kovačič, Gorazd (2005): *Zagate z nacijo* (spremna beseda). V Anthony D. Smith: *Nacionalizem: teorija, ideologija, zgodovina*. Ljubljana: Krtina, 2005

Kranjc, Stane, ur. (1990): *(Kon)federalizem; večinsko odločanje in konsenz : (Zbornik referatov)*. Ljubljana: Politološki dnevi Ankaran 90.

Lewis, Jeffrey (2002): *National Interests: Coreper*. V John Peterson, Michael Schackleton (ur.): *The Institutions of the European Union*, 277-298. Oxford: Oxford University Press.

McAllister, Richard (1998): *From EC to EU: An historical & political survey*. London, New York: Routledge.

McGrew, Anthony, ur. (1997): *The Transformation of Democracy?* Cambridge: The Open University, Polity Press.

McNamara, Kathleen R. (2002): *Managing the Euro: The European Central Bank*. V John Peterson, Michael Schackleton (ur.): *The Institutions of the European Union*, 164-185. Oxford: Oxford University Press.

Melik, Vasilij (1997): *Problemi v razvoju slovenske narodne identitete (do 1941)* V Nečak, Dušan (ur.): *Avstrija. Jugoslavija. Slovenija. Slovenska narodna identiteta skozi čas*, 41-52. Ljubljana: Oddelek za zgodovino Filozofske fakultete.

Miletić, Andreja (1978): *Nacionalni interes u američkoj teoriji međunarodnih odnosa*. Beograd: "Savremena administracija".

Morgenthau, Hans (1995): *Politika med narodi*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

- Nečak, Dušan, ur. (1997): *Avstrija. Jugoslavija. Slovenija. Slovenska narodna identiteta skozi čas*. Ljubljana: Oddelek za zgodovino Filozofske fakultete.
- Neda Pagon, Mitja Čepič, ur. (2003): *Nacionalna identiteta in kultura*. Ljubljana: Inštitut za civilizacijo in kulturo.
- Niko Toš, Mitja Hafner-Fink (1997): *Metode družboslovnega raziskovanja*. Ljubljana: FDV.
- O'Neill, Michael (1996): *The Politics of European Integration* London, New York Routledge.
- Oppenheim, Felix (1998): *Morala v zunanji politiki*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Peršin, Peter Kovačič (1993): *Zaveza slovenstvu*. Ljubljana Znanstveno in publicistično središče.
- Peterson, John (2002): *The College of Commissioners*. V John Peterson, Michael Schackleton (ur.): *The Institutions of the European Union*, 71-94. Oxford: Oxford University Press.
- Pikalo, Jernej (2003): *Nacionalna država v dobi globalizacije : ali je možna kozmopolitska demokracija? : doktorska disertacija*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Prunk, Janko (1986): *Slovenski narodni programi*. Ljubljana: Društvo 2000.
- Prunk, Janko (2002): *Kratka zgodovina Slovenije*. Ljubljana: Založba Grad.
- Rizman, Rudi (1990): *Vprašanje naroda pred dilemo nacionalne in mnogonacionalne države*. V Kranjc, Stane (ur.): *(Kon)federalizem; večinsko odločanje in konsenz : (Zbornik referatov)*, 27-36. Ljubljana: Politološki dnevi Ankaran 90.
- Rizman, Rudi, ur. (1991a): *Študije o etnonacionalizmu*. Ljubljana: Knjižna zbirka Krt.
- Rizman, Rudi (1991b): *Teoretske strategije v študijah etnonacionalizma*. V Rizman, Rudi (ur.): *Študije o etnonacionalizmu*, 15-37. Ljubljana: Založba Krt.
- Rizman, Rudi (1995): *Nacionalna država, nacionalne manjšine in združena Evropa*. V Štrajn, Darko (ur.): *Meje demokracije*, 111-131. Ljubljana: Liberalna akademija, društvo za proučevanje politične demokracije in liberalizma.
- Rizman, Rudi (2000). "Nacionalna država, suverenost in identiteta v času globalizacije." *2000* **2000**(127/128): 177-189.
- Rizman, Rudi (2001): *Globalizacija in kultura : konflikt ali sinergija?* V Vidovič-Muha, Ana (ur.): *Slovenski knjižni jezik - aktualna vprašanja in zgodovinske izkušnje : ob 450-letnici izida prve slovenske knjige : povzetki predavanj*, 27-42. Ljubljana: Filozofska fakulteta.
- Rizman, Rudi (2001a): *Nacionalna država v času globalizacije*. V Zajc, Drago (ur.): *Slovenska država ob deseti obletnici*, 17-35. Portorož: Fakulteta za družbene vede.
- Rizman, Rudi (2003): *Nacionalna in evropska identiteta:kohabitacija, sinergija ali konflikt?* V Slavko Gaber, Zlatko Šabič, Mitja Žagar (ur.): *Prihodnost Evropske unije unije : Zbornik*. Ljubljana: Državni zbor Republike Slovenije.

Rizman, Rudi (2005): "Globalizacija in nacionalna država – razsežnosti in paradoksi njunega medsebojnega razmerja." *Teorija in praksa* **42** (4-6): 579-593.

Rumford, Chris (2002b): *The European Union : a political sociology*. Malden, Oxford: Blackwell Publishing.

Scholte, Jan Aart (2005): *Globalization: A Critical Introduction*. Houndmills, Basingstoke, Hampshire: Palgrave MacMillan.

Schoutete, Philippe de (2002): *The European Council* V John Peterson, Michael Schackleton (ur.): *The Institutions of the European Union*, 21-46. Oxford: Oxford University Press.

Schulze, Hagen (2003): *Država in nacija v evropski zgodovini*. Ljubljana: *cf.

Shackleton, Michael (2002): *The European Parliament*. V John Peterson, Michael Schackleton (ur.): *The Institutions of the European Union*, 95-117. Oxford: Oxford University Press.

Slavko Gaber, Zlatko Šabič, Mitja Žagar, ur. (2003): *Prihodnost Evropske unije : Zbornik*. Ljubljana: Državni zbor Republike Slovenije.

Smith, Anthony D. (1992). "National identity and the idea of European unity" *International affairs* **68**(1): 55-76.

Smith, Anthony D. (2005): *Nacionalizem : Teorija, ideologija, zgodovina*. Ljubljana: Knjižna zbirka Krt.

Svetličič, Marjan (2002). "Nacionalni interes - ovira ali spodbuda razvoju." *Teorija in praksa* **39**(4): 523-547.

Dostopno na: <http://mednarodni-odnosi.si/cmo/docs/NacinterSMTip.pdf>

Štrajn, Darko, ur. (1995): *Meje demokracije*. Ljubljana: Liberalna akademija, Društvo za preučevanje politične demokracije in liberalizma.

Vodopivec, Peter (2006): *Od Pohlinove slovnice do samostojne države: Slovenska zgodovina od konca 18. stoletja do konca 20. stoletja*. Ljubljana: Modrijan.

Urry, John (2003): *Global Complexity*. Cambridge, Oxford, Malden: Blackwell Publishing.

Vidovič-Muha, Ana, ur. (2001): *Slovenski knjižni jezik - aktualna vprašanja in zgodovinske izkušnje : ob 450-letnici izida prve slovenske knjige : povzetki predavanj*. Ljubljana: Filozofska fakulteta.

Zajc, Drago, ur. (2001): *Slovenska država ob deseti obletnici*. Portorož: Fakulteta za družbene vede.

Zlatko Šabič, Katja Rejec Longar (2003): *Vloga nacionalnih parlamentov pri nadzoru načela subsidiarnosti*. V Slavko Gaber, Zlatko Šabič, Mitja Žagar (ur.): *Prihodnost Evropske unije : zbornik* 73-94. Ljubljana: Državni zbor.

Žagar, Mitja (2003): *Tradicionalne kolektivne identitete v Evropi, oblikovanje skupnih evropskih identitet in reforma Evropske unije*. V Slavko Gaber, Zlatko Šabič, Mitja Žagar (ur.): *Prihodnost evropske unije : zbornik*, 124-144. Ljubljana: Državni zbor Republike Slovenije.

Internetni viri:

- Internet 1: http://europa.eu/abc/history/index_sl.htm (4.3.2008)
- Internet 2: http://europa.eu/abc/12lessons/key_dates/index_sl.htm (5.3.2008)
- Internet 3: http://ec.europa.eu/slovenija/abc/main_treaties/index_sl.htm (5.3.2008)
- Internet 4: http://ec.europa.eu/economy_finance/the_euro/the_euro6478_sl.htm (5.3.2008)
- Internet 5: <http://europa.eu/scadplus/leg/en/lvb/a09000.htm> (6.3.2008)
- Internet 6: <http://europa.eu/generalreport/si/2005/rq92.htm> (6.3.2008)
- Internet 7: http://europa.eu/abc/history/1990-1999/index_sl.htm (6.3.2008)
- Internet 8: http://europa.eu/abc/history/2000_today/2004/index_en.htm (6.3.2008)
- Internet 9: http://europa.eu/scadplus/nice_treaty/introduction_en.htm (6.3.2008)
- Internet 10: http://europa.eu/lisbon_treaty/glance/index_sl.htm (6.3.2008)
- Internet 11: http://europa.eu/pol/enlarg/overview_sl.htm (10.3.2008)
- Internet 12: http://www.mzz.gov.si/si/zunanja_politika/evropska_unija/lizbonska_pogodba/ (11.3.2008)
- Internet 13: http://europa.eu/institutions/inst/council/index_sl.htm#top (18.3.2008)
- Internet 14: http://europa.eu/abc/12lessons/lesson_4/index_sl.htm (19.3.2008)
- Internet 15: http://europa.eu/institutions/inst/comm/index_sl.htm (19.3.2008)
- Internet 16: http://europa.eu/institutions/inst/justice/index_sl.htm (19.3.2008)
- Internet 17: http://europa.eu/institutions/inst/justice/index_sl.htm (19.3.2008)
- Internet 18: <http://evropa.gov.si/institucije/centralna-banka/> (19.3.2008)
- Internet 19: http://europa.eu/institutions/inst/auditors/index_sl.htm (20.3.2008)
- Internet 20: http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/site/sl/oj/2007/l_001/l_00120070104sl00110012.pdf#page=2 (27.3.2008)
- Internet 21: <http://evropa.gov.si/institucije/evropski-parlament/> (27.3.2008)
- Internet 22: http://www.europarl.europa.eu/news/expert/briefing_page/10863-283-10-41-20070927BRI10862-10-10-2007-2007/default_p001c002_sl.htm (27.3.2008)
- Internet 23: <http://consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/ds00869.en07.pdf> (27.3.2007)
- Internet 24: http://sl.wikipedia.org/wiki/Trije_stebri_Evropske_unije (27.3.2008)
- Internet 25: http://en.wikipedia.org/wiki/Treaty_of_Lisbon (27.3.2008)
- Internet 26: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?language=EN&type=IM-PRESS&reference=20070615IPR07837> (28.3.2008)
- Internet 27: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=//EP//TEXT+IM-PRESS+20060725STO09938+0+DOC+XML+V0//SL> (28.3.2008)
- Internet 28: http://en.wikipedia.org/wiki/European_Council (5.4.2008)
- Internet 29: http://en.wikipedia.org/wiki/Qualified_Majority_Voting (5.4.2008)
- Internet 30: http://europa.eu/scadplus/constitution/doublemajority_en.htm (6.4.2008)
- Internet 31: http://europa.eu/scadplus/glossary/unanimity_en.htm (7.4.2008)
- Internet 32: <http://plato.stanford.edu/entries/federalism/> (13.5.2008)